

APD 2007 siromaštvo i uslovi života

**Anketa o
potrošnji
domaćinstava
u BiH**

2007

**Bosna i Hercegovina
Agencija za statistiku
Bosne i Hercegovine**

**Federacija Bosne i Hercegovine
Federalni zavod za statistiku**

**Republika Srpska
Republički zavod za statistiku**

SADRŽAJ

Skraćenice	3
1. Uvod.....	5
2. Životni standard i konstruiranje agregata potrošnje i pragova siromaštva	6
3. Stope i indeksi siromaštva	8
4. Konstruiranje agregata potrošnje za BiH	9
5. Konstruiranje linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane za BiH.....	13
6. Generalna linija siromaštva za BiH.....	17
7. Indikatori siromaštva u BiH.....	20
8. Stopa siromaštva u BiH	26
9. Podjela siromaštva po kategorijama stanovništva u BiH	40
10. Nejednakost u BiH	41
11. Procjene siromaštva sa alternativnim linijama siromaštva.....	43
12. Ugroženost i izloženost riziku od siromaštva u BiH.....	46
13. Veličina domaćinstava i ekonomija obima	47
14. Dinamika siromaštva u BiH kroz vrijeme	51
15. Zaključci	55
16. Bibliografija	59
Prilog	60

SKRAĆENICE

APD	Anketa o potrošnji domaćinstava
APG	Average Poverty Gap – Prosječni jaz siromaštva
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
BD	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod
COICOP	Classification of individual consumption by purpose – Klasifikacija pojedinačne potrošnje po proizvodu
DFID	UK Department for International Development – Ured za međunarodni razvoj Vlade Velike Britanije
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FPL	Food Poverty Line – Linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane
FZS	Federalni zavod za statistiku
GE	Generalizirana entropija
GPL	Generalna linija siromaštva
GPL	General Poverty Line – Generalna linija siromaštva
HC	Head-count – Broj siromašnih
HCI	Head-count Index – Indeks broja siromašnih
ISTAT	Nacionalni institut za statistiku Italije
kcal	Kilokalorija
KM	Konvertibilna marka
LSE	London School of Economics – Ekonomska škola u Londonu
LSMS	Living Standards Measurement Survey – Anketa mjerenja životnog standarda
MND	Domaćinstvo u kojemu je nosilac muškarac
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
PCP	Per capita potrošnja – potrošnja po glavi stanovnika
PG	Poverty Gap – Jaz siromaštva
PJU	Primarna jedinica uzorkovanja
PK	Popisni krug
PPP	Paritet kupovne moći
RS	Republika Srpska
RZSRS	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
SB	Svjetska banka
SPG	Squared Poverty Gap – Kvadrat jaza siromaštva
TPG	Total Povetry Gap – Ukupni jaz siromaštva
UK	Ujedinjeno Kraljevstvo
USD	Američki dolar
ŽND	Domaćinstvo u kome je nosilac žena

1. Uvod

Anketa o potrošnji domaćinstava za 2007. godinu (APD) za Bosnu i Hercegovinu (BiH) implementirana je u partnerstvu Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS), Federalnog zavoda za statistiku (FZS) i Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske (RZSRS). Anketu je finansijski podržala Vlada Velike Britanije i Ured za međunarodni razvoj Vlade Velike Britanije (DFID UK) i Vlada Italije i Direzione Generale per la Cooperazione allo Sviluppo Ministarstva vanjskih poslova Italije. Tehničku podršku na projektu pružili su Konzorcij Ekonomske škole u Londonu (LSE) i Nacionalni institut za statistiku Italije (ISTAT).

Ovaj izvještaj opisuje niz mjera i indikatora siromaštva u BiH, koristeći podatke iz APD 2007. god. i predstavlja preliminarni profil siromaštva na nivou države i oba entiteta (Republike Srpske – RS i Federacije BiH – FBiH), kao i Brčko distrikta BiH (BD). Svi prezentirani rezultati usko su povezani sa izvještajem o analizi glavnih Konačnih rezultata APD-a za 2007. god.

Ovu publikaciju zajednički su pripremili Pier Giorgio Ardeni, Antonio Andracchio i Ana Abdelbasit (LSE Konzorcij) i kolege iz BHAS, FZS i RZSRS. Također je značajno spomenuti doprinos koji su dali kolege iz ISTAT-a kao i podršku i smjernice koje su pružili direktori BHAS, FZS i RZSRS.

Analize i profiliranje siromaštva obično se provode putem višenamjenskih anketa domaćinstava, koje pružaju informacije o različitim pitanjima iz socijalne i ekonomske perspektive. Međutim, za razliku od Ankete mjerenja životnog standarda (LSMS), APD nije višetematska anketa domaćinstava. APD uključuje ograničenu količinu informacija o obrazovanju, zaposlenju i porodičnom statusu svih pojedinaca i pruža detaljne informacije o svim troškovima domaćinstva.¹ Stoga nije moguće provesti detaljnu i sveobuhvatnu analizu uslova života u zemlji na osnovu podataka dobijenih iz APD-a. Upitnik za domaćinstva i pitanja u upitniku osmišljeni su na način da obrade specifično stanje u zemlji i da istovremeno budu usklađeni sa evropskim standardima za provođenje anketa o potrošnji domaćinstava. Ipak, APD pruža značajan uvid u karakteristike siromaštva – definirane razinom potrošnje ispod određene donje granice – što je prvi korak ka potpunom razumijevanju glavnih odlika socijalne isključenosti, neimaštine i ekonomske ugroženosti, kojima se moraju baviti sve politike zasnovane na konkretnim podacima.

Kako bi se odredila mjera siromaštva za BiH, korištena je metodologija Svjetske banke (SB), koja je opisana u Analizi siromaštva u BiH SB (2003.). Ovaj proces sastoji se iz nekoliko koraka. Na početku se definira mjera materijalnog blagostanja, pri čemu su korišteni podaci o potrošnji domaćinstava. Kako bi se to uradilo, konstruirani su agregati potrošnje za svako domaćinstvo i prilagođeni razlikama u cijenama po geografskim područjima i skalama ekvivalencije za odrasle. Zatim se izračunava prag siromaštva i analizira stopa siromaštva anketirane populacije.

---

¹ Sve definicije koje se tiču statusnih varijabli detaljno su objašnjene u glavnoj publikaciji: Konačni rezultati Ankete o potrošnji domaćinstava za BiH u 2007. godini.

2. Životni standard i konstruiranje agregata potrošnje i pragova siromaštva

Materijalno blagostanje potrebno je mjeriti na način koji ukazuje na standard života ljudi. Međutim, kako ga je teško izmjeriti, obično se pretpostavlja da je materijalno blagostanje rezultat spoja proizvoda i usluga koje ljudi koriste. Sa obzirom na to da različita lica koriste različite proizvode i usluge u različitim količinama, pretpostavlja se da novčana vrijednost proizvoda i usluga ukazuje na nivo blagostanja, koji je rezultat te vrijednosti. Stoga, ako dvije različite grupe proizvoda i usluga imaju različite novčane vrijednosti, pretpostavlja se da će grupa koja je najskuplja konzumentu dati viši nivo materijalnog blagostanja. Proizvodi i usluge se kupuju da bi bili konzumirani: cijena potrošačke grupe proizvoda i usluga je stoga, prema novčanim mjerilima, indikator vrijednosti (monetarna mjera). Iznos koji pojedinac potroši smatra se indikatorom količine onoga što taj pojedinac konzumira, tj. indikatorom nivoa blagostanja, koje će proisteći iz konzumiranja/korištenja. Na ovaj način se materijalno blagostanje, tj. standard života, može izraziti u konvertibilnim markama (KM), američkim dolarima, eurima ili bilo kojoj drugoj valuti.

Očito je da postoji nekoliko pretpostavki za ovakav način razmišljanja, ali o njima neće biti riječi ovdje (vidjeti Deaton, 1997). Još jedna ključna pretpostavka jeste da će svi kupljeni proizvodi i usluge biti i korišteni (tj. da se neće stvarati zalihe ili koristiti naknadno), tako da bi se mjerenjem nivoa izdataka pojedinca mogli donositi zaključci o nivou potrošnje. U ovom smislu, siromaštvo se mjeri kao nivo potrošnje koji ne dostiže određeni nivo potrošačkog paketa dovoljnog da bi proizveo minimalni prihvatljivi stepen materijalnog blagostanja. Međutim, izdaci za potrošnju se razlikuju od pojedinca do pojedinca, zbog različitih nivoa bogatstva ili prihoda. Ako pojedinac posjeduje kuću, onda neće morati plaćati rentu. Postoje razni aspekti i faktori koji doprinose materijalnom blagostanju, kao što su društveni kapital, kultura i okolina, koje je teško mjeriti i koji nisu nužno obuhvaćeni navikama potrošnje. Stoga neki autori preferiraju prihode ili bogatstvo kao bolji indikator standarda života pojedinca. Prihod je indikator „mogućnosti“ pojedinca da poboljša svoje blagostanje (raspon svih mogućih opcija umjesto stvarne opcije), što uključuje i nematerijalne aspekte, kao što je slobodno vrijeme. Međutim, prihod je vjerovatno teže izmjeriti nego izdatke za potrošnju, pa se stoga obično i ne koristi u svrhu izračunavanja siromaštva i materijalnog blagostanja. Osim toga, prihodi su nestabilniji i promjenjivi (mogu se značajno promijeniti od jednog perioda mjerenja do drugog), dok su navike potrošnje uglavnom stabilnije, sa obzirom da ljudi prirodno teže tome da varijacije u prihodima tokom vremena usklade sa redovnijim potrošačkim navikama. Stoga je potrošnja uglavnom bolji indikator standarda života pojedinca, naročito u tranzicijskim zemljama.

Izdaci za potrošnju zabilježeni anketnim instrumentom kao što je APD imaju određena ograničenja, koja je potrebno uzeti u obzir. Kao prvo, mjeri se samo potrošnja tokom referentnog perioda ankete. Međutim, za razliku od hrane, trajna potrošna dobra se koriste i troškovi stanovanja izdvajaju tokom dužeg vremena. Stoga se za takve proizvode uzima u obzir samo imputirana vrijednost potrošnje, vezana za njihovo posjedovanje. Drugo, iako je generalno tačno da veći izdaci za potrošnju podrazumijevaju i bolji standard života, postoje određeni proizvodi, kao što su izdaci za zdravstvene usluge, za koje ovo uglavnom ne važi. Kao treće, razlike u cijenama istih proizvoda i usluga u različitim dijelovima zemlje odražavat će se kroz različite nivoe potrošnje za potencijalno istu količinu proizvoda i usluga. Razlike u cijenama po geografskim područjima moraju se uzeti u obzir ako se porede nivoi potrošnje različitih domaćinstava u različitim dijelovima zemlje.

Izdaci za potrošnju domaćinstava mogu se, kao što pokazuje APD, izračunati tako da se domaćinstva rangiraju prema nivou potrošnje. Agregati potrošnje se konstruiraju tako da odražavaju izdatke za potrošnju stanovništva, te da pritom budu prilagođeni razlikama u cijenama i korišteni prilikom rangiranja potrošnje domaćinstava. Kako različita domaćinstva imaju različite izdatke za potrošnju, agregati potrošnje moraju se konstruirati tako da će biti domaćinstava koja neke proizvode uopće ne konzumiraju, ovisno o nivou prihoda i bogatstva: na taj način njihovi uzorci potrošnje koriste se kao indikatori standarda života.

Nakon što se domaćinstva rangiraju prema nivou potrošnje, mogu se klasificirati u kategorije kao što su „siromašna“ i „nesiromašna“ kroz definiranje pragova siromaštva ispod kojih se dati nivo izdataka za potrošnju može podvesti pod status *siromaštva*. Siromaštvo je, očigledno, kompleksan i višeslojan koncept koji se, kao što smatra Amartya Sen, ne može svesti samo na novčana pitanja. Kao što je već rečeno, koncept siromaštva koji se ovdje tretira podrazumijeva nedostatak minimalnog nivoa materijalnog blagostanja u odnosu na dati nivo izdataka za potrošnju, što se naziva *prag siromaštva*. Prag siromaštva je vrijednost izdataka za potrošnju ispod koje bi se domaćinstvo smatralo siromašnim u društvu u kojem živi. Takvi nivoi potrošnje definiraju se na različite načine, a najčešće u relativnom ili apsolutnom smislu.

Relativno siromaštvo definira se kao nivo izdataka za potrošnju koji je niži od određenog praga, ovisno o ukupnim izdacima potrošnje cijelog stanovništva. Nakon što su sva domaćinstva rangirana prema nivou potrošnje, jedan dio medijane potrošačke vrijednosti ukazat će na proizvoljni prag ispod kojeg se domaćinstva smatraju siromašnim, sa obzirom da njihova potrošnja ne dostiže taj određeni nivo. Stoga se domaćinstva smatraju siromašnim u odnosu na druga: ako, na primjer, medijana potrošnje raste zato što samo domaćinstva sa srednjim i visokim prihodom imaju veću potrošnju, onda će i prag siromaštva rasti, a samim tim i broj domaćinstava koja se smatraju siromašnim će biti veći. Očigledno je da se zato ne mogu porediti stope siromaštva dvije zemlje koje imaju različite medijane potrošnje i pragove siromaštva.

Apsolutno siromaštvo definira se kao nivo izdataka za potrošnju koji je niži od određenog praga, ovisno o cijeni određenog potrošačkog paketa. Definira se potrošački paket koji, prema određenom kriteriju, sadrži neophodne proizvode, a zatim se izračunava njegova cijena sabiranjem svih vrijednosti koje se dobiju množenjem količina sa cijenama. Ova cijena se uzima kao minimalni nivo potrošnje koji domaćinstvo mora zadovoljiti kako bi dostiglo izdatke za potrošnju u skladu sa zadatim kriterijem „dostatnosti“, odnosno sa proizvoljnim pragom ispod kojeg se domaćinstva smatraju siromašnim, sa obzirom da njihova potrošnja ne dostiže taj određeni nivo. Kriterij „dostatnosti“, koji ovdje koristimo i koji je u skladu sa prijedlogom Svjetske banke (2003.), odnosi se na *minimalnu kalorijsku vrijednost* prehrambenog potrošačkog paketa. Ljudima je potrebna hrana da bi preživjeli, tj. potreban je određen broj kalorija, vitamina i proteina kako bi se održao život i očuvala energija potrebna za život, rad i učestvovanje u ljudskoj zajednici. Nutricionisti su izračunali minimalne kalorijske vrijednosti koje pojedinci trebaju unositi u skladu sa svojim uzrastom, spolom i nivoom utrošenog napora. Kada je definirana tabela sa minimalnim kalorijskim potrebama, mogu se izračunati odgovarajuće količine i njihova cijena koristeći određenu tržišnu cijenu za svaki proizvod. U praksi, kao što ćemo vidjeti u daljem tekstu, ovaj proces mora biti prilagođen svakoj pojedinačnoj zemlji, te stvarnim prehrambenim navikama pojedinca i uslovima u kojima pojedinac živi. Novčana vrijednost minimalnog prehrambenog potrošačkog paketa ukazat će na minimalni nivo prehrambene potrošnje ispod kojeg se domaćinstva smatraju siromašnim (prehrambena siromašnim ili ekstremno siromašnim). Ukupni nivo potrošnje koji odgovara određenom udjelu prehrambene potrošnje zatim definira sveukupan prag siromaštva ispod kojeg se domaćinstva smatraju siromašnim.

Prečica u izračunavanju stopa apsolutnog siromaštva, kakvu koristi Svjetska banka, jeste da se definira proizvoljna granica siromaštva u iznosu od jednog američkog dolara dnevno (365 USD godišnje), koja ne ovisi o relativnoj distribuciji potrošnje i koja se lako može koristiti za poređenje stopa siromaštva u različitim zemljama.

Prag ekstremnog ili prehrambenog siromaštva definira se, dakle, kao nivo potrošnje ispod kojeg se domaćinstvo smatra ekstremno siromašnim, odnosno domaćinstvo ne dostiže minimalni nivo potrošnje koji je potreban za preživljavanje. *Generalni prag siromaštva* također je zasnovan na apsolutnom konceptu minimalnog nivoa potrošnje, ali on se oslanja na ideju da hrana nije sve što je pojedincu potrebno da bi preživio. Za razliku od prehrambene potrošnje, gdje su dostupne manje-više objektivne mjere onoga što je neophodno, nije lako definirati neprehrambene proizvode koji su apsolutno neophodni za preživljavanje. U tom smislu, svi pokušaji da se ustanove osnovni neprehrambeni potrošački paketi su veoma proizvoljni i

subjektivni. Uobičajena je praksa da se posmatraju navike anketirane populacije i da se zatim izračuna iznos neophodnih neprehrambenih izdataka, koji se potom dodaje prehrambenoj potrošnji. Različite načine na koje se ovo može uraditi razmatraju Ravallion (1998.), Deaton (1997.) i Lanjouw (2001.).

3. Stope i indeksi siromaštva

Najjednostavniji i najčešći način mjerenja siromaštva je indeks broja siromašnih (HCI), koji je zapravo procenat populacije u domaćinstvima čija je potrošnja (po pojedincu) ispod linije siromaštva. Ovakvo nam mjerilo, međutim, ne ukazuje na to koliko su ti pojedinci ispod linije siromaštva, odnosno koliko su siromašni. Koriste se i neke druge mjere, među kojima su dubina i jačina siromaštva.

Definirat ćemo prag (liniju) siromaštva kao Y_p , a kao Y_i , nivo potrošnje domaćinstva i u uzorku od N domaćinstava. Linija siromaštva može biti relativna ili apsolutna. Broj siromašnih domaćinstava u kojima je Y_i niže od Y_p može se izračunati kao *Indeks broja siromašnih*. *Stopa siromaštva* je onda jednostavno proporcija siromašnih domaćinstava H podijeljena sa ukupnim brojem domaćinstava N : ova mjera naziva se stopa (učestalost pojave) siromaštva.

$$TPG = \sum_{i=1}^H (Y_p - Y_i); \quad APG = \frac{\sum_{i=1}^H (Y_p - Y_i)}{H}$$

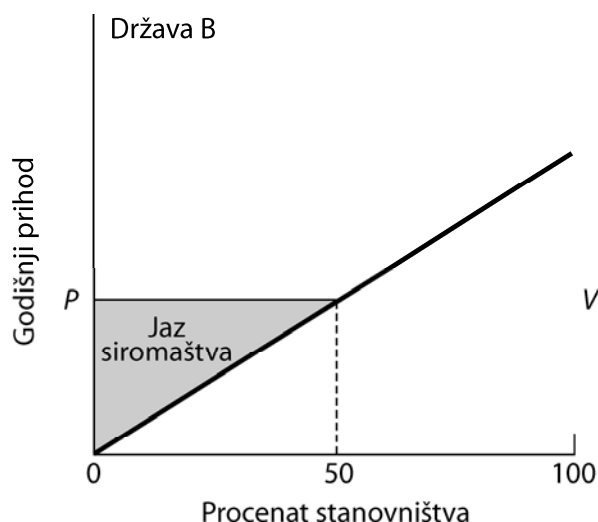
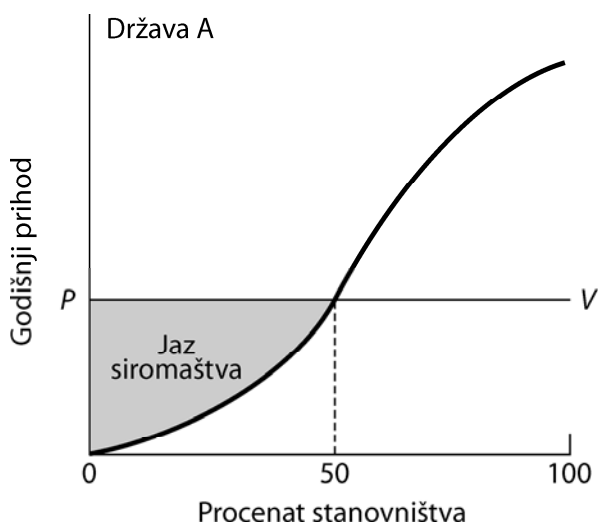
TPG označava *ukupan jaz siromaštva* (Total Poverty Gap), tj. ukupnu udaljenost od praga siromaštva (zbir potrošnje svih siromašnih domaćinstava), dok APG predstavlja *prosječan jaz siromaštva* (Average Poverty Gap), kojim se mjeri dubina siromaštva. Foster, Greer i Thorbecke govore o uopćenijoj mjeri, prema kojoj je stopa siromaštva samo specijalan slučaj:

$$P_\alpha = \frac{1}{N} \frac{\sum_{i=1}^H (Y_p - Y_i)^\alpha}{Y_p}$$

Kada je $\alpha=0$, to je Indeks broja siromašnih, ali kada je $\alpha=1$ govorimo o jazu siromaštva, odnosno o tome koliko bi još potrošnje bilo potrebno u svim domaćinstvima ispod linije siromaštva da bi došla u nivo sa linijom siromaštva. Vrijednost od $\alpha=2$ daje kvadrat jaza siromaštva, koji se ponekad zove i jačina siromaštva. Deficit siromaštva je mjera siromaštva koja u obzir uzima koliko daleko su siromašna domaćinstva, u prosjeku, ispod linije siromaštva. To se može prikazati kao

$$P_1 = P_0 \times \text{prosječni deficit}$$

gdje prosječni deficit predstavlja iznos, mjeren kao procenat linije siromaštva, za koji je prosječna potrošnja siromašnih domaćinstava manja od linije siromaštva. Dvije različite zemlje mogu imati istu liniju siromaštva, ali različit jaz siromaštva:

4. Konstruiranje agregata potrošnje za BiH

Sve navedene mjere nameću stroge uslove koje moraju ispuniti podaci koji se koriste u takvim mjerama. Kao prvo, da bi se konstruirala mjera izdataka za potrošnju, potrebni su podaci za svako domaćinstvo o ukupnoj potrošnji, po mogućnosti klasificirani prema proizvodu (robe i usluge), sa vrijednostima i količinama. Glavne komponente su (vidjeti SB, 2003):

- 1) Potrošnja hrane: I) kupljene, II) proizvedene u domaćinstvu, III) dobijene na poklon, IV) konzumirane izvan domaćinstva
- 2) Komunalije
- 3) Upotrebna vrijednost stambene jedinice
- 4) Upotrebna vrijednost trajnih potrošnih dobara
- 5) Obrazovanje
- 6) Ostala neprehrambena potrošnja (odjeća i sl.): I) kupljeni proizvodi, II) pokloni.

Za sve vrste prehrambene potrošnje potrebni su podaci o vrijednostima i količinama kako bi se konstruirala prehrambena linija siromaštva. Radi deflacije po geografskim područjima, potrebno je imati i cijene na općinskom ili regionalnom nivou.

APD klasificira izdatke za potrošnju prema COICOP klasifikaciji na 12 kategorija: (1) *hrana i bezalkoholna pića*; (2) *alkoholna pića i duhanski proizvodi*; (3) *odjeća i obuća*; (4) *stambeni smještaj i komunalije*; (5) *namještaj i domaćinski aparati*; (6) *zdravstvena zaštita*; (7) *prevoz*; (8) *komunikacije*; (9) *rekreacija/slobodno vrijeme i kultura*; (10) *obrazovanje*; (11) *restorani i hoteli*; (12) *ostali proizvodi i usluge*. Iako je COICOP klasifikacija statistički standard za izradu indeksa potrošačkih cijena, gornja klasifikacija Svjetske banke na šest grupa odgovara određenom ekonomskom kriteriju. Za naše potrebe najvažnija je razlika između potrošnje hrane i pića i ostale neprehrambene potrošnje. Stoga smo podijelili grupu (2) na dvije potkategorije: *piće* i *duhan*, a grupu (11) na *obroci izvan domaćinstva* i *hotelske i smještajne usluge*.

APD, kao i LSMS, prikuplja podatke o izdacima za hranu i piće, kao i o vlastitoj proizvodnji hrane i pića. Kada su u pitanju podaci o potrošnji vezanoj za obroke izvan domaćinstva, APD ne prikuplja podatke o pojedinačnim prehrambenim proizvodima (bilježe se samo agregirani izdaci domaćinstva za obroke izvan kuće). Svi podaci zabilježeni su u dnevnik koji prati cijeli dvosedmični period ankete, te klasificirani prema proizvodu, i sa izraženim vrijednostima i količinama. Godišnja potrošnja domaćinstva dobije se množenjem tih iznosa sa 365/14.

Ukupno je zabilježeno 109 izdataka za potrošnju hrane i pića u upitniku i dnevniku APD-a, nakon čega su klasificirani prema COICOP klasifikaciji. Izdaci za hranu i piće klasificirani su u osam grupa: A) *Hljeb i žitarice*; B) *Šećer i konditorski proizvodi, so, kafa, čaj i drugi proizvodi*; C) *Meso*; D) *Riba*; E) *Ulja i masnoće*; F) *Mlijeko, sir i jaja*; G) *Povrće*; H) *Voće*; I) *Sva pića*. Za sve proizvode je zatim izračunata godišnja potrošnja za svako domaćinstvo. Izdaci po članu domaćinstva zatim se jednostavno izračunavaju dijeljenjem ukupne potrošnje sa brojem članova domaćinstva.

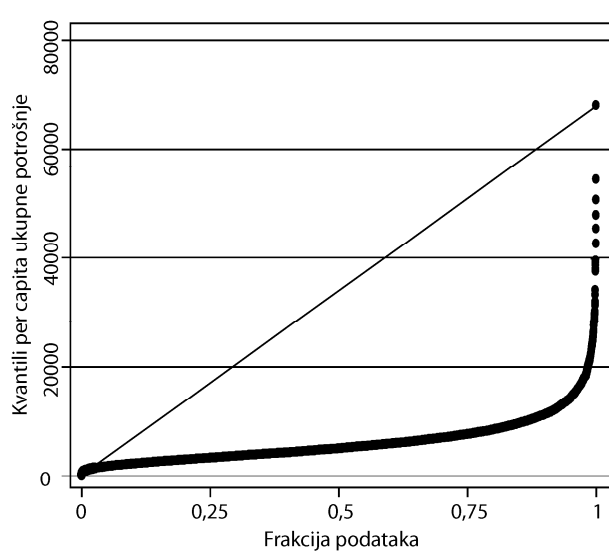
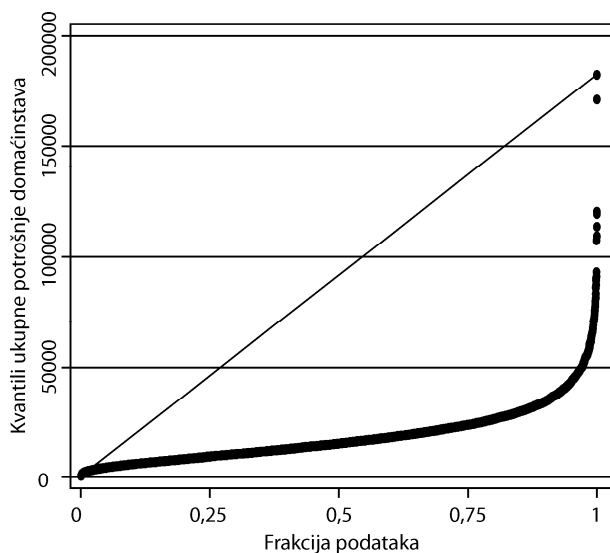
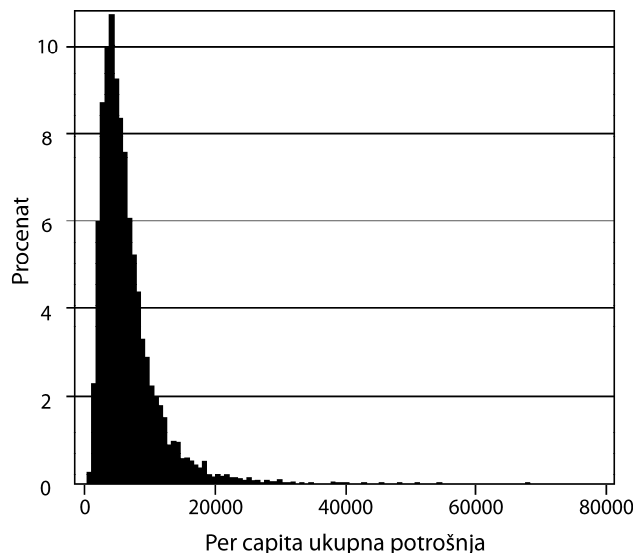
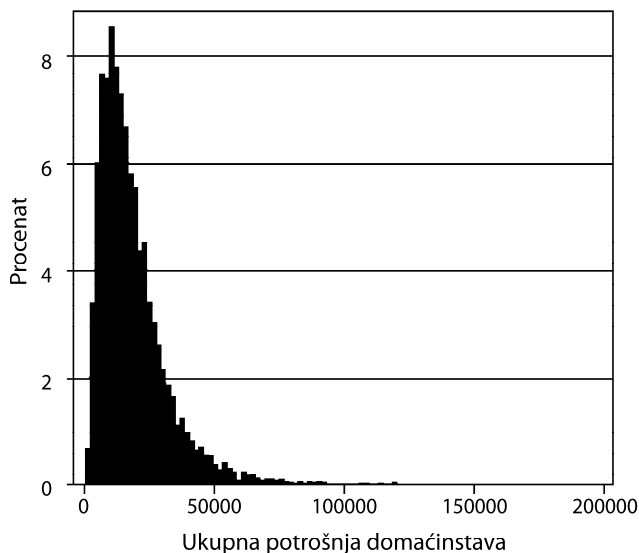
Svi ostali neprehrambeni proizvodi potrošnje u dnevniku klasificirani su u sljedećih 12 odjeljaka: L) *Obroci izvan domaćinstva*; M) *Duhan*; N) *Galanterija*; O) *Oprema za domaćinstvo*; P) *Lična higijena*; Q) *Knjige i novine*; R) *Telefon i pošta*; S) *Prevoz*; T) *Zdravstvena zaštita*; U) *Razni troškovi*; V) *Igre, lutrija i ulaznice za predstave*; Z) *Održavanje i popravke*.

U Tabeli 1 prezentirana je klasifikacija ukupne potrošnje prema klasifikaciji COICOP-a i podgrupama koje odgovaraju agregatima Svjetske banke:

Tabela 1. Sastav ukupne potrošnje domaćinstva (godišnji prosjek)

Kategorije izdataka (COICOP podjele)	KM	Procentat
Hrana i piće konzumirani u domaćinstvu	6.134,01	33,16
Hrana	5.903,49	31,92
Piće	230,52	1,25
Obroci izvan domaćinstva	378,95	2,05
Hotelske i smještajne usluge	146,89	0,79
Duhan	373,08	2,02
Odjeća i obuća	977,43	5,28
Stanovanje i komunalije	4.097,96	22,15
Namještaj i oprema za domaćinstvo	1.005,46	5,44
Zdravstvena zaštita	744,95	4,03
Prevoz	2.080,24	11,25
Komunikacije	606,35	3,28
Rekreacija/slobodno vrijeme i kultura	673,96	3,64
Obrazovanje	97,11	0,53
Ostalo	1.180,75	6,38
Ukupna potrošnja	18.497,14	100,00

U prosjeku, ukupna godišnja potrošnja domaćinstava u 2007. godini iznosila je 18.497,14 KM. Najveći iznosi bili su za hranu i stanovanje (31,92% i 22,15%), ali ako se uključe i piće i hrana konzumirana izvan domaćinstva, onda ukupna potrošnja „hrane“ čini 35,21% od ukupnog iznosa. Kada govorimo o iznosima po članu domaćinstva, ukupna potrošnja iznosila je u prosjeku 6.270,87 KM. Kako vidimo iz grafikona, i ukupna potrošnja domaćinstava i distribucija ukupne potrošnje po članu domaćinstva je veoma koncentrirana i teži ka lijevoj strani: stoga se čini da je potrošnja značajno koncentrirana u donjem lijevom kraju distribucije.

Koncentracija ukupne potrošnje je zaista značajna: dok prvi decil domaćinstava troši 2,3% od ukupne kumulativne potrošnje domaćinstava, prva dva decila troše 6,1%, a prva tri 11,2% od ukupnog broja. Prva polovina stanovništva troši oko četvrtinu ukupnih izdataka za potrošnju, što je malo manje od potrošnje najbogatijeg decila. Tabela 2 prikazuje distribuciju decila za ukupnu potrošnju domaćinstava, čija je prosječna vrijednost, u odnosu na cjelokupan uzorak, 18.497,14 KM, sa medijanom od 15.349,65 KM i asimetrijom od 2,19. Kako tabela prikazuje, 60% populacije ima ukupnu potrošnju nižu od prosjeka, sa kumulativnom vrijednosti u odnosu na ukupnu potrošnju od jedva oko 35%.

Tabela 2. Distribucija ukupne potrošnje domaćinstava

Decili	Ukupna potrošnja (KM)	Procenat ukupne potrošnje	Kumulativni procenat ukupne potrošnje
Prvi	5.865,14	2,27	2,27
Drugi	8.224,43	3,82	6,10
Treći	10.550,32	5,09	11,18
Četvrti	12.807,90	6,29	17,47
Peti	15.349,65	7,61	25,08
Šesti	18.202,23	9,05	34,13
Sedmi	21.779,58	10,77	44,90
Osmi	26.452,11	12,93	57,83
Deveti	34.659,25	12,93	74,11
Deseti (više od devetog decila)		25,89	100,00

Da bi se ustanovila linija siromaštva, podaci o izdacima za potrošnju moraju biti raščlanjeni prema geografskom području i izraženi po broju članova domaćinstva. Kao što znamo, prostorne (geografske) razlike u cijenama mogu učiniti da ista grupa proizvoda bude skuplja u jednoj regiji u odnosu na drugu. Međutim, ove razlike nužno ne odražavaju razlike u materijalnom blagostanju. Koji god indeks cijena da se koristi za takvu deflaciju – a obično se predlaže ponderirani Paasche indeks – pitanje je koje cijene koristiti za definiranje referentnih cijena. Prirodan način bio bi da se koriste jedinične vrijednosti (implicitne cijene), koje se mogu izračunati ako podijelimo vrijednosti sa količinama svakog proizvoda koji domaćinstvo kupuje. Nažalost, u APD-u takvi podaci su samo dostupni za proizvode zabilježene u dnevniku – uglavnom prehrambene proizvode – dok za većinu neprehrambenih izdataka potrošnje nisu dostupne informacije o kupljenim količinama. Pošto se neprehrambene cijene (za energiju, naftu, struju, odjeću itd.) mogu prilično drugačije ponašati u odnosu na cijene hrane, jasno je da ne trebamo koristiti jedinične vrijednosti za konstruiranje deflatora cijena koji će odražavati regionalne razlike u cijenama.

Alternativni način je da se koriste potrošačke cijene (indeksi) na lokalnom nivou. Takvi indeksi odražavaju agregirane indikatore cijena za grupe proizvoda i usluga (do veoma disagregirane COICOP klasifikacije). U svrhu deflacije na regionalnom nivou, mogu se koristiti indeksi cijena utvrđeni prema COICOP podjeli, ukoliko su dostupni na barem donekle disagregiranom regionalnom nivou. U slučaju BiH, takvi indeksi potrošačkih cijena postoje od 2005. godine za 12 „regija“ i to prema COICOP klasifikaciji na 4 cifre. Uzeti su godišnji prosjeci indeksa cijena za 2007. godinu za 12 regija i 12 COICOP odjeljaka, te podijeljeni izdaci za potrošnju (prema odjeljcima) odgovarajućim indeksom cijena za svako domaćinstvo.² Regionalne razlike u cijenama mogu biti značajne: dok su gradska područja, kao što je Sarajevo, uglavnom skuplja, naselja tipa „ostalo“³ u Republici Srpskoj su najjeftinija, a varijacije između njih mogu se kretati oko 20-25%. Podaci klasificirani po geografskom području stoga odražavaju razlike koje nisu izazvane regionalnim razlikama u cijenama, što je značajno u slučaju analize siromaštva.

Ukupni troškovi domaćinstava variraju u odnosu na broj članova, iako se može reći da se neki izdaci ne povećavaju proporcionalno sa brojem članova. U svakom slučaju, kako veličina domaćinstva ima utjecaj na navike potrošnje, važno je izraziti podatke prema broju članova domaćinstva. Jedno domaćinstvo može trošiti dvostruko više od drugog, a imati tri puta više članova. Pošto se za potrebe materijalnog blagostanja

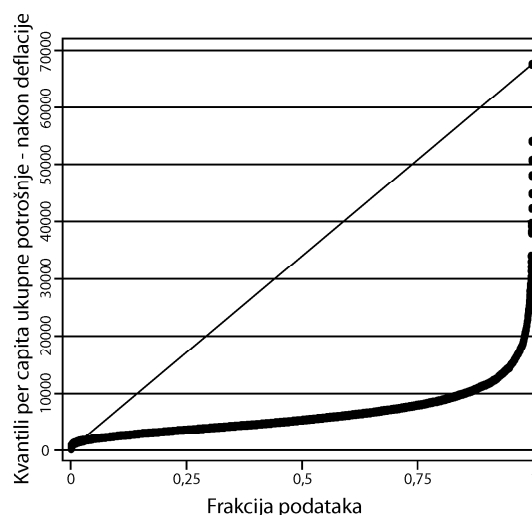
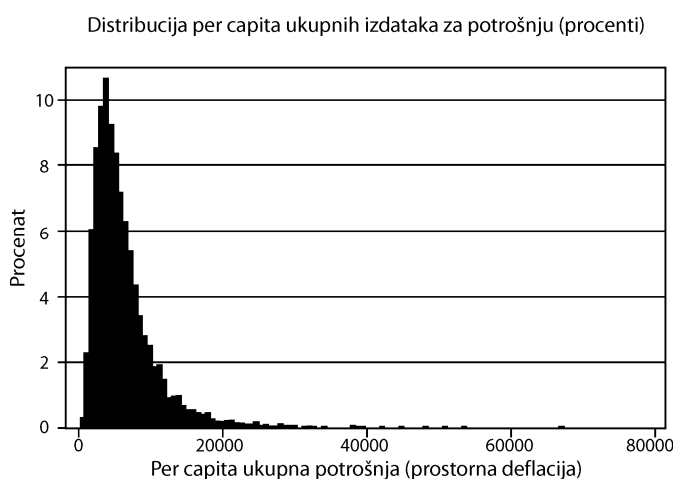
² Pošto svaka općina pripada nekoj regiji, bili smo u mogućnosti podijeliti iznos potrošnje svakog domaćinstva prema COICOP podjeli sa odgovarajućim indeksom cijena za tu regiju.

³ Prema važećoj statističkoj tipologiji, naseljena mjesta u BiH su svrstana u dva tipa: gradska i ostala. Tip „ostalo“ obuhvata seoska i prigradska naselja.

računa potrošnja po pojedincu, ukupna potrošnja je podijeljena sa brojem članova domaćinstva kako bi se dobili izdaci za potrošnju prema broju članova domaćinstva, čija je distribucija prikazana u narednoj tabeli.

Tabela 3. Distribucija ukupne potrošnje prema broju članova domaćinstava
(usklađena sa geografskim razlikama u cijenama)

Decili	Ukupna potrošnja (KM)	Procenat ukupne potrošnje	Kumulativni procenat ukupne potrošnje
Prvi	2.358,48	2,86	2,86
Drugi	3.083,95	4,36	7,23
Treći	3.752,04	5,47	12,70
Četvrti	4.397,26	6,51	19,20
Peti	5.142,81	6,51	26,82
Šesti	6.015,19	8,90	35,71
Sedmi	7.081,62	10,42	46,13
Osmi	8.588,24	12,43	58,55
Deveti	11.341,70	15,67	74,22
Deseti (više od devetog decila)		25,78	100,00

5. Konstruiranje linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane za BiH

Kako bi se ustanovila linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, utvrđuju se izdaci za potrošnju hrane stanovništva. Zatim se iz tih izdataka kalorijski doprinos svakog potrošenog proizvoda pripisuje ukupnom potrošačkom paketu. Kada se definira minimalni potrebni unos kalorija, potrošene količine svakog proizvoda se pretvaraju u unos kalorija za svaki proizvod. Analiza siromaštva Svjetske banke iz 2003. godine postavlja potreban unos kalorija po pojedincu na 2.100 kcal dnevno. Zatim se izračunava koliko kalorija osigurava potrošački paket i definira proporcija svakog pojedinog proizvoda u paketu, potrebna da bi se dosegao minimum od 2.100 kcal.

Naravno, različita domaćinstva i različite grupe domaćinstava imaju različite izdatke za potrošnju, što rezultira različitim unosom kalorija. Također, identičan ukupni unos kalorija može biti rezultat različitih kombinacija i količina raznih prehrambenih proizvoda. Stoga je važno identificirati referentnu grupu populacije i uzeti izdatke za potrošnju te grupe kao reprezentativni potrošački paket, koji će se koristiti za

izračunavanje proporcija unosa kalorija i cjelokupne opskrbe kalorijama. Metodologija Svjetske banke definira potrošački paket sastavljen od 66 prehrambenih proizvoda, te utvrđuje originalni kalorijski udio kao i prilagođeni udio svakog proizvoda reproporcioniranjem ukupnog iznosa na 2.100 kcal.

Od velikog broja potrošačkih paketa koji mogu biti izabrani, od presudnog je značaja utvrditi reprezentativni paket čiji kalorijski udio značajno odgovara izdacima za potrošnju reprezentativnog dijela populacije. Dobrim izborom smatraju se drugi i treći decili populacije (u distribuciji izdataka za potrošnju), „jer nas zanimaju ljudi na donjem kraju lanca distribucije“ (SB, 2003., str. 33). Najsiromašniji decil populacije je isključen jer izdaci za potrošnju ovog dijela stanovništva možda nisu reprezentativni za normalan uzorak, a mogu odražavati i greške u mjerenju. Drugi i treći decil anketirane populacije smatraju se *referentnom grupom*.

Ipak, ovo treba posmatrati sa rezervom. U ovoj fazi se pokušava izračunati koliko reprezentativna grupa domaćinstava troši svaki od prehrambenih proizvoda, koliko kalorija osigurava ta količina hrane i u kojem se omjeru u odnosu na ukupan iznos ona konzumira kako bi se dostigla ukupna vrijednost od 2.100 kcal. Kao što se lako može zamisliti, velike količine hljeba i vrlo male količine mesa mogu dati isti rezultat kao malo hljeba i malo više mesa. Meso i mahunarke mogu, na neki način, biti zamjena za proteine i kalorije, ali ipak imaju veoma različitu cijenu. Pošto različite kombinacije mogu imati različite prehrambene proizvode sa različitim proporcijama, a da daju isti ukupan iznos kalorija, ali po veoma različitoj cijeni, nije nevažno koji se paket izabere kao reprezentativni prehrambeni paket za minimalan unos kalorija. Ovdje se javlja stara definicija inferiornih proizvoda naspram uobičajenih proizvoda. Engelove studije pokazale su da se krompir konzumira kad su prihodi loši, ali da postoji tendencija prelaska na hljeb i žitarice kad prihod poraste. Elastičnost prihoda potrošnje krompira bila je negativna. Međutim, ono što se pokušava izmjeriti ovdje jeste linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, odnosno minimalni paket prehrambenih proizvoda koji ljudi trebaju konzumirati radi preživljavanja. Takav paket trebao bi uključivati sve „normalne“ proizvode potrošnje, ne samo u kalorijskom smislu, već i u smislu potrošačkih navika. Mogu se dati mnogi primjeri kako bi se predstavila kompleksnost ove analize: ako se isključe proizvodi koji se obično smatraju luksuznom robom (kavijar, šampanjac i sl.), zašto bi se iz „normalnog“ potrošačkog paketa isključili, npr. vino ili pivo? I šta je sa mesom i ribom? Ako siromašni ljudi obično ne kupuju meso i ribu zato što ih ne mogu priuštiti, da li to znači da meso i riba ne bi trebali biti sastavni dio „normalnog“ potrošačkog paketa? Isključivanjem proizvoda koje možemo smatrati normalnim, u potrošački paket uvest ćemo neravnotežu dajući preveliki ponder nekim „siromašnim“ proizvodima, a manje nekim drugim. U ekstremnom slučaju mogli bismo dobiti potrošački paket sastavljen od samo nekoliko „siromašnih“, inferiornih proizvoda, bez ikakvih „bogatih“, normalnih proizvoda, što će rezultirati značajnom deformacijom definicije prehrambene linije siromaštva.

Pored prve, postoji još jedna rezerva. Metodologija Svjetske banke sugerira izbor 66 prehrambenih proizvoda, od kojih je samo 64 zapravo uključeno, a samo 54 objavljeno u tabeli (vidjeti tabelu 1, prilog 1).⁴ Lista isključuje ostalih 53 proizvoda koji su zabilježeni u APD-u za 2007. godinu. Čini se da je ovakav izbor prilično proizvoljan, jer su isključeni neki vrlo uobičajeni proizvodi, dok su drugi, koji nisu uobičajeni u BiH, uključeni.⁵ Ukupna količina kcal izabrane korpe sa 54 proizvoda zatim je snižena na neproporcionalan način prema kriteriju „optimizacije“, koji nije pojašnjen i ne primjenjuje jednake originalne pondere kako bi se dobio ukupan iznos od 2.100 kcal.

Radi konzistentnosti sa LSMS-om iz 2001. godine i Analizom siromaštva Svjetske banke iz 2003. godine, za svako domaćinstvo su izračunati dnevni izdaci i potrošene količine (kupljene ili iz vlastite proizvodnje) za istu originalnu prehrambenu korpu od 66 proizvoda kao u LSMS-u za 2001. godinu (duža lista proizvoda nego ona data u tabeli 1 u prilogu 1), kao i implicitne cijene (jedične vrijednosti) svakog prehrambenog proizvoda – tj. odnos vrijednost/količina. Dnevni iznosi dobijeni su dijeljenjem dvosedmičnih ukupnih

⁴ Stavke 27, 28, 29, 31, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 43 isključene su u tabeli B3 (SB, 2003.).

⁵ Spominje se da je „zbog demografskog sastava populacije u BiH, neophodna prehrambena korpa 2.239 kcal, kao što je i pretpostavljeno u osnovnoj derivaciji“ (SB, 2003., str. 76).

iznosa iz dnevnika sa 14. Zatim je izračunata vrijednost po članu domaćinstva dijeljenjem ukupnih vrijednosti za domaćinstvo sa brojem članova svakog domaćinstva. Zatim je populacija domaćinstava rangirano prema potrošnji po članu i izabrani su samo drugi i treći decil, čime je definirana *referentna grupa*. Drugim riječima, dnevne količine po članu domaćinstva računane su samo za referentnu grupu.

Koristeći dnevne količine i vrijednosti po članu domaćinstva referentne grupe, izračunata je implicitna cijena (jedinična vrijednost) svakog od 66 prehrambenih proizvoda i njihov prosjek za sva domaćinstva u uzorku (tj. prosječne cijene u „cijeloj“ zemlji). Zatim je uzet broj kalorija za svaki od 66 proizvoda, te su količine koje je konzumirala referentna grupa pretvorene u kalorije. Pošto je ukupan iznos konzumiranih kalorija bio znatno iznad traženog minimuma od 2.100, snižene su sve količine, a pritom su zadržane početne proporcije potrošačkog paketa referentne grupe. Na kraju, dobijene količine hrane pretvorene su u novčane vrijednosti množenjem prosječnih prilagođenih količina sa prosječnim cijenama. Ovo je *prehrambena linija siromaštva* (vidjeti tabelu 4).

Tabela 4. Minimalna neophodna skupina prehrambenih proizvoda iz referentne skupine
(kcal, prilagođene kcal, iznosi)

Šifra	Prehrambeni proizvodi	Prosječna dnevna količina	Kilokalorije (stvarna)	Prosječna dnevna količina (prilagođeno)	Kilokalorije (prilagođene)	Cijena (KM/godina)
1	Riža	0,024	98,18468	0,013	53,30238	7,87
2	Ostale žitarice	0,002	6,54161	0,001	3,551301	1,08
3	Pšenično brašno	0,295	1006,036	0,160	546,1553	50,70
4	Ostala brašna	0,027	90,05075	0,015	48,88664	7,39
5	Hljeb	0,129	311,8777	0,070	169,3118	36,08
6	Tjestenina	0,026	89,46238	0,014	48,56723	13,33
7	Biskviti, slastičarski proizvodi, pizza	0,001	4,579077	0,001	2,485884	2,37
8	Teletina i jestive teleće iznutrice	0,053	107,0937	0,029	58,13892	111,90
9	Junetina i jestive juneće iznutrice	0,006	9,312361	0,003	5,055483	10,73
10	Svinjetina i jestive svinjske iznutrice	0,003	3,772368	0,002	2,047939	5,43
11	Perad i jestive iznutrice peradi	0,047	38,63879	0,026	20,97618	49,15
12	Ostali proizvodi životinjskog porijekla	0,023	20,46849	0,012	11,11191	46,08
13	Slatkovodna i morska riba	0,014	9,128775	0,008	4,955818	18,17
14	Ostali riblji proizvodi	0,003	5,807054	0,002	3,152527	5,99
15	Svježe mlijeko	0,237	128,1641	0,129	69,57756	55,75
16	Jogurt i kiselo mlijeko, kefir	0,047	36,9886	0,025	20,08033	15,34
17	Pavlaka	0,016	20,82366	0,009	11,30472	14,73
18	Kajmak i krem sirovi	0,008	19,19418	0,004	10,42011	3,93
19	Bijeli sir i mladi sir	0,025	108,9238	0,013	59,1324	19,67
20	Jaja	0,024	31,09088	0,013	16,87858	15,85
21	Puter	0,002	18,24878	0,001	9,906878	4,70
22	Margarin, biljno maslo	0,012	87,31994	0,006	47,40414	10,16
23	Jestivo ulje (i maslinovo ulje)	0,074	667,6915	0,040	362,4756	38,93
24	Ostale masti životinjskog porijekla	0,001	6,629405	0,001	3,598964	0,71
25	Šećer	0,106	419,4535	0,058	227,7124	27,23

Šifra	Prehrambeni proizvodi	Prosječna dnevna količina	Kilokalorije (stvarna)	Prosječna dnevna količina (prilagođeno)	Kilokalorije (prilagođene)	Cijena (KM/godina)
26	Džem, pekmez, marmelada, žele	0,008	22,91257	0,004	12,43875	6,60
27	Med, sve vrste	0,008	23,25592	0,005	12,62515	16,70
28	Čokolada (uključujući čokoladu za kuhanje)	0,010	49,81721	0,005	27,04471	19,85
29	Konditorski proizvodi (sladoled)	0,005	17,98102	0,003	9,761517	12,89
30	Dječija hrana	0,002	1,604846	0,001	0,8712366	2,81
31	Sosovi i začini (senf, majoneza, kečap)	0,006	17,0529	0,003	9,257658	6,93
32	Sirće	0,005	0,6859324	0,003	0,3723782	1,92
33	Sol	0,037	0,000037	0,020	0,0000201	6,12
34	Koncentrati za supu	0,003	1,998493	0,002	1,084939	9,69
35	Prašak za pecivo, kvasac, prašak za šlag, vanilin šećer	0,003	4,450667	0,001	2,416173	8,33
36	Kafa	0,025	0,4986714	0,014	0,2707181	50,23
37	Čaj, sve vrste	0,001	0,0104435	0,001	0,0056696	9,36
38	Kakao (zaslađen ili ne) i čokolada u prahu	0,001	4,547756	0,001	2,46888	2,39
39	Mineralna voda	0,163	0,0001626	0,088	0,0000883	23,62
40	Gazirana bezalkoholna pića (kao npr. Fanta, Sprite i sl.)	0,063	18,93968	0,034	10,28195	16,50
41	Voćni sirupi i koncentrati za pripremu napitaka	0,041	49,45996	0,022	26,85077	16,66
42	Žestoka pića (viski, loza, vinjak, konjak i dr.)	0,002	4,730833	0,001	2,568269	4,86
43	Vino	0,002	1,321122	0,001	0,7172092	2,04
44	Pivo	0,055	17,01345	0,030	9,236244	17,86
45	Svježi citrusi (limun, mandarine, narandže)	0,034	8,926039	0,019	4,845757	13,01
46	Banane	0,049	31,34868	0,027	17,01854	16,65
47	Jabuke	0,070	29,32958	0,038	15,92241	18,89
48	Kruške	0,008	2,810279	0,004	1,525641	3,39
49	Grožđe	0,010	5,589459	0,005	3,034399	5,78
50	Koštunjica voće (breskve, marelice, šljive i dr.)	0,006	2,980778	0,003	1,618201	2,59
51	Ostalo voće (jagode i ostalo šumsko voće, lubenice i dinje i dr.)	0,052	20,79386	0,028	11,28855	16,86
52	Orasi, bademi, lješnjaci, kikiriki i jestive sjemenke	0,003	6,375483	0,002	3,461114	6,04
53	Suho voće	0,003	4,349827	0,002	2,361429	3,58
54	Lisnato svježe povrće (salata, špinat, blitva, radić)	0,011	2,739075	0,006	1,486986	4,01
55	Kupusnjače (kupus, cvjetača, kelj, raštika, prokula, brokula)	0,030	7,62007	0,017	4,136775	7,03
56	Paradajz	0,036	5,452821	0,020	2,960221	13,27
57	Paprika	0,007	2,081985	0,004	1,130266	2,64
58	Krastavac	0,016	2,084856	0,009	1,131824	4,87
59	Grašak i buranija (svježi i zamrznuti)	0,008	3,839333	0,004	2,084292	4,21

Šifra	Prehrambeni proizvodi	Prosječna dnevna količina	Kilokalorije (stvarna)	Prosječna dnevna količina (prilagođeno)	Kilokalorije (prilagođene)	Cijena (KM/godina)
60	Sušeni grah	0,026	29,86911	0,014	16,21531	16,69
61	Mrkva	0,010	3,814945	0,005	2,071053	3,65
63	Crni i bijeli luk	0,029	28,25383	0,016	15,3384	8,50
64	Krompir	0,121	72,49039	0,066	39,3535	19,69
65	Ostalo svježe povrće	0,035	8,313094	0,019	4,513002	20,15
66	Prerađeno, konzervirano i ukiseljeno povrće	0,008	7,439917	0,004	4,038973	5,61
Ukupno			3.868,267		2.100,00	1.005,68

I ovo treba posmatrati sa rezervom. Kao prvo, slijedeći pristup Svjetske banke, izračunata je količina kalorija samo za tih 66 prehrambenih proizvoda, čak i u slučajevima kada je referentna grupa trošila i druge prehrambene proizvode. Stoga su proporcije za svaki proizvod u paketu izračunate samo spram tih 66 proizvoda. Kao drugo, jedinične cijene koje su korištene za izračunavanje novčane vrijednosti prehrambenog potrošačkog paketa od 2.100 kcal izvedene su iz omjera vrijednost/količina samo za referentnu grupu.

Iz toga proizilazi da cijena prehrambenog paketa baziranog na minimalnom neophodnom unosu kalorija izračunata na ovaj način iznosi 1.005,68 KM. Ovo je prosječna linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane za BiH u 2007. godini. Samo 0,52% stanovništva u uzorku ima ukupnu potrošnju, kako prehrambenih tako i neprehrambenih proizvoda, koja je ispod linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, dok 21,37% stanovništva troši tek nešto manje „hrane i pića“ nego što je linija siromaštva na osnovu minimalne neophodne kalorične vrijednosti ishrane (vidjeti procijenjene stope siromaštva u daljem tekstu).

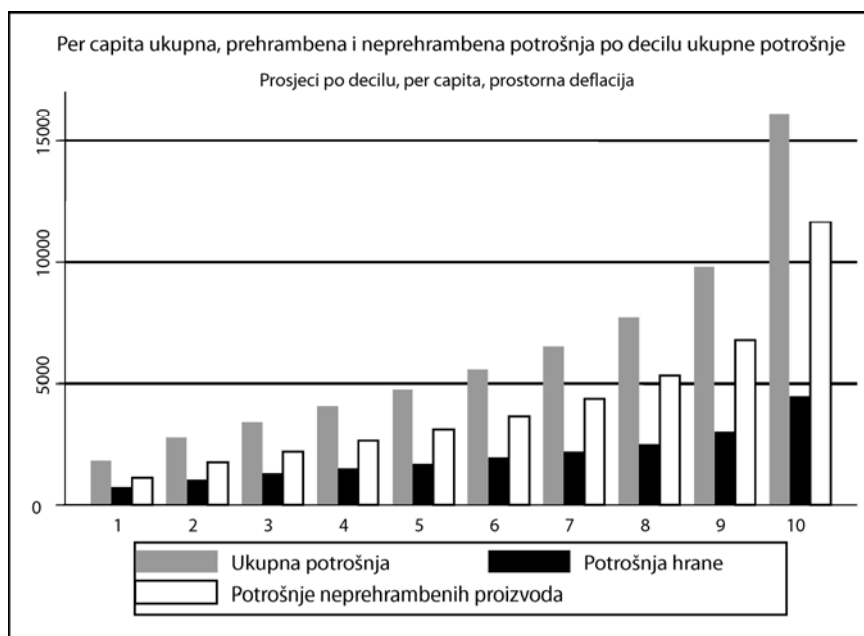
6. Generalna linija siromaštva za BiH

Da bi se ustanovila generalna linija siromaštva, mora se pretpostaviti da hrana nije jedina osnovna potreba, što implicira da će domaćinstva, u svim slučajevima, odvojiti dio svojih troškova na neprehrambene proizvode potrebne za zadovoljavanje ostalih osnovnih potreba. Metoda koja se koristi kako bi se procijenilo koliko se odvajaju za ostale osnovne potrebe zove se metoda „gornje granice“, prema Ravallionu (1998). Domaćinstva će odvojiti dio troškova na hranu kako bi zadovoljila svoje osnovne potrebe, ali neće svi troškovi domaćinstva nužno odlaziti na hranu, jer postoje i druge osnovne potrebe koje treba zadovoljiti. Ako domaćinstva odvajaju određeni iznos za troškove hrane, ostatak prihoda moraju odvojiti za pokrivanje drugih osnovnih potreba. Ako se izabere reprezentativna grupa domaćinstava čija su odvajanja za hranu jednaka prehrambenoj liniji siromaštva – tj. koja troše barem ono što je potrebno za opstanak i preživljavanje – onda se njihova odvajanja mogu uzeti kao reprezentativna za generalnu proceduru odvajanja sredstava. Smatrat će se da je ta grupa domaćinstava reprezentativna u smislu odvajanja sredstava za sve vrste proizvoda, kako prehrambenih tako i neprehrambenih, koji su minimalno potrebni za opstanak i život u jednom društvu. Tako bi njihov ukupan nivo potrošnje predstavljao generalnu (ukupnu) liniju siromaštva.

Potrošnja hrane se očigledno smanjuje kako ukupna potrošnja raste: udio potrošnje hrane smanjuje se sa 39,4% na 28,5% (u skladu sa tzv. Engelovim zakonom) u deset decila od ukupne potrošnje domaćinstava. Udio potrošnje hrane drugog i trećeg decila stanovništva, odnosno referentne grupe na osnovu koje je izračunata reprezentativna prehrambena korpa bazirana na minimalnom unosu kalorija, iznosi oko 37%.

Tabela 5. Ukupna prehrambena i neprehrambena potrošnja i udjeli prema decilima ukupne potrošnje

Decili	Ukupna potrošnja	Potrošnja hrane	Udio hrane	Neprehrambena potrošnja	Neprehrambeni udio
1	1.788,608	701,4523	0,394	1.087,156	0,606
2	2.729,302	1.011,883	0,371	1.717,419	0,629
3	3.421,403	1.260,628	0,369	2.160,775	0,631
4	4.071,113	1.466,308	0,361	2.604,805	0,639
5	4.759,274	1.654,832	0,348	3.104,442	0,652
6	5.561,465	1.917,841	0,345	3.643,624	0,655
7	6.510,96	2.147,413	0,329	4.363,547	0,671
8	7.758,697	2.463,093	0,317	5.295,603	0,683
9	9.801,113	3.029,726	0,310	6.771,387	0,690
10	16.123,49	4.482,921	0,285	1.1640,57	0,715
Ukupno	6.251,421	2.013,327	0,343	4.238,094	0,657

Prema Ravallionu (1998), može se pretpostaviti da „granica siromaštva ne može biti viša od ukupne potrošnje onih čija potrošnja za hranu pokriva osnovne prehrambene potrebe“. Međutim, postavlja se pitanje čije grupe prehrambeni udio koristiti. Kod onih čija je prehrambena potrošnja niža od prehrambene linije siromaštva (21,4% stanovništva), udio prehrambene potrošnje je oko 36,1% sa prosječnim prehrambenim izdacima za potrošnju od 695 KM, dok ukupni izdaci za potrošnju iznose u prosjeku 3.092 KM (manje od polovine ukupnog prosjeka).⁶ Ipak, nisu sva domaćinstva čija je prehrambena potrošnja manja od linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane siromašna, što pokazuju njihovi ukupni izdaci za potrošnju, koji mogu biti visoki. Stoga, da bi se izračunala generalna linija siromaštva, mora se uzeti grupa

⁶ U ovoj podgrupi stanovništva postoje i pojedinci koji nisu nužno „prehrambeno siromašni“, već vjerovatno žive u nekim drugim uslovima. Može se dogoditi da neka od tih domaćinstava hranu konzumiraju u kantinama i kafeterijama na radnom mjestu, ili u domovima za bolesne i nezbrinute ili bolnicama. Također može biti da su to domaćinstva sa samo jednim članom, mladim ili starijim licem, koja hranu dijele sa rodbinom i ne troše mnogo na nju. Tako za većinu takvih domaćinstava konzumiranje hrane neće biti zavedeno pod kategorijom „potrošnja prehrambenih proizvoda“, već pod „obroci izvan domaćinstva“. Međutim, pošto se „obroci izvan domaćinstva“ ne koriste za izračunavanje linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, ne možemo ih smatrati „prehrambenim troškovima“.

stanovništva čija se prehrambena potrošnja kreće „oko“ linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, a neprehrambena potrošnja se nalazi unutar uporedivog raspona vrijednosti radi zadovoljavanja osnovnih neprehrambenih potreba.

Situacija je drugačija kada su u pitanju domaćinstva čija je prehrambena potrošnja negdje oko linije siromaštva. Manje od 5% ukupnog uzorka ima prehrambenu potrošnju u rasponu od $\pm 5\%$ u odnosu na liniju siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane. Za domaćinstva čija je prehrambena potrošnja $\pm 5\%$ od linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, prosječni udio hrane je 31,88% (a medijana je 30,0%).⁷ Stoga, ako se uzme prehrambeni udio onih domaćinstava čija je prehrambena potrošnja $\pm 5\%$ od linije siromaštva, dobit će se *generalna linija siromaštva*, kako slijedi:

$$GPL_1 = FPL/0,3188 = 1005,68/0,3188 = 3.154,18 \text{ (KM)}.$$

Ovo je procijenjena generalna linija siromaštva dobijena na osnovu ukupne potrošnje po članu domaćinstva, prilagođena deflaciji po geografskim područjima, koja kao prehrambenu potrošnju smatra ukupnu potrošnju onih proizvoda hrane i pića (109) od kojih je sačinjena minimalna korpa prehrambenih proizvoda (uz odabir 66 proizvoda navedenih u Analizi siromaštva Svjetske banke, 2003.) i koja u obzir uzima samo pondere za potrošnju referentne grupe (drugi i treći decil ukupne potrošnje populacije po članu domaćinstva).

Treba napomenuti da su u Analizi siromaštva Svjetske banke (2003.) udjeli prehrane izračunati sabiranjem prehrambene potrošnje (izdataka za hranu i piće) i troškova obroka konzumiranih izvan domaćinstva. Iako je ovo zapravo prehrambena potrošnja, pošto minimalna korpa prehrambenih proizvoda – na kojoj je zasnovana linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane – ne uključuje takve troškove, ni mi ih nismo uključili u izračun udjela hrane u ukupnoj potrošnji. To se moglo uraditi da smo na raspolaganju imali količinu kalorija za svaki proizvod konzumiran izvan domaćinstva. Ovako, obroci konzumirani izvan kuće imaju nultu vrijednost za većinu populacije (55,1%) i imaju veću koncentraciju u najvišim decilima distribucije. U svakom slučaju, uključivanjem troškova obroka konzumiranih izvan domaćinstva, ukupan udio potrošnje „hrane“ (hrane, pića i obroka izvan kuće) povećava se na 35,8% (sa 34,3%). Udio „hrane“ kod onih čija se potrošnja hrane tako definira je $\pm 5\%$, a linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane sada iznosi 33,6%, što implicira da je generalna linija siromaštva sada:

$$GPL_2 = FPL/0,336 = 1005,68/0,336 = 2.993,08 \text{ (KM)}.$$

U Analizi siromaštva Svjetske banke (2003.) također je sugerirano da zdravstvene troškove treba isključiti iz izračuna ukupne potrošnje, prema principu da povećanje zdravstvene zaštite ne bi značilo povećanje materijalnog blagostanja. Iako smatramo da je ovo upitno, sa obzirom da svi zdravstveni troškovi nisu nužno odgovor na pogoršanje uslova života (banje, fitnes centri, medicinska prevencija, itd.), primjećujemo da troškovi zdravstvene zaštite čine, u prosjeku, 4,4% ukupnih izdataka za potrošnju (sa procentualnom vrijednošću medijane od 1,7), te da su uglavnom koncentrirani u najvišim decilima – prosječan udio zdravstvene zaštite u prvom decilu je 3,5% dok je medijana nula, a prosječan udio zdravstvene zaštite u najvišem decilu je 5,5%. Isključivanjem troškova zdravstvene zaštite i uključivanjem obroka izvan kuće u prehrambenu potrošnju, dobit ćemo agregirani udio hrane od 37,5%, i prehrambeni udio od 35,2% za

---

⁷ Smanjivanjem raspona oko linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, prehrambeni udio se donekle mijenja. Za domaćinstvo čija je potrošnja hrane jednaka liniji siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane, prehrambeni udio je 44,91%. Ovi brojevi pokazuju koliko su rezultati varijabilni i koliko se prehrambeni udjeli mogu činiti nekonzistentnim. Jedan razlog za to je i veoma ograničen broj opservacija, što cijelu proceduru čini veoma osjetljivom na izbor podgrupe.

podgrupu onih čija je potrošnja hrane $\pm 5\%$ oko prehrambene linije siromaštva. U ovom slučaju, generalna linija siromaštva je kako slijedi:

$$GPL_3 = FPL/0,3519 = 1005,68/0,3519 = 2.857,31 \text{ (KM)}.$$

7. Indikatori siromaštva u BiH

Prva okvirna procjena siromaštva zasnovana je na Indeksu broja siromašnih (HCI), tj. na procentu stanovništva u onim domaćinstvima čija je potrošnja po članu domaćinstva ispod linije siromaštva. Kao što smo vidjeli, u BiH u osnovi ne postoji ekstremno siromaštvo, jer su gotovo sva domaćinstva u uzorku APD-a imala nivo potrošnje po članu domaćinstva iznad linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane od 1005,68 KM godišnje.⁸ Ovo ne znači da nijedno domaćinstvo nigdje u zemlji ne pati od prehrambenog siromaštva, već samo da je broj takvih slučajeva veoma ograničen, pa oni u anketi baziranoj na uzorku nisu značajni. Također je važno primijetiti da 21,4% populacije troši manje na hranu od vrijednosti minimalne korpe prehrambenih proizvoda. Iako se svi ti ljudi ne mogu nazvati prehrambeno siromašnim, ovo pokazuje da u zemlji definitivno postoji mjerljiv nivo uskraćenosti.

Tabela 6A prikazuje indikatore siromaštva za BiH zasnovane na generalnoj liniji siromaštva GPL_1 : procjene su date u prvom stupcu, dok drugi prikazuje standardne greške, a zadnja dva pokazuju interval povjerenja. Na osnovu ovoga, 20,98% ukupnog stanovništva u zemlji može se smatrati siromašnim. Kako tabela pokazuje, siromaštvo značajno varira među geografskim područjima: FBiH ima manju stopu siromaštva (20,1%) nego RS (22,2%) i BD (27,2%). *Dubina siromaštva* također je značajna: agregirani jaz siromaštva iznosi 5,65%, a kreće se od 5,36% u FBiH, do 6% u RS-u i 8,27% u BD-u. Agregirana jačina siromaštva mjerena kvadratom jaza siromaštva iznosi 2,2%, a varira slično kao i jaz siromaštva. *Prosječan deficit* za cijelu zemlju je 26,9%, što znači da prosječna potrošnja siromašnog stanovništva spada ispod generalne linije siromaštva za gotovo 27%.

Tabele 6B i 6C predstavljaju iste indikatore siromaštva bazirane na drugim dvjema linijama siromaštva, GPL_2 i GPL_3 , kako su konstruirane u gornjem tekstu.

---

⁸ Kao što smo vidjeli, u uzorku se nalazi 39 domaćinstava (0,5%), sa prosječnom ukupnom potrošnjom po članu domaćinstva od 798 KM.

Tabela 6A. Indeksi siromaštva

[Linija siromaštva je GPL₁]

	Procjena	Standardna greška	[Interval povjerenja 95%]	
Broj siromašnih				
Ukupno za zemlju	0,2098014	0,0063666	0,1972995	0,2223032
FBiH	0,200742	0,0085818	0,1838903	0,2175937
RS	0,2220862	0,0095107	0,2034105	0,2407618
BD	0,2717523	0,0270306	0,2186737	0,3248309
Jaz siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0565038	0,0021245	0,052332	0,0606756
FBiH	0,0535864	0,0028067	0,048075	0,0590978
RS	0,0600967	0,0033404	0,0535373	0,066656
BD	0,0826656	0,009763	0,0634945	0,1018368
Kvadrat jaza siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0225254	0,0010575	0,0204487	0,024602
FBiH	0,0212143	0,0013481	0,0185671	0,0238615
RS	0,0241284	0,0017866	0,0206202	0,0276366
BD	0,0344793	0,0050983	0,0244681	0,0444905
Prosječni deficit				
Ukupno za zemlju	0,2693			
FBiH	0,1784			
RS	0,2706			
BD	0,3042			

Primjedba: Standardne greške za cijelu zemlju izračunate su na osnovu stratificiranog uzorka.

Tabela 6B. Indeksi siromaštva

[Linija siromaštva je GPL₂ i uključuje obroke izvan kuće u prehrambenu potrošnju]

	Procjena	Standardna greška	[Interval povjerenja 95%]	
Broj siromašnih				
Ukupno za zemlju	0,1874582	0,006117	0,1754465	0,1994699
FBiH	0,1798943	0,0082128	0,1637673	0,1960213
RS	0,1969971	0,009217	0,1788981	0,2150961
BD	0,25146	0,0263901	0,1996391	0,3032809
Jaz siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0488275	0,0019464	0,0450054	0,0526496
FBiH	0,046234	0,0025544	0,041218	0,0512501
RS	0,0519752	0,0031061	0,0458759	0,0580745
BD	0,0728761	0,0090759	0,0550542	0,090698
Kvadrat jaza siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0191859	0,0009599	0,017301	0,0210707
FBiH	0,0180349	0,0012134	0,0156522	0,0204176
RS	0,0205933	0,0016454	0,0173624	0,0238242
BD	0,0296789	0,0046668	0,020515	0,0388429
Prosječni deficit				
Ukupno za zemlju	0,2605			
FBiH	0,2570			
RS	0,2638			
BD	0,2898			

Tabela 6C. Indeksi siromaštva

[Linija siromaštva je GPL₃, uključuje obroke izvan kuće u prehrambenu potrošnju i isključuje troškove zdravstvene zaštite iz ukupne potrošnje]

	Procjena	Standardna greška	[Interval povjerenja 95%]	
Broj siromašnih				
Ukupno za zemlju	0,1856022	0,0060185	0,173784	0,1974203
FBiH	0,1739089	0,0080185	0,1581635	0,1896544
RS	0,2023491	0,0091465	0,1843885	0,2203097
BD	0,2503388	0,0284358	0,1945009	0,3061768
Jaz siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0492439	0,0019843	0,0453476	0,0531403
FBiH	0,0454483	0,0025462	0,0404485	0,0504481
RS	0,0546274	0,003315	0,048118	0,0611369
BD	0,0711556	0,0093125	0,052869	0,0894421
Kvadrat jaza siromaštva				
Ukupno za zemlju	0,0194052	0,00098	0,0174808	0,0213296
FBiH	0,0177153	0,0012071	0,015345	0,0200856
RS	0,0218248	0,0017568	0,018375	0,0252746
BD	0,0287707	0,0047081	0,0195256	0,0380158
Prosječni deficit				
Ukupno za zemlju	0,2653			
FBiH	0,2613			
RS	0,2700			
BD	0,2842			

Sa metodološkog stanovišta, linija siromaštva GPL₃ – korištena za indikatore prikazane u tabeli 6C – najbliža je onoj koju predlaže Analiza siromaštva Svjetske banke (2003.). Kako pokazuju tabele 6A i 6C, rezultati dobijeni koristeći tri linije siromaštva samo se neznatno razlikuju. Ipak, razlike mogu biti značajne. Uzmimo, na primjer, broj siromašnih za cijelu zemlju. Sa GPL₁, stopa siromaštva je oko 21%, sa 95%-tnim intervalom povjerenja između 19,7 i 22,2%. Sa GPL₃, stopa siromaštva je oko 18,6%, sa intervalom povjerenja između 17,4 i 19,7%. Ovo implicira da se *dvije procjene siromaštva značajno razlikuju*. Postoje razlozi zbog kojih dvije linije siromaštva daju različite rezultate, a možemo ih rezimirati kako slijedi:

- Pri konstruiranju GPL₁, koristili smo liniju siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane – tj. minimalnu korpu prehrambenih proizvoda – koja sadrži 66 prehrambenih proizvoda, koji svi doprinose ukupnom unosu od 2.100 kcal. GPL₃ je ustanovljena na istoj prehrambenoj granici, iako treba imati na umu – radi usporedbe – da linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane koju koristi Svjetska banka u svojoj Analizi siromaštva sadrži drugačiji broj prehrambenih proizvoda (54) i ukupan unos od 2.300 kcal.⁹
- Agregati potrošnje umanjani su po geografskoj osnovi. Pri konstruiranju GPL₁, koristili smo deflator indeksa potrošačkih cijena za 12 regija i 12 vrsta proizvoda prema COICOP klasifikaciji. Originalna GPL₃ Svjetske banke ustanovljena je na osnovu agregata potrošnje umanjanih prema indeksu cijena dobijenih iz jediničnih vrijednosti. Međutim, pošto su te vrijednosti bile na raspolaganju samo za prehrambene izdatke, svi izdaci za potrošnju umanjani su koristeći deflator cijena prehrambenih proizvoda, pod (nepotvrđenom) pretpostavkom da će neprehrambene cijene „pratiti iste uzorke kao i prehrambene cijene“.¹⁰
- Linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane konstruirana je koristeći sve troškove hrane i pića – podvrste 1 i 2 prema COICOP klasifikaciji, isključujući duhan. Ovaj pristup zasnovan je na nekoliko pretpostavki. Kao prvo, linija siromaštva na osnovu minimalne

⁹ Pošto nije jasno na koji način su ova 54 proizvoda izabrana između njih 66, zadržali smo svih 66 proizvoda u korpi.

¹⁰ Međutim, Analiza siromaštva Svjetske banke (2003.) kaže da je indeks cijena, konstruiran na takav način, korišten samo zato što u to vrijeme nisu bili dostupni nikakvi drugi podaci o cijenama.

potrebne kalorične vrijednosti ishrane predstavlja iznos koji je potrebno potrošiti da bi se osigurale minimalne osnovne potrebe za hranom. Kao drugo, potrebno je zadovoljiti i druge osnovne potrebe. Treće, pored iznosa predviđenog za hranu u količini koja je proporcionalna minimalnoj korpi prehrambenih proizvoda, mora postojati i određeni dio ukupnih troškova predviđen za neprehrambene osnovne potrebe. Pretpostavka je da će svaki potrošač odvojiti jedan dio svojih troškova za hranu, a drugi za ostale potrebe. Linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane – kao i udio predviđen za minimalnu korpu prehrambenih proizvoda – definira ukupne udjele za zadovoljavanje svih osnovnih potreba, kako prehrambenih tako i ostalih, u omjeru udjela predviđenih za dvije vrste troškova. Stoga će „prag“ udjela prehrambenih troškova biti definiran udjelom onih koji troše na hranu barem u jednakom omjeru u kojem se kreće i linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane. U skladu sa onim što predlažu Analiza siromaštva Svjetske banke (2003.), Ravallion (1998.) i drugi, uzeli smo u obzir ona domaćinstva čija je potrošnja hrane u rangu $\pm 5\%$ oko linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, polazeći od prosječnog prehrambenog udjela te podgrupe, i zatim izračunali generalnu liniju siromaštva kao jedinični komplement linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane, koristeći taj prehrambeni udio. Linija siromaštva GPL_1 je ustanovljena koristeći udio troškova za hranu i piće kao što je gore spomenuto. Za razliku od toga, GPL_3 je konstruirana na osnovu udjela troškova za hranu i piće i obroke izvan kuće, kao u Analizi siromaštva Svjetske banke, ali ipak koristeći liniju siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane, koja je izračunata samo na osnovu troškova za hranu i piće. Međutim, jasno je da ove dvije vrste prehrambenih troškova nisu usklađene. To povećava udio predviđen za hranu – jer uračunava i hranu i obroke izvan kuće – i tako smanjuje konačnu generalnu liniju siromaštva: u našem slučaju, kako smo vidjeli, prehrambeni udio raste sa 31,9 na 33,6%. Njega smo koristili pri izračunavanju GPL_2 i GPL_3 .

- d) Originalni GPL_3 Svjetske banke konstruiran je izuzimanjem troškova za zdravstvenu zaštitu iz ukupne potrošnje domaćinstva, pod pretpostavkom da oni ne doprinose materijalnom blagostanju – tj. da su zapravo obrnuto proporcionalni materijalnom blagostanju. I ovo je upitno, jer se može reći da će, bez obzira na krajnje efekte, svaki racionalan potrošač morati odvojiti dio troškova i za zdravstvenu zaštitu da bi maksimizirao zadovoljenje potrošačkih potreba. Stoga, bez obzira da li se odvajanje sredstava za ukupnu potrošnju radi u koracima – prvo izuzimajući zdravstvenu zaštitu, a zatim odvajajući za hranu i neprehrambene proizvode potrebne za materijalno blagostanje – ili odjednom, postoje razlozi da zdravstveni troškovi ne budu isključeni iz ukupne potrošnje, jer oni doprinose zadovoljenju potrošačkih potreba pojedinca. Međutim, GPL_3 je izračunata tako što su iz ukupne potrošnje isključeni zdravstveni troškovi, a zatim je izračunat novi udio troškova za hranu plus obroci izvan kuće, i izračunata GPL na osnovu linije siromaštva zasnovane na minimalnoj potrebnoj kaloričnoj vrijednosti ishrane koja sadrži 66 prehrambenih proizvoda iz minimalne korpe prehrambenih proizvoda. Smanjivanjem ukupne potrošnje, udio potrošen na hranu i obroke izvan kuće je sada još veći i iznosi 35,2%, tako da je nova generalna linija siromaštva niža.

Ukratko, tri generalne linije siromaštva definiraju niz pragova, od kojih svi imaju različite implikacije. Naši rezultati bit će zasnovani na GPL_3 , kako bi bili uporedivi sa Analizom siromaštva Svjetske banke (2003.). Tabele 7A i 7B prikazuju tri stope siromaštva – broj siromašnih (HC), jaz siromaštva (PG), i kvadrat jaza siromaštva (SPG) – razvrstane prema tipu naselja (gradska naselja i naselja tipa „ostalo“) i prema geografskim područjima.

Tabela 7A. Indeksi siromaštva prema tipu naselja i geografskom području
 [Granica siromaštva GPL₁]

Ukupno za zemlju		Procjena	Standardna greška	[Interval povjerenja 95%]	
Broj siromašnih (HC)					
	Ostalo	0,2177658	0,0087674	0,2005498	0,2349818
	Gradsko	0,2041596	0,0070408	0,1903339	0,2179853
Jaz siromaštva					
	Ostalo	0,0591964	0,0030341	0,0532384	0,0651543
	Gradsko	0,0545965	0,0023302	0,0500209	0,0591721
Kvadrat jaza siromaštva					
	Ostalo	0,0237102	0,0015238	0,0207181	0,0267024
	Gradsko	0,021686	0,0011925	0,0193444	0,0240277
Broj siromašnih (HC)					
FBiH	Ostalo	0,2055048	0,0116419	0,1826442	0,2283655
FBiH	Gradsko	0,1974616	0,0092849	0,1792294	0,2156938
RS	Ostalo	0,2347727	0,0136661	0,2079374	0,2616081
RS	Gradsko	0,2126938	0,0109645	0,1911633	0,2342243
BD	Ostalo	0,2785672	0,0382814	0,2033959	0,3537385
BD	Gradsko	0,2665089	0,0372963	0,1932721	0,3397458
Jaz siromaštva					
FBiH	Ostalo	0,0570814	0,0040656	0,049098	0,0650647
FBiH	Gradsko	0,0511792	0,002943	0,0454002	0,0569583
RS	Ostalo	0,060868	0,0046225	0,051791	0,069945
RS	Gradsko	0,0595256	0,004006	0,0516592	0,067392
BD	Ostalo	0,0907959	0,0164618	0,0584707	0,1231212
BD	Gradsko	0,0764102	0,0107764	0,0552492	0,0975712
Kvadrat jaza siromaštva					
FBiH	Ostalo	0,0229191	0,0019793	0,0190324	0,0268058
FBiH	Gradsko	0,0200401	0,0014674	0,0171586	0,0229216
RS	Ostalo	0,0240323	0,0024583	0,0192051	0,0288596
RS	Gradsko	0,0241995	0,0021512	0,0199754	0,0284236
BD	Ostalo	0,0406017	0,0090802	0,0227714	0,0584319
BD	Gradsko	0,0297688	0,0050842	0,0197852	0,0397523

Tabela 7B. Indeksi siromaštva prema tipu naselja i geografskom području
 [Linija siromaštva GPL₃, uključujući obroke izvan kuće pod prehrambenom potrošnjom
 i isključujući troškove zdravstvene zaštite iz ukupne potrošnje]

Ukupno za zemlju		Procjena	Standardna greška	[Interval povjerenja 95%]	
Broj siromašnih (HC)					
	Ostalo	0,1964128	0,0083207	0,1800739	0,2127516
	Gradsko	0,1779443	0,0067182	0,1647522	0,1911365
Jaz siromaštva					
	Ostalo	0,0517726	0,0028355	0,0462047	0,0573405
	Gradsko	0,0474527	0,0021706	0,0431903	0,0517151
Kvadrat jaza siromaštva					
	Ostalo	0,0203647	0,0013961	0,0176232	0,0231062
	Gradsko	0,0187255	0,0011038	0,016558	0,0208929
Broj siromašnih (HC)					
FBiH	Ostalo	0,185	0,0112517	0,1629057	0,2070944
FBiH	Gradsko	0,1662699	0,0086052	0,1493722	0,1831675
RS	Ostalo	0,211661	0,01245	0,1872137	0,2361084
RS	Gradsko	0,1954551	0,0110438	0,173769	0,2171412
BD	Ostalo	0,262743	0,0396527	0,184879	0,3406069
BD	Gradsko	0,2407951	0,0348541	0,172354	0,3092362
Jaz siromaštva					
FBiH	Ostalo	0,049238	0,0037664	0,041842	0,056634
FBiH	Gradsko	0,0428382	0,002654	0,0376267	0,0480496
RS	Ostalo	0,0543326	0,0043938	0,0457048	0,0629604
RS	Gradsko	0,0548457	0,0039469	0,0470955	0,062596
BD	Ostalo	0,0803288	0,0165612	0,0478084	0,1128491
BD	Gradsko	0,0640977	0,0096789	0,0450918	0,0831037
Kvadrat jaza siromaštva					
FBiH	Ostalo	0,0193758	0,0017927	0,0158555	0,022896
FBiH	Gradsko	0,0165717	0,0013136	0,0139922	0,0191512
RS	Ostalo	0,0211633	0,0023008	0,0166454	0,0256813
RS	Gradsko	0,0223145	0,0020963	0,0181981	0,0264309
BD	Ostalo	0,034855	0,0086082	0,0179514	0,0517585
BD	Gradsko	0,0240895	0,0044739	0,0153043	0,0328747

Kao što smo mogli očekivati, stope siromaštva čine se višim u naseljima tipa „ostalo“, a najviše su u BD-u, nakon kojeg slijedi RS. Također, intervali očekivanih rezultata za sve procjene su generalno prilično široki. Pogledajmo rezultate u tabeli 6A. Sa prosječnim HCI od 20,98% za cijelu zemlju i standardnom greškom od 6,37%, interval povjerenja se kreće od 19,72 do 22,23%. Sa obzirom da su standardne greške veće za procjene na nivou geografskog područja, procijenjene stope siromaštva također imaju veće intervale povjerenja. To ukazuje da je potreban oprez pri poređenju različitih stopa siromaštva u različitim dijelovima zemlje, ili među različitim grupama. Kada se intervali povjerenja ukrste, to znači da ne možemo odbaciti testiranu nultu hipotezu da su njihove stope siromaštva iste.¹¹

¹¹ U tabeli 6A, na primjer, HCI je definitivno veći u BD nego u FBiH, pošto se dva intervala ne ukrštaju.

8. Stopa siromaštva u BiH

Stopa siromaštva znatno varira među geografskim područjima i različitim grupama stanovništva. Učestalost javljanja siromaštva prema geografskom području je prikazana u narednoj tabeli za stope siromaštva izračunate prema GPL₃. Generalno govoreći, siromaštvo je veće u naseljima tipa „ostala“. (Tabela 8A)

Tabela 8A. Stopa siromaštva prema geografskom području i tipu naselja
[procenti prema GPL₃, standardne greške u zagrada]

	Ostalo	Gradsko	Ukupno
Ukupno za zemlju	23,90 (0,65)	11,03 (0,56)	18,56 (0,45)
FBiH	23,62 (0,86)	9,88 (0,66)	17,39 (0,56)
RS	23,91 (1,03)	13,24 (1,14)	20,23 (0,78)
BD	32,53 (3,56)	16,51 (2,87)	25,03 (2,35)

Stopa siromaštva također varira prema spolu, i to naročito spolu nosioca domaćinstva, barem u agregatima. U oko 21% domaćinstava nosilac domaćinstva je žena. Kako prikazuje Tabela 8B, postoje značajne razlike u agregatima između domaćinstava čiji su nosioci muškarci [NDM] i onih čiji su nosioci žene [NDŽ] u pogledu učestalosti siromaštva: domaćinstva u kojima su nosioci žene znatno su manje siromašna od onih u kojima su nosioci muškarci, naročito u FBiH, gdje su u svakom slučaju domaćinstva u kojima je muškarac nosilac manje siromašna od domaćinstava u RS u kojima je žena nosilac.

Tabela 8B. Stopa siromaštva prema spolu nosioca domaćinstava
[procenti prema GPL₃, standardne greške u zagrada]

	MND	ŽND	Ukupno
Ukupno za zemlju	19,32 (0,52)	15,77 (0,91)	18,56 (0,45)
FBiH	18,30 (0,65)	14,04 (1,12)	17,39 (0,56)
RS	20,60 (0,89)	18,93 (1,64)	20,23 (0,78)
BD	28,10 (2,76)	13,19 (3,93)	25,03 (2,35)

Tabela 8C prikazuje jasniju sliku, povezujući spol nosioca domaćinstva sa veličinom domaćinstva. Stopa siromaštva varira sa veličinom domaćinstva: što je veće domaćinstvo, viša je stopa siromaštva. Ukupno gledano, jedno od pet domaćinstava u zemlji ima pet ili više članova, dok su četveročlana domaćinstva najbrojnija (23,5% od ukupnog broja). Od ukupnog broja siromašnih domaćinstava, gotovo $\frac{1}{4}$ su domaćinstva sa četiri člana, a najveća učestalost siromaštva je u grupi velikih domaćinstava. Ovo je očito grupa stanovništva koja je podložnija siromaštvu od drugih: velike porodice su siromašnije od malih. Vidjet ćemo u daljem tekstu demografske i socijalne karakteristike tih domaćinstva: ako domaćinstva u kojima je nosilac žena imaju nižu stopu siromaštva od domaćinstava u kojima je nosilac muškarac, razlog su demografske i socijalne karakteristike.

Tabela 8C. Stopa siromaštva prema spolu nosioca domaćinstva i veličini domaćinstva
[procenti prema GPL₃]

Veličina domaćinstva i geografsko područje	MND	ŽND	Ukupno
Jedan član			
Ukupno za zemlju	8,17	10,82	9,99
FBiH	6,47	8,18	7,74
RS	10,08	14,98	13,13
BD	–	5,19	5,19
Dva člana			
Ukupno za zemlju	14,18	13,25	13,99
FBiH	11,08	11,34	11,15
RS	17,73	16,73	17,57
BD	26,01	20,73	25,33
Tri člana			
Ukupno za zemlju	13,92	17,81	14,60
FBiH	12,53	14,69	12,89
RS	16,59	22,50	17,76
BD	16,09	26,89	17,89
Četiri člana			
Ukupno za zemlju	18,79	24,90	19,23
FBiH	19,10	22,70	19,38
RS	17,75	30,40	18,54
BD	24,42	36,07	24,96
Pet ili više članova			
Ukupno za zemlju	32,20	35,94	32,39
FBiH	30,26	37,13	30,94
RS	34,19	33,80	34,16
BD	51,55	–	51,55

Jednočlana domaćinstva generalno nisu previše siromašna, a još manje su siromašna kada je jedini član muškarac. Razmotrit ćemo dob i zanimanje da bismo vidjeli da li utječu na siromaštvo i zašto. U RS-u, samci (jednočlana domaćinstva) su generalno siromašniji nego u FBiH, iako je stopa siromaštva ipak niža od prosječne stope za cijelo stanovništvo. Žene koje žive same (jednočlana domaćinstva čiji je nosilac žena) su definitivno siromašnije od muškaraca samaca, ali su manje siromašne od ukupnog stanovništva kako u RS-u tako i u cijeloj zemlji, iako su muškarci koji žive sami u RS-u siromašniji od žena koje žive same u FBiH. Dvočlana domaćinstva – generalno parovi – nešto su siromašnija tamo gdje su nosioci muškarci, ali su u svakom slučaju manje siromašna od ukupnog stanovništva.¹² Tročlana domaćinstva su generalno manje siromašna od ukupnog stanovništva u FBiH, i siromašnija u RS-u tamo gdje su nosioci žene; u tom slučaju su domaćinstva u kojima je nosilac žena u gorem položaju od domaćinstava u kojima je nosilac muškarac i postoji visoka stopa siromaštva. Četveročlana domaćinstva su generalno siromašna koliko i ukupna populacija u slučajevima kada je nosilac muškarac, ali su znatno siromašnija tamo gdje je nosilac žena, naročito u RS-u. Konačno, domaćinstva sa pet ili više članova su u prosjeku mnogo siromašnija, naročito kada je nosilac muškarac u RS-u i žena FBiH. Ukupno gledajući, domaćinstva u kojima je nosilac žena siromašnija su od domaćinstava u kojima je nosilac muškarac u svim slučajevima.

¹² Podaci za BD nisu značajni zbog malog uzorka.

Stopa siromaštva također varira u zavisnosti od životne dobi nosioca domaćinstva. U našem uzorku APD-a, samo je 0,64% populacije mlađe od 24 godine, dok je 7,3% u dobi između 25 i 34 godine. Tri grupe prema životnoj dobi: 35-49, 50-64 i „preko 64“ imaju učestalost siromaštva kako slijedi: 29,6%, 32% i 30,4%. U skladu sa distribucijom domaćinstava prema životnoj dobi nosioca domaćinstva, tabela 8D pokazuje da je najviša stopa siromaštva u kategoriji mladih odraslih lica (naročito u FBiH), kao i među najstarijom populacijom (posebno u RS-u). Međutim, agregirani podaci prikrivaju razlike socijalnog stanja i uslova života. Kada ukrstimo životnu dob i spol, dobija se mnogo jasnija slika. Ukupno gledajući, najsiromašnija kategorija jeste dobna kategorija mladih odraslih lica, dok je manje siromašna grupa zrelih odraslih lica. Među domaćinstvima čiji je nosilac muškarac, najsiromašnija kategorija je ona najmlađa, nakon koje slijedi kategorija mladih odraslih lica; dok je među domaćinstvima čiji je nosilac žena najsiromašnija kategorija ona najstarija.

Tabela 8D: Stopa siromaštva prema starosnoj dobi nosioca domaćinstva
[procenti prema GPL₃]

	15-24	25-34	35-49	50-64	65 ili više	Ukupno
Ukupno za zemlju	16,68	21,27	20,18	15,64	19,43	18,56
FBiH	18,61	23,10	20,12	14,39	15,97	17,39
RS	12,91	16,89	19,83	17,45	24,01	20,23
BD	0,00	31,17	26,97	20,90	25,96	25,03
	MND					
Ukupno za zemlju	23,07	22,32	20,81	15,84	20,77	19,32
FBiH	25,89	24,47	20,59	14,17	17,58	18,30
RS	17,77	17,21	20,77	18,07	24,43	20,60
BD	0,00	31,17	27,93	23,47	33,30	28,10
	ŽND					
Ukupno za zemlju	0,00	9,38	15,37	14,89	17,04	15,77
FBiH	0,00	7,19	16,14	15,20	13,32	14,04
RS	0,00	13,60	13,67	14,60	23,19	18,93
BD	0,00	0,00	20,10	7,91	13,11	13,19

Tabela 8E: Stopa siromaštva prema veličini domaćinstava i starosnoj dobi nosioca domaćinstva
[procenti prema GPL₃]

Veličina domaćinstva i geografsko područje	Starosna skupina				Ukupno
	15-34	35-49	50-64	> 64	
Jedan član					
Ukupno za zemlju	3,19	7,21	8,30	11,52	9,99
FBiH	0,00	10,07	6,07	8,73	7,73
RS	3,19	4,98	10,80	15,71	13,14
BD	0,00	0,00	13,80	4,51	5,19
Dva člana					
Ukupno za zemlju	3,75	10,10	9,14	18,81	13,99
FBiH	3,85	10,50	6,10	15,28	11,15
RS	3,65	7,88	13,75	23,12	17,57
BD	0,00	27,98	10,24	34,36	25,33
Tri člana					
Ukupno za zemlju	14,05	11,60	13,14	22,19	14,60
FBiH	15,49	8,60	12,67	18,57	12,89
RS	10,93	17,97	13,99	27,17	17,76
BD	0,00	18,14	12,51	36,09	17,89
Četiri člana					
Ukupno za zemlju	25,11	18,54	16,02	30,81	19,23
FBiH	28,53	18,88	15,43	26,56	18,3
RS	14,42	17,66	16,62	36,20	20,9
BD	42,71	19,22	24,62	52,53	20,1
Pet ili više članova					
Ukupno za zemlju	52,39	32,73	27,88	33,56	32,39
FBiH	57,71	33,12	26,56	27,90	30,94
RS	43,17	33,06	29,52	40,65	34,16
BD	0,00	49,63	40,93	62,52	51,55

Da li je učestalost siromaštva među kategorijama starijeg stanovništva vezana sa veličinom domaćinstva? Kako pokazuje tabela 8E, na državnom nivou, velika domaćinstva (pet ili više članova) uglavnom su siromašnija u svim dobnim grupama.¹³ Četveročlana domaćinstva su relativno siromašnija u svim dobnim grupama. Jednočlana, dvočlana i tročlana domaćinstva su siromašnija kada je nosilac domaćinstva stariji, dok su najmlađa domaćinstva mnogo manje siromašna od prosjeka u svim dobnim grupama. U dobnim skupinama zrelih odraslih i starijih lica javlja se visoka stopa siromaštva u oba entiteta i u domaćinstvima svih veličina, osim jednočlanih domaćinstava. Domaćinstva sa tri ili više članova su naročito siromašna u RS-u kada su nosioci starija lica (stopa siromaštva je 27,2%, 36,2% i 40,7% u tri grupe prema veličini).

Jednočlana i dvočlana domaćinstva čiji je nosilac starije lice uglavnom su siromašnija ako je nosilac žena (tabela 8F). To znači da su starije žene koje žive same u relativno gorem položaju od starijih muškaraca samaca, kao što je i položaj starijih parova gori kada je nosilac domaćinstva žena. Sa druge strane, domaćinstva sa tri člana uglavnom su siromašnija ako je nosilac starija žena, dok su domaćinstva sa četiri ili više članova znatno siromašnija kada je nosilac žena u gotovo svim starosnim grupama. Sve u svemu, čini se da zaista postoji značajna pozitivna veza između veličine domaćinstva, životne dobi i spola nosioca

¹³ U tabeli smo spojili prvu starosnu grupu (15-24) sa drugom (25-34), sa obzirom da smo imali samo 48 opservacija (domaćinstava) u toj grupi u cijelom uzorku.

domaćinstva, jer su domaćinstva čiji je nosilac žena siromašnija ukoliko su srednje i veće veličine i ukoliko je nosilac starije lice.

Tabela 8F: Stopa siromaštva po starosnoj dobi i spolu nosioca domaćinstva
[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Veličina domaćinstva i spol nosioca domaćinstva	Starosna skupina				Ukupno
	15-34	35-49	50-64	> 64	
Jedan član					
MND	3,19	9,74	9,40	7,82	8,17
ŽND	0,00	3,18	7,73	12,69	10,82
Ukupno	3,19	7,21	8,30	11,52	9,99
Dva člana					
MND	3,75	10,58	8,92	18,69	14,18
ŽND	0,00	9,36	9,89	19,46	13,25
Ukupno	3,75	10,10	9,14	18,81	13,99
Tri člana					
MND	14,11	9,89	12,54	22,36	13,92
ŽND	13,41	17,13	16,76	21,54	17,81
Ukupno	14,05	11,60	13,14	22,19	14,60
Četiri člana					
MND	25,11	18,47	15,30	28,23	18,79
ŽND	0,00	19,78	23,31	37,99	24,90
Ukupno	25,11	18,54	16,02	30,81	19,23
Pet ili više članova					
MND	52,49	32,67	27,04	32,48	32,20
ŽND	50,44	34,49	33,63	38,29	35,94
Ukupno	52,39	32,73	27,88	33,56	32,39

Prije no što pogledamo faktore koji mogu utjecati na status siromaštva – tekući status aktivnosti, zanimanje, sektor, obrazovanje nosilaca domaćinstava – također je potrebno ispitati da li je broj djece u domaćinstvu bitan faktor koji treba uzeti u razmatranje. Većina domaćinstava je bez djece (64,8% od ukupnog broja), manje od 17% domaćinstava je sa dvoje ili više djece (a samo 3,6% domaćinstava sa troje ili više djece). Velika domaćinstva (sa četiri ili više članova) u dvije trećine slučajeva imaju najmanje jedno dijete. Stopa siromaštva je, čini se, konzistentno i značajno povezana sa brojem djece i veličinom domaćinstava (tabela 8G), sa obzirom da se stope povećavaju sa povećanjem broja djece i veličine domaćinstava. Ukupno, stopa siromaštva među domaćinstvima sa dvoje djece iznosi 30,7%, dok među domaćinstvima sa troje ili više djece dostiže 43%.

Tabela 8G: Stopa siromaštva po veličini domaćinstava i broju djece
[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

	Bez djece	Jedno dijete	Dvoje djece	Troje ili više djece	Ukupno
Ukupno za zemlju					
Jedan član	9,99				9,99
Dva člana	14,00	14,09			14,00
Tri člana	14,82	13,97	21,57		14,61
Četiri člana	16,26	17,12	25,53	100,00	19,24
Pet ili više članova	23,93	28,24	36,24	42,60	32,40
Ukupno	14,24	20,08	30,66	43,02	18,56
FBiH					
Jedan član	7,74				7,74
Dva člana	11,12	12,83			11,15
Tri člana	12,88	13,18	0,00		12,89
Četiri člana	15,66	16,16	27,61	–	19,38
Pet ili više članova	22,17	25,96	35,31	41,44	30,94
Ukupno	12,32	18,48	30,83	41,44	17,39
RS					
Jedan član	13,13				13,13
Dva člana	17,54	20,48			17,57
Tri člana	17,80	26,26	66,83		17,76
Četiri člana	17,31	18,59	19,72	100,00	18,54
Pet ili više članova	25,01	31,65	37,28	44,85	34,16
Ukupno	16,87	23,15	29,83	46,19	20,23
BD					
Jedan član	5,19				5,19
Dva člana	25,28	0,00			25,33
Tri člana	18,77	14,07	–		17,89
Četiri člana	17,65	33,23	29,46		24,96
Pet ili više članova	50,82	60,00	46,27	51,90	51,55
Ukupno	19,64	36,99	36,80	51,90	25,03

Prema APD-u, 55,5% nosilaca domaćinstava su radno aktivni, dok procenat penzionisanih nosilaca domaćinstava i domaćica iznosi 30,4 odnosno 9,7%. Zanimljivo je to da je stopa radno aktivnih viša u FBiH nego u RS-u (56,4 prema 53,9%). U RS-u se 11,7% svih nosilaca domaćinstava deklarira kao nezaposleno, prema 9,4% u FBiH. Drugim riječima, postoji razlika od pet procentnih poena po statusu zaposlenosti između FBiH i RS-u. Kako tabela 8H pokazuje, čini se da postoji značajna povezanost između tekućeg statusa aktivnosti nosilaca domaćinstava i siromaštva. Stopa siromaštva je visoka među nezaposlenim licima (26,76%) i licima nesposobnim za rad (35,15%), dok je ispod prosječne za zaposlena lica (16,41%). Domaćinstva u kojima su žene nosioci imaju nižu stopu siromaštva od domaćinstava u kojima su muškarci nosioci, i to u svim slučajevima. Domaćinstva u kojima su nosioci nezaposlene žene imaju nižu stopu siromaštva od domaćinstava u kojima su nosioci nezaposleni muškarci (15,99% prema 27,91%), naročito u RS-u, gdje je stopa siromaštva za domaćinstva u kojima su nosioci nezaposleni muškarci više nego dvostruko iznad stope siromaštva u odnosu na domaćinstva u kojima su nosioci nezaposlene žene. Još jednom, gotovo sve kategorije pokazuju višu stopu siromaštva u RS-u nego u FBiH, osim domaćinstava sa zaposlenim nosiocem, čija je stopa siromaštva malo manja u RS-u nego u FBiH.

Tabela 8H: Stopa siromaštva po tekućem statusu aktivnosti i spolu nosioca domaćinstva, po geografskom području [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

	Ukupno za zemlju	FBiH	RS	BD
Zaposleni				
MND	17,00	16,99	16,46	25,66
ŽND	9,27	8,88	10,42	0,00
Ukupno	16,41	16,38	15,99	25,66
Nezaposleni				
MND	27,91	26,70	29,16	32,68
ŽND	15,99	17,79	13,29	18,53
Ukupno	26,76	25,86	27,61	31,15
Penzionisani				
MND	18,53	17,05	20,66	24,83
ŽND	12,17	10,86	15,42	6,83
Ukupno	17,29	15,72	19,13	22,25
Nesposobni za rad				
MND	38,77	34,76	45,67	24,88
ŽND	30,92	22,50	35,55	27,04
Ukupno	35,15	30,28	39,98	25,30
Domaćice				
MND	16,78	13,21	28,92	
ŽND	18,19	17,25	20,05	15,84
Ukupno	18,13	17,04	20,30	15,84
Ostali (neaktivni)				
MND	19,58	4,50	24,86	50,12
ŽND	7,68	11,04	–	–
Ukupno	14,85	7,45	24,86	50,12

Osim po geografskom području, stopa siromaštva među domaćinstvima u kojima su nosioci nesposobni za rad ili nezaposleni, a žive u naseljima tipa „ostalo“, definitivno je, čini se, viša nego u domaćinstvima koja žive u gradskim naseljima ili su im nosioci penzionisani, a žive također u naseljima tipa „ostalo“. Također, stopa siromaštva je, općenito, značajno viša za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci, a locirana su u naseljima tipa „ostalo“, i to za sve kategorije, a naročito za nezaposlene i nesposobne za rad.

Tabela 8I: Stopa siromaštva po tekućem statusu aktivnosti i spolu nosioca domaćinstva, po geografskom području i tipu naselja [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

	Ukupno za zemlju		FBiH		RS		BD	
	Ostalo	Gradsko	Ostalo	Gradsko	Ostalo	Gradsko	Ostalo	Gradsko
Zaposleni								
MND	22,38	9,59	23,10	9,29	20,23	9,58	34,85	17,47
ŽND	13,01	7,86	9,11	13,26	–	12,85	–	–
Ukupno	22,03	9,37	22,77	9,07	20,23	9,52	34,85	17,47
Nezaposleni								
MND	32,17	19,82	31,56	18,96	32,12	21,85	41,34	14,03
ŽND	28,54	8,81	29,05	11,67	27,09	5,54	33,33	–
Ukupno	31,97	18,01	31,41	17,88	31,86	18,68	40,59	14,03
Penzionisani								
MND	22,76	12,24	22,81	9,72	22,62	16,79	24,45	25,25
ŽND	16,46	9,85	12,09	10,31	23,34	8,73	–	6,83
Ukupno	21,98	11,57	21,40	9,90	22,71	14,87	24,45	20,46
Nesposobni za rad								
MND	42,39	24,03	40,65	13,44	45,86	44,68	29,91	13,50
ŽND	32,43	24,05	27,48	9,40	34,83	40,20	27,04	–
Ukupno	37,74	24,04	36,07	11,73	39,58	42,23	29,16	13,50
Domaćice								
MND	26,64	–	25,36	–	28,92	–	–	–
ŽND	21,90	9,30	22,59	7,50	20,93	16,12	22,28	7,16
Ukupno	22,09	9,30	22,71	7,50	21,12	16,12	22,28	7,16
Ostali (neaktivni)								
MND	26,57	–	6,62	–	24,86	–	50,12	–
ŽND	8,57	–	21,79	–	–	–	–	–
Ukupno	14,85	–	7,45	–	24,86	–	50,12	–

Kad posmatramo domaćinstva po njihovoj veličini, ako su nosioci domaćinstva zaposleni, vidimo da su velika domaćinstva (sa pet ili više članova) u gorjoj situaciji od malih i domaćinstava srednje veličine (od jednog do četiri člana). Suprotno tome, domaćinstva čiji su nosioci nezaposleni u gorjoj su situaciji već sa četiri, pet ili više članova, dok su domaćinstva čiji su nosioci penzionisani obično siromašnija od prosjeka, čak i ako imaju tri, ali i više članova (za više detalja pogledati tabelu 8J).

Tabela 8J: Stopa siromaštva po veličini domaćinstva, spolu nosioca domaćinstva i po tekućem statusu aktivnosti nosioca domaćinstva [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Veličina domaćinstva i spol nosioca domaćinstva	Tekući status aktivnosti nosioca domaćinstva			
	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ostalo
Ukupno za zemlju				
Jedan član				
MND	7,04	13,32	5,31	19,52
ŽND	4,44	16,41	6,41	13,9
Ukupno	5,98	14,31	5,94	14,33
Dva člana				
MND	8,21	17,48	14,61	36,19
ŽND	2,81	0,00	7,89	23,33
Ukupno	7,26	17,48	13,94	27,18
Tri člana				
MND	9,99	16,63	19,44	29,91
ŽND	9,47	19,8	20,36	21,52
Ukupno	9,91	17,13	19,57	23,68
Četiri člana				
MND	15,55	31,3	24,57	20,53
ŽND	13,49	41,3	31,97	25,17
Ukupno	15,5	31,1	25,51	23,27
Pet ili više članova				
MND	29,86	41,33	30,18	48,19
ŽND	47,72	0,00	30,94	37,81
Ukupno	30,24	41,33	30,26	41,26
FBIH				
Jedan član				
MND	4,7	17,46	6,05	5,84
ŽND	2,7	9,87	6,17	10,26
Ukupno	3,76	13,86	6,13	9,96
Dva člana				
MND	5,61	13,34	11,52	32,3
ŽND	2,2	0,00	5,61	21,99
Ukupno	4,91	11,6	10,76	24,7
Tri člana				
MND	9,11	16,03	19,1	10,54
ŽND	7,67	20,01	17,52	16,53
Ukupno	8,99	16,64	18,86	14,96
Četiri člana				
MND	16,12	29,43	26,84	24,1
ŽND	12,58	61,48	27,87	21,63
Ukupno	16,01	30,58	26,98	22,56
Pet ili više članova				
MND	29,72	39,88	26,31	40,7
ŽND	47,06	0,00	32,14	38,38
Ukupno	30,14	39,1	26,88	39,04
RS				

Veličina domaćinstva i spol nosioca domaćinstva	Tekući status aktivnosti nosioca domaćinstva			
	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ostalo
Jedan član				
MND	9,15	12,49	4,79	35,65
ŽND	7,08	28,18	6,8	19,01
Ukupno	8,44	16,01	5,74	20,42
Dva člana				
MND	9,88	21,17	19,25	39,39
ŽND	4,02	0,00	17,97	24,6
Ukupno	9,05	18,34	19,18	29,46
Tri člana				
MND	12,08	16,38	19,69	66,58
ŽND	12,73	20,15	26,99	27,37
Ukupno	12,15	17,02	20,62	36,49
Četiri člana				
MND	13,9	33,97	20,85	9,69
ŽND	19,88	0,00	42,65	33,62
Ukupno	13,98	32,68	23,07	25,02
Pet ili više članova				
MND	28,94	43,35	36,68	59,96
ŽND	49,89	0,00	29,14	37,18
Ukupno	29,27	42,23	35,72	45,87
BD				
Jedan član				
MND	0,00	0,00	0,00	0,00
ŽND	0,00	0,00	8,27	8,65
Ukupno	0,00	0,00	8,27	8,27
Dva člana				
MND	10,47	26,24	19,1	45,39
ŽND	0,00	0,00	0,00	42,91
Ukupno	10,47	26,24	19,1	43,31
Tri člana				
MND	15,06	28,25	26,5	–
ŽND	0,00	0,00	0,00	–
Ukupno	15,06	28,25	26,5	–
Četiri člana				
MND	20,77	39,89	18,76	0,00
ŽND	0,00	61,67	0,00	0,00
Ukupno	20,77	43,79	18,76	0,00
Pet ili više članova				
MND	56,37	40,92	66,41	46,76
ŽND	0,00	–	–	–
Ukupno	56,37	40,02	66,41	46,76

Među onima koji su radno aktivni (zaposleni ili nezaposleni), stopa siromaštva je niža od prosjeka kod onih koji su poslodavci ili su stalno zaposleni, a viša od prosjeka među onima koji su samozaposleni ili nisu stalno zaposleni (pogledati tabelu 8K). Među poslodavcima je stopa siromaštva relativno viša kod domaćinstava u kojima su nosioci žene (12,45 prema 10,64%), dok je u svim ostalim kategorijama stopa viša kod

domaćinstava u kojima su nosioci muškarci. U svim kategorijama statusa u zaposlenju, domaćinstva u kojima su nosioci muškarci imaju stopu siromaštva nižu od državnog prosjeka. U entitetima je stopa siromaštva značajno visoka među onima koji nisu stalno zaposleni u RS-u, domaćinstvima u kojima je nosilac muškarac i to samozaposlen u RS-u, te domaćinstvima u kojima je nosilac muškarac koji nije stalno zaposlen u FBiH. Ako se uzme u obzir da se 17,6% od svih radno aktivnih nosilaca domaćinstava deklariralo kao nezaposleno, a ipak ima status u zaposlenju,¹⁴ implikacija je da bi to definitivno moglo utjecati na njihov status siromaštva.

Tabela 8K: Stopa siromaštva po statusu u zaposlenju i spolu nosioca domaćinstva, po geografskom području [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Status u zaposlenju i spol nosioca domaćinstva	Ukupno za zemlju	Geografsko područje		
		FBiH	RS	BD
Poslodavac				
MND	10,64	9,31	12,29	20,98
ŽND	12,45	12,45	0,00	–
Ukupno	10,48	9,68	12,29	20,98
Samozaposlen				
MND	21,62	22,59	19,54	33,07
ŽND	9,61	6,93	12,43	0,00
Ukupno	21,07	21,99	19,93	33,07
Stalno zaposlen				
MND	15,81	14,52	17,71	25,2
ŽND	9,6	10,76	8,27	0,00
Ukupno	15,26	14,19	16,86	25,2
Ostali vidovi zaposlenja				
MND	29,54	29,51	28,66	41,47
ŽND	15,24	10,73	22,56	61,67
Ukupno	28,3	27,92	28,08	42,74

U smislu sektora rada, stopa siromaštva je malo niža od prosjeka za lica koja rade u trgovinskom i transportnom sektoru te drugim uslužnim oblastima, a niža je i za domaćinstva u kojima je nosilac žena. (tabela 8L). Za one koji rade u oblasti poljoprivrede, industrije i građevinarstva, stopa siromaštva je visoka (25,26%, 20,95% i 26,48% respektivno). Ukupno, domaćinstva u kojima su nosioci žene imaju nižu stopu siromaštva od onih u kojima su nosioci muškarci, iako su siromašnija od domaćinstava u kojima su nosioci muškarci ako rade u industrijskim ili građevinskim sektorima u FBiH.¹⁵ Sa druge strane, u RS-u domaćinstva u kojima su nosioci muškarci siromašnija su od onih u kojima su nosioci žene u svim slučajevima.

¹⁴ Većina ih je zaposlena, ili stalno ili u nekim drugim oblicima, što znači da je njihov status nezaposlenosti ili bio privremen u toku anketiranja, ili je to bio njihov raniji status u zaposlenju, ili pak imaju neku vrstu neformalnog zanimanja.

¹⁵ Kako gotovo i nema žena koje su nosioci domaćinstava a da su izjavile da rade u sektoru poljoprivrede ili građevinarstva, podaci za domaćinstva u kojima su nosioci zaposleni muškarci u ova dva sektora nisu od velikog značaja.

Tabela 8L: Stopa siromaštva po sektoru aktivnosti i spolu nosioca domaćinstva, po geografskom području [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Sektor aktivnosti i spol nosioca domaćinstva		Geografsko područje			
		Ukupno za zemlju	FBiH	RS	BD
Poljoprivreda					
	MND	25,69	26,58	24,46	40,32
	ŽND	15,45	0,00	15,45	–
	Ukupno	25,26	26,58	24,07	40,32
Industrija					
	MND	20,99	20,14	22,38	23,31
	ŽND	20,43	21,60	20,17	0,00
	Ukupno	20,95	20,24	22,25	23,31
Građevinarstvo					
	MND	26,58	26,82	24,47	45,61
	ŽND	25,34	34,07	0,00	11,19
	Ukupno	26,48	26,86	24,34	45,61
Trgovina, transport					
	MND	11,76	11,19	11,79	25,2
	ŽND	8,01	8,43	6,28	19,9
	Ukupno	11,40	10,95	11,17	24,56
Druge usluge					
	MND	11,02	10,39	12,18	12,33
	ŽND	7,05	6,36	8,79	0,00
	Ukupno	10,36	9,72	11,61	12,33

Što se tiče stepena obrazovanja (nosioca domaćinstva), tabela 8M pokazuje da je stopa siromaštva viša za one sa nižim stepenom obrazovanja (osnovno ili bez obrazovanja), naročito kada su u pitanju muškarci. U FBiH, siromaštvo je značajno niže za lica sa srednjoškolskim ili visokim obrazovanjem. U RS-u je stopa siromaštva viša za sve nivoe, ali je posebno visoka za lica sa osnovnim obrazovanjem ili bez ikakvog obrazovanja. Posmatrano prema razlici u spolu, žene su u boljoj situaciji od muškaraca u svim slučajevima, a naročito kada su obrazovane.

Tabela 8M: Stopa siromaštva po razini obrazovanja i spolu nosioca domaćinstva, po geografskom području [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Razina obrazovanja i spol nosioca domaćinstva		Geografsko područje			
		Ukupno za zemlju	FBiH	RS	BD
Bez obrazovanja					
	MND	45,55	41,43	52,85	25,7
	ŽND	25,69	23,01	29,85	14,54
	Ukupno	33,31	30,2	38,39	19,6
Osnovno obrazovanje					
	MND	27,53	28,26	25,98	37,48
	ŽND	15,64	14,99	16,75	16,54
	Ukupno	24,17	24,1	23,77	32,21
Srednjoškolsko obrazovanje					
	MND	16,39	15,7	17,28	25,44
	ŽND	7,72	6,46	10,71	7,31
	Ukupno	15,45	14,74	16,44	23,33
Visoko obrazovanje					
	MND	3,23	3,14	3,33	4,09
	ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00
	Ukupno	3,23	3,14	3,33	4,09

Neobrazovana zaposlena lica imaju vrlo visoku stopu siromaštva, ali je neophodno imati na umu da one čine samo 10% od ukupnog stanovništva. Lica sa osnovnim obrazovanjem, koja čine drugu najsiromašniju grupu

prema nivou obrazovanja, imaju visoku stopu siromaštva bilo da su zaposlena ili nezaposlena. Suprotno tome, lica sa srednjoškolskim obrazovanjem postaju siromašnija jedino kad su nezaposlena (tabela 8N).¹⁶

Tabela 8N: Stopa siromaštva po razini obrazovanja i spolu nosioca domaćinstva, po tekućem statusu aktivnosti i geografskom području [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Razina obrazovanja i spol nosioca domaćinstva	Tekući status aktivnosti nosioca domaćinstva				Ukupno
	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ostalo	
Ukupno za zemlju					
Bez obrazovanja					
MND	53,90	40,32	37,09	56,61	45,55
ŽND	0,00	19,58	23,38	26,89	25,69
Ukupno	53,90	35,24	32,06	30,75	33,31
Osnovno obrazovanje					
MND	28,62	32,67	24,75	28,89	27,53
ŽND	23,99	19,15	12,95	15,50	15,64
Ukupno	27,28	31,24	22,35	17,83	24,17
Srednjoškolsko obrazovanje					
MND	15,09	27,29	13,26	18,09	16,39
ŽND	8,31	15,56	5,89	5,65	7,72
Ukupno	14,64	26,30	12,05	12,03	15,45
Visoko obrazovanje					
MND	2,66	8,52	4,55	0,00	3,23
ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	2,66	8,52	4,55	0,00	3,23
FBiH					
Bez obrazovanja					
MND	59,45	42,13	27,47	59,80	41,43
ŽND	0,00	0,00	18,67	25,33	23,02
Ukupno	59,45	42,13	24,04	28,58	30,20
Osnovno obrazovanje					
MND	31,59	32,78	24,74	20,02	28,26
ŽND	24,77	18,98	13,30	13,97	14,99
Ukupno	30,92	31,02	22,09	14,86	24,10
Srednjoškolsko obrazovanje					
MND	14,87	25,34	13,04	16,01	15,70
ŽND	6,62	23,85	5,21	2,31	6,46
Ukupno	14,40	25,23	11,66	9,55	14,74
Visoko obrazovanje					
MND	2,86	5,85	3,26	0,00	3,59
ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	2,86	5,85	3,26	0,00	3,15
RS					
Bez obrazovanja					
MND	43,46	19,76	54,62	58,66	52,85
ŽND	0,00	32,80	34,56	29,32	29,85
Ukupno	43,46	24,60	48,06	33,80	38,40
Osnovno					

¹⁶ BD nije uključen u tabelu, sa obzirom da su frekvencije premale i nisu statistički značajne.

Razina obrazovanja i spol nosioca domaćinstva	Tekući status aktivnosti nosioca domaćinstva				Ukupno
	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ostalo	
obrazovanje					
MND	24,21	32,29	24,29	38,87	25,99
ŽND	21,89	15,37	12,33	18,09	16,76
Ukupno	24,10	31,03	22,33	22,23	23,77
Srednjoškolsko obrazovanje					
MND	15,11	29,61	13,18	25,28	17,29
ŽND	11,17	9,69	7,95	11,70	10,07
Ukupno	14,76	27,47	12,43	18,29	16,45
Visoko obrazovanje					
MND	1,26	11,92	5,24	0,00	3,69
ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	1,26	11,92	5,24	0,00	3,35

Kod aktivnih lica stopa siromaštva je vrlo visoka za lica bez obrazovanja i lica koja imaju samo osnovno obrazovanje (tabela 8O). Za zaposlena lica, ili nezaposlena ali aktivna u određenom sektoru zanimanja, stopa siromaštva je veoma visoka za lica bez obrazovanja, sa osnovnim ili srednjoškolskim obrazovanjem kada su zaposlena u sektoru poljoprivrede, industrije i građevinarstva (tabela 8P).

Tabela 8O: Stopa siromaštva po razini obrazovanja i spolu nosioca domaćinstva, po statusu u zaposlenju nosioca domaćinstva [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Obrazovanje i spol nosioca domaćinstva	Status u zaposlenju nosioca domaćinstva				Ukupno
	Zaposlen	Samozaposlen	Stalno zaposlen	Ostalo zaposlenje	
Bez obrazovanja					
MND	51,01	51,21	46,01	45,67	48,86
ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	51,01	51,21	46,01	45,67	48,86
Osnovno obrazovanje					
MND	30,75	24,67	29,74	34,89	29,27
ŽND	50,00	14,72	18,95	36,44	22,93
Ukupno	32,23	24,22	28,68	35,93	28,78
Srednjoškolsko obrazovanje					
MND	8,64	15,97	13,55	27,92	17,19
ŽND	0	7,25	11,11	9,08	10,11
Ukupno	8,64	15,6	15,17	26,4	16,70
Visoko obrazovanje					
MND	0,00	4,29	2,46	8,94	3,23
ŽND	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	0,00	4,29	2,46	8,94	2,86

Tabela 8P: Stopa siromaštva po razini obrazovanja i spolu nosioca domaćinstva, po sektoru aktivnosti nosioca domaćinstva [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Obrazovanje i spol nosioca domaćinstva	Sektor aktivnosti nosioca domaćinstva				
	Poljoprivreda	Industrija	Građevinarstvo	Trgovina, transport	Ostale usluge
Bez obrazovanja					
MND	50,11	55,69	43,99	54,85	66,18
ŽND	–	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	50,11	55,69	43,99	54,85	33,21
Osnovno obrazovanje					
MND	25,1	32,9	35,84	21,35	33,37
ŽND	22,29	23,34	50,82	20,29	21,12
Ukupno	25,02	31,77	34,98	21,34	29,37
Srednjoškolsko obrazovanje					
MND	22,68	19,19	23,44	10,34	13,01
ŽND	0,00	23,3	0,00	6,4	7,82
Ukupno	22,68	20,35	23,44	9,96	12,3
Visoko obrazovanje					
MND	10,26	2,74	0,00	3,43	2,57
ŽND	–	0,00	0,00	0,00	–
Ukupno	10,26	2,74	0,00	3,43	2,57

9. Podjela siromaštva po kategorijama stanovništva u BiH

Podjela domaćinstava po statusu siromaštva kroz niz različitih kategorija stanovništva dopunjava gore navedene podatke o stopi siromaštva. Rezultati su prikazani u prilogu 2, gdje tabele pokazuju u kojim kategorijama je veća koncentracija siromašnih ljudi. Na primjer, iako domaćinstva u kojima su nosioci žene predstavljaju 21,6% ukupnog stanovništva, ona sačinjavaju 18,0% siromašne populacije (domaćinstva čija se per capita potrošnja nalazi ispod linije siromaštva, koja je gore navedena i izračunata). Također, iako 58,4% svih domaćinstava živi u naseljima tipa „ostalo“, 75,2% onih koji se smatraju siromašnim žive u naseljima tipa „ostalo“. Siromašna domaćinstva su više koncentrirana u naseljima tipa „ostalo“ i u FBiH i u RS-u. Iako velika domaćinstva (sa četiri ili više članova) čine gotovo 44% ukupnog stanovništva, više od 60% svih siromašnih domaćinstava su velika domaćinstva. Ovo je još izraženije u FBiH. Što se tiče starosne dobi, siromašna domaćinstva su frekventnija u domaćinstvima sa članovima zrele dobi ili dobi preko 64 godine, a iako te dvije grupe čine 39,6 odnosno 30,4% od ukupnog broja domaćinstava, one predstavljaju 32,4 odnosno 31,8% siromašne populacije. Posmatra li se pitanje siromaštva prema broju djece u domaćinstvima, može se reći da, iako domaćinstva sa jednim ili dvoje djece predstavljaju 35,2% od ukupnog broja domaćinstava, ona čine 50,4% od svih siromašnih domaćinstava (učestalost tih domaćinstava je veća u FBiH nego u RS-u). Frekventnost siromašnih domaćinstava je malo veća ako su nosioci domaćinstva nezaposleni ili nesposobni za rad, ali su ona značajno više koncentrirana u kategorijama samozaposlenih i onih koji nisu stalno zaposleni, te u kategorijama onih koji su zaposleni u sektorima poljoprivrede, industrije i građevinarstva. I konačno, iako je samo 41,5% od svih nosilaca domaćinstava bez obrazovanja ili samo sa osnovnim obrazovanjem, oni čine 58,8% siromašne populacije.

Zaključak je da se gore navedeni rezultati glede karakteristika siromaštva u BiH mogu sumirati, te na pitanje „ko su siromašni?“ – odgovoriti na sljedeći način.

1. Siromaštvo je rasprostranjenije u RS-u (pa čak i više u BD-u) nego u FBiH. Dubina i ozbiljnost su također veće u RS-u nego u FBiH.
2. Siromaštvo je definitivno više u naseljima tipa „ostalo“ nego u gradskim naseljima. Siromaštvo u gradskim naseljima u RS-u je rasprostranjenije nego siromaštvo u naseljima tipa „ostalo“ u FBiH, i također je dublje i ozbiljnije.
3. Siromaštvo nije svojstveno domaćinstvima u kojima su nosioci žene, već je situacija obratna. U prosjeku je stopa siromaštva značajno niža u domaćinstvima u kojima su nosioci žene od onih u kojima su nosioci muškarci, i to ukupno u FBiH, dok je u RS-u samo malo niža. Također: domaćinstva u kojima su nosioci žene, ako se nalaze u naseljima tipa „ostalo“, značajno su manje siromašna od onih u kojima su nosioci muškarci, ali su isto tako u gradskim naseljima domaćinstva u kojima su nosioci žene značajno siromašnija od domaćinstava u kojima su nosioci muškarci.
4. Siromaštvo je veće među onim domaćinstvima čiji su nosioci ili u životnoj dobi mladi-odrasli, zreli-odrasli ili u starijoj životnoj dobi. Koncentracija siromaštva je značajna u dvije različite starosne grupe po entitetima: dok je u FBiH, čini se, najsiromašnija grupa mladi-odrasli, u RS-u je to grupa starosne dobi iznad 64 godine.
5. Siromaštvo je najraširenije među većim domaćinstvima. Ipak, među grupama svih veličina, stopa siromaštva se povećava sa povećanjem životne dobi nosioca domaćinstva. Ako se uzme u obzir da velika domaćinstva (sa pet ili više članova) predstavljaju 20,6% od ukupnog broja domaćinstava i 35,9% ukupne populacije, možemo reći da siromaštvo utječe na 22,7% cjelokupne populacije i da ljudi koji žive u velikim domaćinstvima čine najveću koncentraciju siromaštva (36,2% od ukupnog broja, sa stopom siromaštva od 34,1% u odnosu na populaciju, koja je najviša među domaćinstvima svih veličina).
6. Siromaštvo je frekventnije u domaćinstvima sa djecom, gdje je najraširenije, duboko i ozbiljno. Ipak lica koja se klasificiraju kao djeca – lica mlađa od 14 godina čine 17,4% cijele populacije – i samo ih 16,6% živi u domaćinstvima koja se smatraju siromašnim (naspram 22,7% cjelokupne populacije). Stope siromaštva među domaćinstvima koja nemaju djece obično su niže od prosjeka. Također, kako je i očekivano, sa povećanjem broja djece u domaćinstvu, postaje viša i stopa siromaštva.
7. Stopa siromaštva je viša od prosjeka za nezaposlena lica i lica nesposobna za rad, dok je za ona koja su aktivna stopa siromaštva viša kod onih koja su samozaposlena ili nisu stalno zaposlena. Ipak, od svih siromašnih domaćinstava 39,9% nosilaca domaćinstva je zaposleno, a 28,1% penzionisano.
8. U smislu sektora zaposlenja, siromaštvo je najučestalije u poljoprivredi, industriji i građevinarstvu, i obuhvata gotovo polovinu svih siromašnih nosilaca domaćinstava koji su zaposleni.

10. Nejednakost u BiH

Siromaštvo i nejednakost u raspodjeli prihoda ili potrošnje su često povezani, stoga je važno obratiti pažnju na oba pitanja kako bi se dobila kompletna slika socijalnih uslova i uslova života u državi. Tabele u nastavku predstavljaju grupu indeksa nejednakosti u potrošnji za BiH i dva entiteta. Decilni omjer (centilni omjer 90/10) pokazuje koliki dio potrošnje najbogatijih lica pri dnu decila troši najsiromašnije lica na vrhu decila. Omjer 90/10 je produkt omjera 90/50 (omjer „od bogatih ka sredini“) i omjera 50/10 („od sredine ka siromašnim“).

Tabela 9. Mjera nejednakosti za per capita izdatke za potrošnju

	FBiH	RS	BD	Ukupno	Gradsko	Ostalo
Mjera						
omjer p90/p10	4,938	4,616	4,609	4,889	4,684	4,473
omjer p90/p50	2,198	2,207	2,071	2,205	2,156	2,115
omjer p10/p50	0,445	0,478	0,449	0,451	0,46	0,473
omjer p25/p50	0,655	0,697	0,65	0,662	0,667	0,684
Disperzija						
Prosječno odstupanje (medijana)	3076	2615	2552	2910	3381	2399
Koeficijent disperzije	0,5723	0,5508	0,5468	0,5662	0,5451	0,5364
Koeficijent varijacije	0,7072	0,6894	0,6901	0,7055	0,6821	0,6691
Gini	0,3423	0,3323	0,337	0,3406	0,3317	0,3271
Atkinson						
Atkinson e=0,5	0,09418	0,08911	0,08995	0,09325	0,08815	0,08596
Atkinson e=1,0	0,17926	0,16874	0,17148	0,17699	0,16759	0,16417
Atkinson e=2,0	0,32886	0,30799	0,31277	0,32333	0,3057	0,30435
Generalizirana entropija						
GE(0)	0,19754	0,18481	0,18811	0,19479	0,18343	0,17933
GE(1)	0,19878	0,18919	0,18906	0,1974	0,18618	0,18086
GE(2)	0,25061	0,2381	0,23099	0,24942	0,23284	0,2233

Napomena: Troškovi zdravstvene zaštite su isključeni iz per capita izdatke za potrošnju

Razlika između sredine i siromaštva je šira u FBiH nego u RS-u, dok su bogati iznad sredine u istom omjeru u oba entiteta. Ako pogledamo omjer ukupne potrošnje od kvintila sa vrha ka dnu, vidimo da ukupno siromašni čine 20% svega stanovništva (u smislu potrošnje), a nose 7,2% ukupnog ekvivalenta potrošnje, dok najbogatijih 20% troše nekih 39%. Gini koeficijent, Theil indeks i logaritamsko odstupanje od prosjeka ukazuju na to da je nejednakost relativno niska u državi. Kao što tabela pokazuje, distribucija potrošnje u dva entiteta je slična.

Tabela 10. Sumirana statistika distribucije, 10 kvantilnih skupina za per capita potrošnju PCE

Kvantilne skupine	% medijane	% udio	L(P) %	GL(p)
1	2.211,14	45,09	2,86	170,7
2	2.952,7	60,22	4,37	431,82
3	3.572,49	72,85	5,45	757,48
4	4.193,86	85,53	6,51	1146,46
5	4.903,58	100	7,58	1599,61
6	5.765,32	117,57	8,86	2129,29
7	6.806,72	138,81	10,45	2754,19
8	8.198,08	167,19	12,47	3499,6
9	10.810,47	220,46	15,68	4436,75
10			25,77	5977,1

Udio = udio kvantilnih skupina od ukupne per capita potrošnje PCE

L(p) = kumulativni udio skupina; GL(p) = L(p)*prosječna odstupanja (PCE)

11. Procjene siromaštva sa alternativnim linijama siromaštva

Kao što je prethodno diskutirano, iz linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane – koja je proizašla iz minimalne potrebne korpe prehrambenih proizvoda – izveli smo tri alternativne generalne linije siromaštva zasnovane na različitim pretpostavkama o sastavu udjela izdataka za hranu, te ukupnog udjela izdataka za potrošnju. Prva generalna linija siromaštva – koju smo nazvali GPL_1 – zasnovana je na udjelu izdataka za hranu, koji podrazumijeva tačno onoliko koliko iznose izdaci za hranu iz minimalne korpe prehrambenih proizvoda. Svi drugi izdaci – kao na primjer objedovanje van kuće, izdaci u restoranima i kafeterijama – uključeni su u preostale neprehrambene izdatke. Druga generalna linija siromaštva – koju smo nazvali GPL_2 – zasnovana je na udjelu izdataka za hranu koji uključuje sve izdatke za hranu, čak i one koji se ne poklapaju sa utvrđenim za liniju siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorične vrijednosti ishrane. Na ovaj način je udio izdataka za hranu veći nego u prethodnom slučaju, tako da se generalna linija siromaštva smatra nižom od GPL_1 . Treća generalna linija siromaštva – koju smo nazvali GPL_3 – zasnovana je na udjelu izdataka za hranu, a uključuje sve izdatke za hranu, čak i one koji se ne poklapaju sa utvrđenim za liniju siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane, te u osnovu ukupnih izdataka za potrošnju ne uključuju troškove zdravstvene zaštite. Na ovaj način udio izdataka za hranu je čak i viši nego u prethodnom slučaju, tako da će generalna linija siromaštva biti još niža od GPL_1 . U prethodno izvedenim tabelama i analizama uglavnom smo koristili GPL_3 , sa obzirom da je tu vrstu generalne linije siromaštva koristila Svjetska banka u Analizi siromaštva u BiH (2003.). Radi kvalitetnije analize, smatrali smo da bi poređenje triju alternativnih linija siromaštva bilo interesantno, kao jedan od načina da se provjere nalazi te ispita mogući učinak izmjena vrijednosti ili nivoa same linije siromaštva na osnovu ključnih faktora koji su povezani sa siromaštvom u BiH. Očito je da se mijenjanjem vrijednosti linije siromaštva mijenja ukupna stopa siromaštva, sa obzirom da izmjena implicira viši ili niži prag izdataka ispod kojeg se nalaze lica koja se smatraju siromašnim. Isto tako se može desiti da u nekim kategorijama određeni izdaci rezultiraju drugačijim doprinosom za dobrobit ostalih. Krajnji rezultat bio bi takav da se stope siromaštva ne bi mijenjale na isti način kao linije siromaštva, sa obzirom da povećanja i smanjenja izdataka ne bi pratila isti šablon kao linije siromaštva. Da rezimiramo: da li alternativne linije siromaštva mijenjaju rang domaćinstava na takav način da će to izmijeniti i stope siromaštva?

Kako bismo to uradili, jednostavno smo izlistali stope siromaštva proizašle iz tri alternativne linije siromaštva na kompaktan način, i to za neke od osnovnih kategorija u gore izvedenom profilu siromaštva. Tabela ispod pokazuje – kroz nekoliko unakrsnih tabela – u svakoj ćeliji tri indikatora za stope siromaštva (u procentima), izračunate na osnovu tri linije siromaštva, počevši od GPL_1 (prvi red), preko GPL_2 (srednji red) do GPL_3 (posljednji red).

Stopa siromaštva koju smo dobili sa GPL_1 je – u ukupnom zbiru – značajno veća od one koju smo dobili sa GPL_3 . A kako to i standardne greške pokazuju (vidjeti tabelu 11), procjena stope siromaštva za GPL_1 je u rasponu od 20,04 do 21,92%, dok je procjena za GPL_3 u rasponu od 17,66 i 19,46%. Procjena stope siromaštva za GPL_2 je u rasponu od 17,74 do 19,54%. Prema tome, iako se dvije procjene stope siromaštva izvedene na osnovu GPL_2 i GPL_3 ne razlikuju značajno, procjena izvedena na osnovu GPL_1 je značajno viša, sa obzirom da je gornja granica procijenjena putem GPL_3 niža od donje granice procijenjene putem GPL_1 .

Tabela 11. Stopa siromaštva po osnovu tri alternativne linije siromaštva po spolu nosioca domaćinstva i po tipu naselja [procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₁ (prvi red), GPL₂ (drugi red) i GPL₃ (treći red), standardne greške u zagradama]

Spol nosioca domaćinstva	Ukupno za zemlju		
	Ostalo	Gradsko	Ukupno
MND			
GPL ₁	27,54 (0,75)	13,67 (0,71)	22,01 (0,54)
GPL ₂	24,89 (0,73)	11,51 (0,66)	19,55 (0,52)
GPL ₃	24,47 (0,72)	11,56 (0,66)	19,32 (0,52)
ŽND			
GPL ₁	23,50 (1,46)	10,23 (1,09)	17,21 (0,94)
GPL ₂	20,78 (1,40)	9,24 (1,05)	15,31 (0,90)
GPL ₃	21,52 (1,42)	9,39 (1,05)	15,77 (0,91)
Ukupno			
GPL₁	26,76 (0,67)	12,83 (0,60)	20,98 (0,47)
GPL₂	24,10 (0,65)	10,95 (0,56)	18,64 (0,45)
GPL₃	23,90 (0,65)	11,03 (0,56)	18,56 (0,45)

Pri još većoj disagregaciji, razlike se čine značajnim između GPL₁ i GPL₃, ali ne i između GPL₂ i GPL₃. U tabelama ispod ćemo pokazati nekoliko unakrsnih tabela da vidimo da li takve razlike u stopama siromaštva otkrivaju bilo kakve posebne šablone (vidjeti različite dijelove tabele 12).¹⁷ Na nivou entiteta i BD, razlike između GPL₁ i GPL₃ su značajne. Na primjer, u FBiH siromaštvo u gradskim naseljima je za više od 2% veće među domaćinstvima u kojima su nosioci muškarci, dok se ne povećava značajno za domaćinstava u kojima su nosioci žene. Siromaštvo u naseljima tipa „ostalo“ je za 3,7% više kod domaćinstava u kojima su nosioci muškarci, a nije značajno povećano za domaćinstva u kojima su nosioci žene. Uopćeno, stopa siromaštva za domaćinstva u kojima su nosioci žene pokazuje veću promjenjivost (standardne greške su veće), tako da se stope siromaštva preklapaju. U svakom slučaju, ukupne procjene se značajno razlikuju, barem kad je riječ o siromaštvu u naseljima ostaloga tipa. U RS-u standardne greške su više, naročito za domaćinstva u kojima su nosioci žene, a procjene stope siromaštva ne razlikuju se značajno za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci. I konačno, u BD-u stope siromaštva su generalno mnogo veće, i procjene imaju veća odstupanja, ali ipak nema statistički značajnih razlika između te dvije kategorije. Generalno gledajući, razlika u stopama siromaštva između dvije navedene linije je značajna – ponekad je veća od 4 procentna poena. Stopa siromaštva izračunata na osnovu prve linije siromaštva na određeni način naglašava razlike; time pruža slikovit i jasniji prikaz siromaštva u BiH. Nema vidljivog šablona u razlikama, osim onoga koji se odnosi na izdatke za objedovanje van kuće, što je ponašanje tipično za gradska naselja te čini stope siromaštva u takvim naseljima višim – iako ne značajno – za prvu liniju siromaštva. Kako se takvi izdaci u svakom slučaju odnose ne samo na restorane već i kafeterije i menze, oni utječu na veliki dio radnika, zaposlenih ljudi i penzionera.

¹⁷ Tabela ne prikazuje rezultate GPL₂, zato što nema značajnijih razlika u šablonu u poređenju sa rezultatima za državu, koji su prikazani u tabeli 11, a i sami rezultati se ne čine značajno različitim u odnosu na rezultate proizašle iz GPL₃.

**Tabela 12A. Stopa siromaštva po osnovu dvije alternativne linije siromaštva, po spolu nosioca
domaćinstva te po geografskom području i tipu naselja**

[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₁ (prvi red), GPL₃ (drugi red), standardne greške u zagradama]

Spol nosioca domaćinstva		Ostalo	Gradsko	Ukupno
FBiH				
MND				
	GPL ₁	28,07 (1,00)	12,41 (0,84)	21,32 (0,69)
	GPL ₃	24,38 (0,96)	10,27 (0,78)	18,03 (0,65)
ŽND				
	GPL ₁	22,19 (1,97)	9,66 (1,30)	15,48 (1,16)
	GPL ₃	20,15 (1,90)	8,73 (1,24)	14,04 (1,12)
Ukupno				
	GPL₁	27,00 (0,90)	11,72 (0,71)	20,07 (0,60)
	GPL₃	23,62 (0,86)	9,88 (0,66)	17,39 (0,56)
RS				
MND				
	GPL ₁	26,39 (1,19)	15,63 (1,39)	22,73 (0,93)
	GPL ₃	24,12 (1,16)	13,77 (1,32)	20,60 (0,89)
ŽND				
	GPL ₁	25,04 (2,26)	11,97 (2,28)	20,32 (1,69)
	GPL ₃	23,15 (2,21)	11,44 (2,24)	18,93 (1,64)
Ukupno				
	GPL₁	26,10 (1,06)	14,80 (1,19)	22,20 (0,81)
	GPL₃	23,91 (1,03)	13,24 (1,14)	20,23 (0,78)
BD				
MND				
	GPL ₁	34,72 (3,98)	24,63 (3,90)	30,26 (2,82)
	GPL ₃	34,26 (3,97)	20,31 (3,64)	28,10 (2,76)
ŽND				
	GPL ₁	26,20 (8,17)	6,94 (3,83)	15,24 (4,18)
	GPL ₃	23,91 (7,92)	5,06 (3,31)	13,19 (3,93)
Ukupno				
	GPL₁	33,30 (3,58)	20,21 (3,11)	27,17 (2,41)
	GPL₃	32,53 (3,56)	16,51 (2,87)	25,03 (2,35)

**Tabela 12B. Stopa siromaštva po osnovu dvije alternativne linije siromaštva,
po spolu i starosnoj dobi nosioca domaćinstva**

[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₁ (prvi red), GPL₃ (drugi red), standardne greške u zagradama]

		Ukupno za zemlju					
		15-24	25-34	35-49	50-64	65 ili više	Ukupno
MND							
	GPL ₁	28,89 (7,77)	25,06 (1,94)	24,35 (0,97)	18,79 (0,89)	21,86 (1,08)	22,01 (0,54)
	GPL ₃	23,07 (7,23)	22,32 (1,86)	20,81 (0,92)	15,84 (0,84)	20,77 (1,06)	19,32 (0,52)
ŽND							
	GPL ₁	0,00	11,63 (4,95)	19,96 (2,50)	16,54 (1,70)	17,34 (1,32)	17,22 (0,94)
	GPL ₃	0,00	9,39 (4,50)	15,38 (2,25)	14,89 (1,63)	17,04 (1,32)	15,78 (0,91)
Ukupno							
	GPL₁	20,90 (5,93)	23,97 (1,83)	23,85 (0,91)	18,34 (0,79)	20,24 (0,84)	20,98 (0,47)
	GPL₃	16,69 (5,44)	21,28 (1,76)	20,18 (0,85)	15,65 (0,74)	19,43 (0,83)	18,56 (0,45)

Tabela 12C. Stopa siromaštva po osnovu dvije alternativne linije siromaštva, po spolu nosioca domaćinstva te veličini domaćinstva

[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₁ (prvi red), GPL₃ (drugi red), standardne greške u zagradama]

	Jedan član	Dva člana	Ukupno za zemlju			Ukupno
			Tri člana	Četiri člana	Pet ili više članova	
MND						
GPL ₁	9,14 (1,54)	14,70 (0,96)	16,43 (1,11)	22,29 (1,03)	36,46 (1,49)	22,01 (0,54)
GPL ₃	8,18 (1,46)	14,18 (0,94)	13,92 (1,04)	18,80 (0,97)	32,02 (1,25)	19,32 (0,52)
ŽND						
GPL ₁	11,20 (1,14)	13,85 (1,90)	20,40 (2,61)	30,04 (4,10)	39,76 (4,11)	17,22 (0,94)
GPL ₃	10,82 (1,12)	13,26 (1,86)	17,81 (2,48)	24,90 (3,87)	35,94 (4,03)	15,78 (0,91)
Ukupno						
GPL ₁	10,55 (0,92)	14,53 (0,86)	17,13 (1,02)	22,85 (1,00)	36,77 (1,23)	20,98 (0,47)
GPL ₃	9,99 (0,90)	14,00 (0,84)	14,61 (0,96)	19,24 (0,94)	32,40 (1,19)	18,56 (0,45)

Tabela 12D. Stopa siromaštva po osnovu dvije alternativne linije siromaštva, po spolu te tekućoj aktivnosti nosioca domaćinstva

[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₁ (prvi red), GPL₃ (drugi red), standardne greške u zagradama]

	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ukupno za zemlju		Ostali	Ukupno
				Nesposobni za rad	Domaćice		
MND							
GPL ₁	20,14 (0,72)	32,18 (1,75)	19,92 (0,93)	40,60 (4,08)	20,12 (7,44)	22,12 (6,48)	22,01 (0,54)
GPL ₃	17,01 (0,68)	27,91 (1,68)	18,53 (0,91)	38,78 (4,05)	16,79 (6,94)	19,59 (6,20)	19,32 (0,52)
ŽND							
GPL ₁	11,37 (1,98)	18,78 (4,78)	12,64 (1,59)	32,57 (4,28)	19,89 (1,52)	7,69 (5,33)	17,22 (0,94)
GPL ₃	9,28 (1,81)	15,99 (4,20)	12,17 (1,56)	30,92 (4,22)	18,20 (1,47)	7,69 (5,33)	15,78 (0,91)
Ukupno							
GPL ₁	19,47 (0,68)	30,89 (1,64)	18,50 (0,82)	36,90 (2,96)	19,90 (1,49)	16,38 (4,52)	20,98 (0,47)
GPL ₃	16,41 (0,64)	26,77 (1,57)	17,30 (0,79)	35,15 (2,93)	18,14 (1,44)	14,86 (4,35)	18,56 (0,45)

Ima slučajeva u kojima se procjene siromaštva značajno razlikuju i više su sa GPL₁ nego sa GPL₃. Stope siromaštva su za značajnih 3,5 procentnih poena više za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci i za sva domaćinstva u cjelini, ali nisu značajno povećane za domaćinstva u kojima su nosioci žene u kategoriji zrelih odraslih lica. Za sve druge životne dobi razlike u procjenama siromaštva nisu značajne. Stopa siromaštva je za značajnih 3,4 poena viša za četveročlana domaćinstva u kojima su nosioci muškarci, ali se ne razlikuje značajno za sva ostala domaćinstva različitih veličina. I konačno, stopa siromaštva je za značajnih 3,1 poena viša za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci koji su zaposleni, ali takvih razlika nema za sva ostala domaćinstva, neovisno od tekuće aktivnosti nosioca domaćinstva.¹⁸

12. Ugroženost i izloženost riziku od siromaštva u BiH

Ugroženost se može definirati na mnoge načine. Ovdje se koristi koncept *izloženosti riziku da lice postane siromašno*: ugroženost siromaštvom mjeri se kao sklonost takvom riziku. Ako jedno domaćinstvo ima ukupne izdatke za potrošnju koji su nešto malo iznad linije siromaštva, a dogodi se neki vanjski ekonomski šok – bilo na makro ili mikro nivou – onda će se takvo domaćinstvo naći ispod linije siromaštva, bilo zato što su mu se smanjili ukupni prihodi, a samim tim i ukupni izdaci potrošnje, ili zato što su proizvodi i usluge postali realno skuplji, ili pak zato što se optimum potrošačke korpe promijenio. Očito, što je nestalnije ekonomsko i socijalno okruženje, domaćinstva su ugroženija i mogu postati izložena riziku od siromaštva.

¹⁸ Na primjer, stopa siromaštva je za više od 4 procentna poena veća za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci koji su nezaposleni, ali razlika nije statistički značajna.

Intuitivno se ugroženost može mjeriti po nivou per capita potrošnje: ako je tik iznad linije siromaštva u određenim susjedstvima istoga standarda, onda možemo reći da je i to domaćinstvo ugroženo.

U skladu sa uobičajenom praksom u mnogim studijama, koristi se prag od 50% iznad generalne linije siromaštva i smatramo da su *ugroženi* oni čiji su ukupni per capita izdaci za potrošnju ispod tog praga, čak i ako su iznad linije siromaštva. Stoga se ugroženost mjeri procentualnom vrijednošću domaćinstava čija je per capita potrošnja iznad generalne linije siromaštva, a ispod linije ugroženosti – definirane kao generalna linija siromaštva pomnožena sa 1,5.

U našem slučaju sa podacima APD-a za 2007. godinu, dobiven je ukupan broj siromašnih i onih bliskih siromaštvu od otprilike 41,5% – ili 18,6% siromašnih i 22,9% onih koji su vrlo blizu tome da postanu siromašni, tj. ugroženi su i izloženi riziku od siromaštva.

Tabela 13. Status siromaštva i ugroženost

Status siromaštva (ponderirani procenti)	Ugroženost		Ukupno
	Nisu ugroženi	Ugroženi	
Siromašni		100,00	100,00
		44,75	18,56
Nisu siromašni	71,86	28,14	100,00
	100,00	55,25	81,44
Ukupno	58,52	41,48	100,00
	100,00	100,00	100,00

Ugrožena domaćinstva su više koncentrirana u RS-u nego u FBiH (45,9 prema 38,7% od ukupnog broja), a najčešća su među četveročlanim i domaćinstvima sa pet ili više članova (čije su stope 43,5 odnosno 62,4%). Stope ugroženosti su više kod domaćinstava sa dvoje ili troje i više djece (57,3 odnosno 70,9%) i među onim domaćinstvima čiji su nosioci zrele ili starije dobi (45 odnosno 42,6%). Domaćinstva u kojima su nosioci muškarci ugroženija su od domaćinstava u kojima su nosioci žene (43,3 prema 34,8%), dok su domaćinstva u naseljima tipa „ostalo“ ugroženija od domaćinstava koja žive u gradskim naseljima (50,4 prema 29%). Prema statusu tekuće aktivnosti nosioca domaćinstva, nezaposleni i oni nesposobni za rad su najugroženiji (51,9 i 64,1%).

13. Veličina domaćinstava i ekonomija obima

Kao što je ranije navedeno, ova analiza ne izračunava ekonomiju obima ili različite nivoe izdataka za djecu, već umjesto toga koristi jednostavno pravilo per capita raspodjele, koje jednako raspoređuje potrošnju domaćinstva na sve članove domaćinstva. Korištenje per capita potrošnje ignorira razlike u sastavu domaćinstava, tj. ne uzima u obzir razlike u potrebama za potrošnjom vezanim za životnu dob i spol članova domaćinstava, kao ni činjenicu da je potrošnja djece obično manja od potrošnje odraslih. Obično, jednočlano domaćinstvo čini odraslo lice, dok ostala domaćinstva sa više članova obično uključuju djecu kao i odrasle. Korištenjem *skala ekvivalencije*, možemo inkorporirati najniže potrebe za dodatni broj odraslih, a potom i djecu.

S druge tačke gledišta, korištenje per capita mjere za individualnu dobrobit za pretpostavku uzima da nema ekonomije obima u potrošnji domaćinstva, tj. pojedinačna (per capita) potrošnja u smislu postizanja specifičnog nivoa dobrobiti se ne smanjuje sa povećanjem domaćinstva. Ako ovo ne bi bilo tačno, onda bi ukupan iznos izdataka za potrošnju imao drugačije utjecaje na velika i mala domaćinstva, te na taj način utjecao na njihov status kad je u pitanju siromaštvo: na primjer, domaćinstva koja sačinjavaju starija lica, tipično manja, ili domaćinstva u kojima ima djece, tipično veća, mogla bi osjetiti efekte ekonomije obima u smislu njihovog ranga ako je riječ o siromaštvu.

Kako bismo testirali prisustvo ekonomije obima, a u skladu sa dokumentom Svjetske banke (2003.), koristili smo „arbitrarni pristup“ koji zagovaraju Deaton i Zaidi (2002.), koji dodjeljuje različite pondere članovima domaćinstva različite životne dobi. Tačnije, stvorili smo grupu mjera siromaštva koristeći OECD (I) (staru) skalu ekvivalencije i OECD (II) (novu) skalu ekvivalencije. U OECD (I) skali, prvo odraslo lice se vrednuje sa 1,0, svako sljedeće odraslo lice sa 0,7, a svako dijete sa 0,5 od „ekvivalenta odraslog lica“. U OECD (II) skali, prvo odraslo lice se vrednuje sa 1, svako sljedeće odraslo lice sa 0,5, a svako dijete sa 0,3 od „ekvivalenta odraslog lica“. Skala ekvivalencije OECD (II) podrazumijeva suštinski veće ekonomije obima od OECD (I) skale.

Kao što predlažu Deaton i Zaidi (2002.), izračunali smo „ekvivalent potrošnje po odraslom licu“ (tako što smo podijelili ukupne izdatke za potrošnju sa ekvivalentom odraslih lica), a potom smo kalibrirali generalnu liniju siromaštva kako bismo imali konstantnu stopu siromaštva. Ustvari je u našem interesu bilo da razmotrimo koliko su osjetljivi neki od rezultata koje smo prezentirali ranije na različit izbor skala ekvivalencije.

Svrha ovog poređenja jeste da se utvrdi uolikoj mjeri bi razmatranje ekonomija obima utjecalo na ukupni profil siromaštva koji smo sačinili. Radi toga smo testirali nekoliko grupa ključnih rezultata za profil siromaštva u kontekstu pretpostavljenih mjera, vodeći računa o promjenama u stopama izazvanim brojem odraslih, spolu nosioca domaćinstva, broju djece u domaćinstvu i veličini samog domaćinstva. Ukupna stopa siromaštva ne bi se trebala mijenjati, već bi se samo trebalo preurediti rangiranje domaćinstava.

Tabela 14A pokazuje stopu siromaštva za različite tipove domaćinstava, po OECD (I) i OECD (II) pretpostavkama o skali ekvivalencije. Neočekivano je da per capita skala koju smo dosad koristili ne čini profil izjednačenijim, tj. ne smanjuje razlike između dvije kategorije ništa više od dvije OECD skale. Ovo, dakle, nagovještava da po OECD (I) skali nema veze između, recimo, broja odraslih lica u domaćinstvu i veličine domaćinstva – a ustvari je upravo suprotno – iako je zadržan rang, veća domaćinstva iz nekog razloga ostaju siromašna. Sa OECD (II) skalama slika je drugačija: na primjer, primjećujemo razliku u preokretu ranga među domaćinstvima u kojima je nosilac muškarac i domaćinstvima u kojima je nosilac žena, te među malim (jednočlanim) i većim domaćinstvima (pet ili više članova). U isto vrijeme, sa obje OECD skale ekvivalencije, domaćinstva sa dva ili više starijih lica su, čini se, mnogo siromašnija u odnosu na domaćinstva sa dvoje ili više djece, no jasno je da se to može pripisati činjenici da djeca imaju manje potrebe od odraslih.

Možemo zaključiti da postoje ekonomije obima u BiH u okvirima izdataka za potrošnju.

Tabela 14A. Mjere siromaštva po različitim pretpostavkama u skalama ekvivalencije

Domaćinstva	Ukupno			Gradsko			Ostalo		
	PCE	OECD(I)	OECD(II)	PCE	OECD(I)	OECD(II)	PCE	OECD(I)	OECD(II)
Nosilac muškarac	19,32	18,43	17,27	11,57	10,90	10,42	24,48	23,44	21,82
Nosilac žena	15,78	19,04	23,28	9,39	10,79	13,07	21,52	26,47	32,48
Nosilac udovica	15,42	18,84	24,03	8,82	10,49	13,51	19,99	24,63	29,63
Ostalo – žene	15,65	19,37	20,97	9,65	10,97	11,87	25,91	23,86	36,55
Jedno odraslo lice	9,99	16,68	26,25	3,34	7,13	13,24	14,96	23,81	35,97
Dva odrasla lica	14,00	16,29	20,08	6,49	7,24	10,07	19,39	22,77	27,25
Tri odrasla lica	14,61	15,18	14,02	9,69	9,92	9,40	19,52	20,42	18,64
Četiri odrasla lica	19,24	17,58	13,66	12,31	11,28	8,69	24,94	22,78	17,75
Pet ili više odraslih lica	32,40	26,50	21,00	26,18	21,32	17,18	34,91	28,59	22,55
Jedno dijete	19,33	16,88	13,71	12,85	11,61	9,97	24,06	20,74	16,44
Dvoje djece	30,00	23,32	17,98	20,91	15,23	10,12	34,64	27,45	22,00
Troje ili više djece	42,04	31,87	24,45	31,13	25,22	20,95	46,32	34,47	25,82
Bez starijih lica	17,45	16,52	14,81	10,68	9,92	9,07	22,79	21,71	19,33
Jedno starije lice	17,91	16,48	15,54	11,66	13,29	15,50	21,90	25,07	28,67
Dva starija lica	26,58	21,33	19,62	12,25	15,98	15,29	33,44	33,19	36,48
Tri ili više starijih lica	40,02	29,02	24,02	–	–	–	40,02	40,02	40,02
Najmanje jedno starije lice	20,59	19,30	17,42	11,81	12,95	15,45	25,71	27,77	31,25

Tabela 14B. Mjere siromaštva po različitim pretpostavkama u skalama ekvivalencije

Domaćinstva	FBiH			RS			BD		
	PCE	OECD(I)	OECD(II)	PCE	OECD(I)	OECD(II)	PCE	OECD(I)	OECD(II)
Nosilac muškarac	18,30	17,06	15,27	20,60	20,41	20,21	28,10	25,96	26,93
Nosilac žena	14,04	16,61	19,22	18,93	23,35	30,32	13,19	17,11	23,38
Nosilac udovica	12,89	16,15	18,26	19,78	24,84	30,62	8,77	15,42	21,88
Ostalo – žene	15,94	17,28	19,92	14,63	20,18	22,81	22,09	26,96	26,33
Jedno odraslo lice	7,74	12,57	20,22	13,13	22,10	33,93	5,19	12,82	24,95
Dva odrasla lica	11,15	13,86	17,02	17,57	19,36	24,19	25,33	25,32	23,09
Tri odrasla lica	12,89	13,60	12,33	17,76	18,02	17,11	17,89	19,41	17,89
Četiri odrasla lica	19,38	17,62	13,45	18,54	17,40	13,86	24,96	19,26	17,33
Pet ili više odraslih lica	30,94	24,85	19,29	34,16	28,71	23,06	51,55	44,49	44,14
Jedno dijete	17,59	15,22	11,90	22,64	20,25	17,23	40,07	32,75	34,28
Dvoje djece	30,59	23,75	18,35	28,14	22,22	17,00	37,02	25,08	20,09
Troje ili više djece	40,75	29,65	22,88	44,44	36,28	27,02	51,90	42,86	42,86
Bez starijih lica	17,35	16,22	13,85	17,23	16,73	16,21	24,47	22,92	23,47
Jedno starije lice	16,03	15,69	14,45	20,78	17,65	16,46	15,23	17,94	23,48
Dva starija lica	21,02	20,55	17,46	32,23	32,53	35,14	51,37	45,42	47,38
Tri ili više starijih lica	32,54	21,54	19,54	47,13	42,13	31,13	–	–	–
Najmanje jedno starije lice	17,48	18,53	16,90	24,58	27,30	25,38	25,93	26,08	30,56

Domaćinstva se, naravno, razlikuju ne samo u smislu demografskog sastava (životna dob, spol itd.), već i po veličini (broj članova). Ako ima ekonomije obima u potrošnji, *ceteris paribus*, veće domaćinstvo bi trebalo biti u mogućnosti da dostigne veći nivo dobrobiti od manjeg domaćinstva, jer je na istom nivou izdataka (per capita) moguće realizirati neke ekonomije veličine (tipično je moguće „dijeliti“ neka javna dobra među članovima domaćinstva, kao „sredstva za kuhanje“, „stanovanje“, „energiju“, i slično).

U dijelu koji slijedi, poštovali smo princip koji predlaže Drèze (1997.), a odnosi se na definiranje prilagođeno skali *per capita izdataka* tj. PCE^* , domaćinstvo veličine n kao: $PCE^* = C/n^e$, gdje je C ukupna potrošnja a e parametar koji varira između 0 i 1. Kada je $e=1$, onda nema ekonomije obima, te je prilagođena per capita potrošnja jednaka per capita potrošnji koja nije prilagođena ekonomiji obima. Ako je $e=0$, PCE^* je jednaka ukupnoj potrošnji i onda se svi potrošni proizvodi mogu dijeliti među članovima domaćinstva (potrošnja

jednog lica ne smanjuje potrošnju drugih). Jasno je da je u veoma siromašnim državama, gdje gotovo svi izdaci za potrošnju spadaju na izdatke za hranu, „razumno“ odabrati visoku vrijednost za e . Posve suprotno je adekvatno za bogatije države.

U tabelama 15A i 15B predstavljamo neke osnovne procjene, u skladu sa progresivno većim ekonomijama. Cilj ovoga poređenja je da se utvrdi u kolikoj mjeri uzimanje u obzir ekonomije obima utječe na ukupni profil siromaštva koji smo ranije sačinili. Stoga smo testirali nekoliko ključnih rezultata za profil siromaštva u kontekstu pretpostavljenih mjera i posmatrali promjene u stopama prema broju odraslih lica, spolu nosioca domaćinstva, broju djece u domaćinstvu te veličini domaćinstva.

Tabela 15A. Mjere siromaštva po različitim pretpostavkama po ekonomiji obima

Tip domaćinstva	Ukupno			Gradsko			Ostalo		
	e=1	e=0,8	e=0,6	e=1	e=0,8	e=0,6	e=1	e=0,8	e=0,6
Nosilac muškarac	19,32	16,64	16,42	11,57	9,73	9,51	24,48	21,23	21,02
Nosilac žena	15,78	16,39	21,13	9,39	8,83	12,53	21,52	23,20	28,87
Nosilac udovica	15,42	16,58	20,86	8,82	5,77	12,28	19,99	15,75	26,81
Ostalo – žene	15,65	16,15	19,65	9,65	10,98	11,88	25,91	21,26	32,96
Jedno odraslo lice	9,99	14,23	23,77	3,34	5,51	12,27	14,96	20,75	32,36
Dva odrasla lica	14,00	14,47	18,89	6,49	6,36	8,83	19,39	20,28	26,11
Tri odrasla lica	14,61	13,92	14,30	9,69	8,93	9,08	19,52	18,91	19,52
Četiri odrasla lica	19,24	15,83	14,11	12,31	10,00	8,84	24,94	20,62	18,44
Pet ili više odraslih lica	32,40	23,79	17,87	26,18	18,74	14,67	34,91	25,83	19,17
Jedno dijete	19,33	15,41	12,99	12,85	10,79	9,74	24,06	20,05	23,75
Dvoje djece	30,00	23,91	20,16	20,91	15,94	13,20	34,64	18,79	15,37
Troje ili više djece	42,04	34,38	25,24	31,13	28,16	22,35	46,32	27,98	23,72
Bez starijih lica	17,45	15,02	14,88	10,68	8,89	8,89	22,79	19,85	19,61
Jedno starije lice	17,91	17,83	20,59	11,66	11,06	13,59	21,90	22,17	25,07
Dva starija lica	26,58	21,93	19,39	12,25	10,30	12,17	33,44	28,97	31,71
Tri ili više starijih lica	40,02	32,02	24,02	–	–	–	40,02	32,02	24,02
Najmanje jedno starije lice	20,59	19,44	18,10	11,81	10,86	13,22	25,71	24,46	27,29

Kao i za skale ekvivalencije, u ovom slučaju se generalna linija siromaštva kalibrirala (ili „normalizirala“) na takav način da se ukupna stopa siromaštva ne bi trebala mijenjati, već bi se samo trebalo preurediti rangiranje domaćinstava.¹⁹

¹⁹ Pogledati Drèze (1997.) i Deaton i Zaidi (2002.) za jednostavno objašnjenje tehnike odabira „referentnih domaćinstava“, ili za kalibriranje generalne linije siromaštva (tj. mijenjanje linije siromaštva tako da zadržava konstantan omjer stope siromaštva).

Tabela 15B. Mjere siromaštva po različitim pretpostavkama po ekonomiji obima

Tip domaćinstva	Ukupno			FBiH			RS			BD		
	e=1	e=0,8	e=0,6	e=1	e=0,8	e=0,6	e=1	e=0,8	e=0,6	e=1	e=0,8	e=0,6
Nosilac muškarac	19,32	16,64	16,42	18,30	15,34	14,88	20,60	18,39	18,54	28,10	25,68	26,53
Nosilac žena	15,78	16,39	21,13	14,04	13,79	17,94	18,93	20,91	26,48	13,19	16,04	23,99
Nosilac udovica	15,42	16,58	20,86	12,89	12,76	17,01	19,78	21,52	26,83	8,77	12,59	22,77
Ostalo – žene	15,65	16,15	19,65	15,94	15,48	19,08	14,63	17,15	20,40	22,09	22,09	26,33
Jedno odraslo lice	9,99	14,23	23,77	7,74	10,48	18,63	13,13	19,12	30,11	5,19	11,68	25,93
Dva odrasla lica	14,00	14,47	18,89	11,15	11,87	16,37	17,57	17,68	21,92	25,33	25,32	30,97
Tri odrasla lica	14,61	13,92	14,30	12,89	12,18	12,76	17,76	17,10	17,10	17,89	17,89	17,89
Četiri odrasla lica	19,24	15,83	14,11	19,38	15,70	13,95	18,54	15,89	14,22	24,96	19,26	17,59
Pet ili više odraslih lica	32,40	23,79	17,87	30,94	22,49	17,20	34,16	25,18	18,16	51,55	44,49	36,36
Jedno dijete	19,33	15,41	12,99	17,59	13,99	11,99	22,64	18,11	14,79	40,07	32,75	26,95
Dvoje djece	30,00	23,91	20,16	30,59	24,64	21,55	28,14	22,18	16,97	37,02	25,08	21,22
Troje ili više djece	42,04	34,38	25,24	40,75	33,35	23,50	44,44	36,28	28,25	51,90	42,86	42,86
Bez starijih lica	17,45	15,02	14,88	17,35	14,65	14,23	17,23	15,30	15,74	24,47	22,56	22,68
Jedno starije lice	17,91	17,83	20,59	16,03	14,86	17,28	20,78	22,18	25,21	15,23	17,13	23,64
Dva starija lica	26,58	21,93	19,39	21,02	17,88	20,80	32,23	28,06	29,86	51,37	45,42	49,59
Tri ili više starijih lica	40,02	32,02	24,02	25,54	20,54	18,54	50,13	38,13	32,13	-	-	-
Najmanje jedno starije lice	20,59	19,44	18,10	17,48	15,75	14,31	24,58	24,20	23,82	25,93	25,51	31,32

Kao što je i očekivano, stopa skale prilagođene određenoj grupi ima tendenciju da bude niža za veće ekonomije obima. Rangiranje različitih grupa domaćinstava može biti osjetljivo na različite pretpostavke o nivou ekonomija obima. Na primjer, kada se e smanji na 0,6 – može se primijetiti isti preokret u rangu domaćinstava u kojima su nosioci muškarci i domaćinstava u kojima su nosioci žene. Isti fenomen primijetili smo i ranije sa OECD (I) i OECD (II) skalama.²⁰ Ovo nagovještava da su domaćinstva u kojima su nosioci žene obično relativno manja. U isto vrijeme, velika domaćinstva su obično najsiromašnija po najnižim vrijednostima ekonomije obima (tj. $e=0,8$), i generalno pronalazimo poprilično stabilnu vezu između siromaštva i veličine (tj. nema jasnog smanjenja u odnosima po smanjenu vrijednosti za e). Sasvim suprotno se odnosi na „mononuklearna“ domaćinstva, i uopćeno na manja domaćinstva. Rang jednočlanog domaćinstva, u smislu skala prilagođenih stopi siromaštva, ima tendenciju veće osjetljivosti na izbor parametra skale (širok države se to povećava, sa smanjenjem vrijednosti za e od 0,8 do 0,6, te od 9,99 do 23,77). Svjesni smo da je pitanje procjene „ispravne“ vrijednosti ekonomije obima, na osnovu jednog uzorka ankete kompleksno i umnogome neriješeno, tako da sve rezultate treba promatrati sa oprezom.

14. Dinamika siromaštva u BiH kroz vrijeme

Siromaštvo je, kako god ga definirali, dinamičan fenomen i neminovno se mijenja kroz vrijeme. Status siromaštva nije fiksni i mijenja se kroz vrijeme ovisno od mnogih faktora, kao što su šabloni prihoda i izdataka, cijene i, općenito, ekonomsko i socijalno okruženje. Poređenje siromaštva ako se mjeri izdacima – koncept siromaštva koji mi ovdje koristimo – kroz vrijeme implicira da su podaci o izdacima za potrošnju dostupni u stvarnim uslovima. To omogućava poređenje različitih linija siromaštva te minimuma korpe prehrambenih proizvoda kroz vrijeme. A ipak, da bismo procijenili stvarnu vrijednost dvije različite prehrambene korpe, potrebne su nam cijene za svaku stavku u svakom domaćinstvu, ili barem u svakoj općini ili području u dva različita vremenska perioda. Ako takva vrsta poređenja nije moguća – sa obzirom da podaci o cijenama na nivou pojedinačnih stavki nisu dostupni – šta je moguće uraditi da se uporede stope siromaštva, jednom kad se pretpostavi da je minimum korpe prehrambenih proizvoda u dva različita

²⁰ Procjena stope siromaštva zasnovana na „relativnoj liniji siromaštva“ izračunate kao 60% od medijane per capita ekvivalenta potrošnje, pokazuje da su, ustvari, domaćinstva u kojima su nosioci žene siromašnija od onih u kojima su nosioci muškarci.

vremenska perioda isti – količine i kalorije su iste – tako da se linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane može utvrditi kroz dva različita vremenska perioda sa odgovarajućim cijenama, udjeli izdataka za hranu se izračunavaju i dvije generalne linije siromaštva utvrđuju na bazi linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane. Onda se ne bi upoređivale vrijednosti dvije linije siromaštva – one ne bi bile od značaja jer su izražene u nominalnim vrijednostima po trenutnim cijenama – ali bi se sasvim sigurno mogle upoređivati stope siromaštva koje proizlaze na osnovu dviju linija.

Uz dostupne podatke koji su od koristi za analizu dinamike siromaštva u BiH kroz vrijeme – Anketa mjerenja životnog standarda za 2001. godinu, te APD iz 2004. i 2007. godine – bilo bi potrebno izraziti sve podatke o izdacima u stvarnim uslovima. U našem slučaju, međutim, cijene za stavke uključene u korpu prehrambenih proizvoda ili deflacije cijena za uporedive kategorije proizvoda i usluga nisu dostupne za cijeli period.²¹ Sa obzirom na to da bi korištenje različitih indeksa i „lanaca“ vremenske serije na neki način bilo neadekvatno, nije moguće sačiniti koherentnu analizu dinamike stvarnih izdataka – i linije siromaštva izraziti u stvarnim uslovima – u BiH od 2001. do 2007. godine. Nasuprot tome, upoređivanje različitih vrijednosti kroz vrijeme kad su te vrijednosti izražene u nominalnim uslovima sa trenutnim cijenama nije previše razumno, jer bi bilo teško razdvojiti bilo kakve promjene u vrijednostima izdataka na osnovu promjena u cijenama.

U 2001. godini, vrijednost minimalne korpe prehrambenih proizvoda utvrđena je na iznos od 740 KM (po pojedincu, po godini) (SB, 2003). Udio izdataka koji se odnosi na hranu iznosio je 34,5% (ali je uključivao obroke van doma, a nije uključivao troškove zdravstvene zaštite iz ukupne potrošnje), tako da je generalna „apsolutna“ linija siromaštva utvrđena na iznos od 2.198 KM. Prema tome je apsolutna (osnovna) stopa siromaštva iznosila 19,5%, sa standardnom greškom od $\pm 3,6\%$. Ovo su stope koje su rezultirale iz podataka u Anketi mjerenja životnog standarda za 2001. godinu.

Rezultati za 2004. godinu pokazuju malo drugačiju sliku. Na osnovu podataka iz APD-a za 2004. godinu, sačinili smo generalnu liniju siromaštva za 2004. godinu koristeći isti metodološki pristup kao i ranije, kako bismo mogli porediti rezultate iz 2007. i 2001. godine. Kako se ispostavilo, tako izračunata apsolutna linija siromaštva je iznosila 2.347 KM po cijenama iz 2004. godine. Za ovu liniju siromaštva dobili smo stope siromaštva koje su prikazane u tabelama 15 i 16.

Kako tabela 16 pokazuje, jednostavna stopa siromaštva se smanjila u 2004. godini na 17,9% od 19,5%, koliko je iznosio u 2001. godini, samo da bi ponovo porastao u 2007. godini na 18,6%. A ipak moramo imati na umu da je ovo procijenjena aritmetička sredina. Ako uzmemo u obzir standardne greške, možemo vidjeti da je stopa siromaštva ostala u suštini nepromijenjena. Standardna greška od 1,8 u 2001. godini implicira da je 95%-tni interval povjerenja za procijenjenu aritmetičku sredinu $\pm 3,6\%$ oko 19,5: što znači da je sa vjerovatnoćom od 95%, stvarna vrijednost procjene stope siromaštva u BiH negdje između 15,9% i 23,1% (vidjeti SB, 2003.). Slično tome, standardne greške u procjeni aritmetičke sredine vrijednosti stope siromaštva daju 95%-tni interval povjerenja za iznose od 17,0% i 18,8% za 2004. godinu, te iznose 17,4% i 19,8% za 2007. godinu. To znači da se sve tri procjene značajno preklapaju, po čemu ona iz 2001. godine ima veliki interval sa kojim je sud o stvarnoj dinamici stope siromaštva zaista teško dati. Suprotno tome, veoma je interesantna pojava da su se u 2004. i 2007. godini stope siromaštva u entitetima i BD kretale u suprotnom smjeru, iako interval povjerenja za procjene ostavlja upitnim odgovor da li su se uslovi za siromaštvo u BiH pogoršali ili se nisu promijenili.²² U periodu od 2004. i 2007. godine stope siromaštva su se snizile u FBiH, a povisile u RS-u, iako ne u statistički značajnoj mjeri. Suprotno tome, u BD-u se siromaštvo dramatično i jasno povisilo.

²¹ Indeks maloprodajnih cijena bio bi dostupan za FBiH i RS za period od 2001. do 2004. godine, iako bi imao ograničenu geografsku pokrivenost i različite klasifikacije proizvoda. Indeks potrošačkih cijena na osnovu COICOP klasifikacije pojedinačne potrošnje po proizvodu je dostupan tek od decembra 2004. godine.

²² Ako isključimo rezultate za BD, u kojima su trendovi, čini se, jasniji.

Tabela 16. Indeksi siromaštva u 2001., 2004., 2007. god.

	2001.		2004.		2007.	
	Procjena (%)	St. greška	Procjena (%)	St. greška	Procjena (%)	St. greška
Ukupno za zemlju						
Stopa siromaštva	19,5	1,8	17,9	0,448	18,6	0,602
Jaz siromaštva	4,6	–	4,6	0,145	4,9	0,198
Kvadrat jaza siromaštva	1,6	–	1,8	0,077	1,9	0,098
Prosječan deficit	23,5		25,5		26,5	
Po geografskom području						
Stopa siromaštva						
FBiH	16,3	1,8	18,5	0,587	17,4	0,802
RS	24,8	3,8	17,5	0,727	20,2	0,915
BD	–	–	7,9	1,424	25,0	2,844
Jaz siromaštva						
FBiH	–	–	4,9	0,197	4,5	0,254
RS	–	–	4,2	0,222	5,5	0,331
BD	–	–	1,7	0,359	7,1	0,931
Kvadrat jaza siromaštva						
FBiH	–	–	2,0	0,106	1,8	0,120
RS	–	–	1,5	0,113	2,2	0,175
BD	–	–	0,5	0,138	2,9	0,470
Prosječan deficit						
FBiH	–	–	26,49		26,13	
RS	–	–	23,77		27,00	
BD	–	–	22,18		28,42	

Izvori:

Za 2001 – podaci iz Analize siromaštva Svjetske banke (2003.), Anketna mjerenja životnog standarda za 2001. god.;

Za 2004. – podaci iz APK za 2004. god. (naši proračuni);

Za 2007. – podaci iz APK za 2007. god. (naši proračuni).

Tabela 17 pokazuje nekoliko rezultata iz 2004. godine, po kojima se čini da su se uslovi u 2007. godini u nekim slučajevima pogoršali, a u nekim poboljšali. Od 2004. do 2007. u FBiH se stopa siromaštva snizila (iako ne značajno) kako u gradskim tako i u naseljima tipa „ostalo“. Suprotno tome, u RS-u se stopa siromaštva povisila (iako ne značajno) kako u gradskim tako i u naseljima tipa „ostalo“. U BD-u je porast stope siromaštva između 2004. i 2007. godine dramatičan i vrlo značajan. Stopa siromaštva se također očito i značajno povisila za domaćinstva u kojima su nosioci žene, barem u RS-u i BD-u, dok je ostala suštinski nepromijenjena za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci. Stope siromaštva su u malom porastu za velika domaćinstva – a već su bile jako visoke – kod onih u kojima su nosioci muškarci, dok su se malo smanjile za ona u kojima su nosioci žene, iako je u 2007. godini i dalje jedno od tri velika domaćinstva u kojima su nosioci žene siromašno. Stope siromaštva su se povisile za domaćinstva koja imaju od jednog do četiri člana ako su nosioci žene, kao i za jednočlana domaćinstva u kojima su nosioci muškarci. U tom smislu, raspodjela siromaštva postala je znatno „ravnomjernija“ između 2004. i 2007. godine: povisila se za mala i velika domaćinstva, dok je ostala suštinski nepromijenjena za sve ostala domaćinstva.

Tabela 17A. Indeks siromaštva za 2004. god.

Aritmetička sredina	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]	
Stopa siromaštva	17,91	0,448	17,03	18,79
Jaz siromaštva	4,56	0,145	4,28	4,85
Kvadrat jaza siromaštva	1,76	0,077	1,61	1,92

Tabela 17B. Stopa siromaštva po geografskom području i tipu naselja u 2004. i 2007. god.
[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃, standardne greške u zagradama]

	Ostalo		Gradsko		Ukupno	
	2004.	2007.	2004.	2007.	2004.	2007.
Ukupno za zemlju	23,09 (0,63)	23,90 (0,65)	10,98 (0,57)	11,03 (0,56)	17,91 (0,45)	18,56 (0,45)
FBiH	25,24 (0,88)	23,62 (0,86)	10,78 (0,72)	9,88 (0,66)	18,49 (0,59)	17,39 (0,56)
RS	20,59 (0,95)	23,91 (1,03)	12,11 (1,06)	13,24 (1,14)	17,52 (0,73)	20,23 (0,78)
BD	13,82 (2,50)	32,53 (3,56)	1,12 (0,86)	16,51 (2,87)	7,90 (1,46)	25,03 (2,35)

Tabela 17C. Stopa siromaštva po geografskom području i spolu nosioca domaćinstva u 2004. i 2007. god.
[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃, standardne greške u zagradama]

	MND		ŽND		Ukupno	
	2004.	2007.	2004.	2007.	2004.	2007.
Ukupno za zemlju	18,94 (0,51)	19,32 (0,52)	14,00 (0,89)	15,77 (0,91)	17,91 (0,45)	18,56 (0,45)
FBiH	19,51 (0,67)	18,30 (0,65)	14,47 (1,20)	14,04 (1,12)	18,49 (0,59)	17,39 (0,56)
RS	18,55 (0,84)	20,60 (0,89)	13,83 (1,41)	18,93 (1,64)	17,52 (0,73)	20,23 (0,78)
BD	8,85 (1,75)	28,10 (2,76)	4,74 (2,44)	13,19 (3,93)	7,90 (1,46)	25,03 (2,35)

Tabela 17D. Stopa siromaštva po spolu nosioca domaćinstva i veličini domaćinstva u 2004. i 2007. god.
[procenti prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃]

Veličina domaćinstva i geografsko područje	MND		ŽND		Ukupno	
	2004.	2007.	2004.	2004.	2007.	2004.
Jedan član						
Ukupno za zemlju	4,60	8,17	6,60	10,82	5,90	9,99
FBiH	4,88	6,47	6,81	8,18	6,11	7,74
RS	4,48	10,08	6,75	14,98	6,00	13,13
BD	0,00	–	0,00	5,19	0,00	5,19
Dva člana						
Ukupno za zemlju	12,25	14,18	13,66	13,25	12,54	13,99
FBiH	12,58	11,08	13,04	11,34	12,68	11,15
RS	12,32	17,73	15,40	16,73	12,89	17,57
BD	1,50	26,01	4,12	20,73	2,19	25,33
Tri člana						
Ukupno za zemlju	15,78	13,92	19,19	17,81	16,38	14,60
FBiH	15,56	12,53	17,79	14,69	15,79	12,89
RS	16,99	16,59	22,63	22,50	17,97	17,76
BD	8,91	16,09	0,00	26,89	7,84	17,89
Četiri člana						
Ukupno za zemlju	19,76	18,79	20,40	24,90	19,80	19,23
FBiH	20,82	19,10	23,41	22,70	21,03	19,38
RS	18,60	17,75	13,46	30,40	18,22	18,54
BD	6,79	24,42	34,54	36,07	8,54	24,96
Pet ili više članova						
Ukupno za zemlju	30,71	32,20	36,36	35,94	31,21	32,39
FBiH	30,69	30,26	34,39	37,13	31,03	30,94
RS	31,00	34,19	40,52	33,80	31,80	34,16
BD	24,60	51,55	24,50	–	24,59	51,55

Jasno je da se veći broj komparacija može načiniti ako se u razmatranje uzmu životna dob, tekuća aktivnost, status u zaposlenju i sektor zanimanja nosioca domaćinstva. Ovo je smjer za dalje analize i istraživanja, a ovi preliminarni rezultati već pokazuju da, iako možemo reći da je generalna stopa siromaštva ostala suštinski nepromijenjena – nije se povećala, ali ni smanjila – u nekim specifičnim slučajevima značajno se povisila.

15. Zaključci

U ovom smo izvještaju slijedili pristup Svjetske banke (2003.) u sačinjavanju apsolutne linije siromaštva u BiH na osnovu kriterija za minimalni unos kalorija kako bi se konstruirala apsolutna stopa siromaštva za državu u 2007. godini, koja je uporediva sa procjenama iz 2001. godine izvedenim iz Ankete mjerenja životnog standarda (LSMS). Tako dobijena linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane za 2007. godinu ekvivalenta je iznosu od 1.005,98 KM.²³ Kako smo imali priliku vidjeti, samo 0,52% stanovništva u totalu troši manje od linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane, dok 21,37% stanovništva samo za hranu i napitke troši manje od linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane.

Iz linije siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane izveli smo skup od tri alternativne linije siromaštva: GPL₁, GPL₂, and GPL₃. Dok su cijene stavki u linijama siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane smanjene u svim slučajevima korištenjem razmjera vrijednosti/količine (jediničnih vrijednosti), sve tri generalne linije siromaštva sačinjene su deflacijom izdataka za potrošnju po svim stavkama koje se odnose na deflatore regionalnih cijena, i to za 12 osnovnih COICOP odjeljaka. GPL₁ je potom sačinjena uzimanjem iznosa koji se potroši za minimalnu korpu sa prehrambenim proizvodima – linija siromaštva na osnovu minimalne potrebne kalorijske vrijednosti ishrane – jedne specifične referentne grupe stanovništva – ona domaćinstva koja odgovaraju drugom i trećem decilu raspodjele ukupnih izdataka za potrošnju – kao referentni udio izdataka za hranu, te dodavanjem dopune na jedan od tih udjela kao dodatnu komponentu koja se odnosi na neprehrambene proizvode u generalnoj liniji siromaštva. Suprotno tome, GPL₂ je sačinjena uzimanjem iznosa koji potroši ista referentna populacijska grupa za minimalnu korpu sa prehrambenim proizvodima, te za obroke van doma kao referentan udio izdataka za hranu, a potom dodavanjem dopune na jedan od tih udjela kao dodatnu komponentu koja se odnosi na neprehrambene proizvode u generalnoj liniji siromaštva. Sa obzirom da je u ovom slučaju udio hrane veći, komponenta koja se odnosi na neprehrambene proizvode je niža, te se generalna linija siromaštva smatra nižom. I na koncu, GPL₃ je sačinjena isključenjem izdataka za zdravstvenu zaštitu iz ukupnog zbira potrošnje – u skladu sa Analizom siromaštva Svjetske banke (2003.) – a uključenjem, kao i kod GPL₂, izdataka za obroke van doma u udjelu za hranu. Kako su ukupni izdaci niži, referentni udio za hranu je tim veći u ovom slučaju, a rezultat je još niža linija siromaštva. Sa metodološkog stanovišta, GPL₃ linija siromaštva je najbliža onoj koja je predložena u Analizi siromaštva Svjetske banke (2003.).

Potom smo izračunali tri različita indeksa siromaštva – omjer stope siromaštva, jaz siromaštva i kvadrat jaza siromaštva – kojim se mjere stopa, dubina i ozbiljnost siromaštva. Rezultati sa tri linije siromaštva samo se malo razlikuju, a u nekim slučajevima su te razlike ipak značajne. Sa GPL₁, na primjer, stopa siromaštva za cijelu državu je negdje oko 21% sa 95%-tnim intervalom povjerenja, od 20,0 i 21,9%. Sa GPL₃, stopa siromaštva je oko 18,6%, sa intervalom između 17,7 i 19,5%. Stoga je stopa siromaštva procijenjena sa GPL₁ – u zbiru – značajno viša od one dobijene sa GPL₃. Dok se dvije stope siromaštva dobijene sa GPL₂ i GPL₃ ne razlikuju značajno, ona dobijena sa GPL₁ je značajno viša, sa obzirom da je gornja granica procijenjene GPL₃ niža od donje granice procijenjene GPL₁.

Po ovoj osnovi gotovo petina ukupne populacije u državi može se smatrati siromašnom. Ipak, siromaštvo se znatno razlikuje po geografskom području: FBiH ima nižu stopu siromaštva (17,4%) od RS (20,2%) i BD (27,2%). Dok dvije procjene za FBiH i RS i nisu statistički različite, ona za BD jeste. Dubina siromaštva također je značajna – 4,9% za cijelu državu, 4,5% za FBiH, 5,5% za RS i 7,1% za BD – kao i jačina siromaštva. Prosječni *deficit* za cijelu državu je 26,5%, što znači da je prosječna potrošnja siromašnog stanovništva za skoro 26,5% niža od generalne linije siromaštva. Također, siromaštvo se razlikuje po tipu naselja (stopa

---

²³ Prehrambena linija siromaštva je izračunata definiranjem prehrambene korpe proizvoda sa 66 proizvoda navedenih na spisku minimalne prehrambene korpe Svjetske banke (2003.), iako sa tog spiska nisu uključeni svi proizvodi u finalne kalkulacije.

siromaštva u gradskim naseljima u RS-u je viša od stope siromaštva u naseljima tipa „ostalo“ u FBiH). Kao što se i očekivalo, stope siromaštva su više u naseljima tipa „ostalo“, i najviše su u BD-u, a potom slijedi RS.

Uopćeno, interval povjerenja za sve procjene je generalno poprilično velik. Sa obzirom da su standardne greške veće za procjene na nivou entiteta i BD, procijenjene stope siromaštva također imaju veće intervale povjerenja. Ovo također ukazuje da je poređenju različitih stopa siromaštva za različite dijelove države ili različite grupe potrebno pristupiti sa oprezom. Kada se intervali povjerenja presijecaju, to znači da se ne može odbiti nulta hipoteza po kojoj su testirane stope siromaštva iste.

Karakteristike siromaštva u BiH koje su rezultat analize procijenjenih stopa siromaštva mogu se sumirati na sljedeći način.

1. Siromaštvo je rasprostranjenije u RS-u (a još više u BD-u) nego u FBiH. Dubina i jačina također su veće u RS-u nego u FBiH. Siromaštvo je definitivno veće u naseljima tipa „ostalo“ nego u gradskim naseljima. Siromaštvo u gradskim naseljima je raširenije u RS-u nego u naseljima tipa „ostalo“ u FBiH, a također je dublje i ozbiljnije.
2. Siromaštvo nije svojstveno samo domaćinstvima u kojima su nosioci žene, već je upravo suprotno. U prosjeku je stopa siromaštva značajno niža za domaćinstva u kojima su nosioci žene od onih u kojima su nosioci muškarci u ukupnom zbiru i u FBiH, dok je u RS-u samo malo niža. Također: domaćinstva u kojima je nosilac žena, ako žive u naseljima tipa „ostalo“, značajno su manje siromašna od domaćinstava u kojima su nosioci muškarci, ali su i značajno siromašnija od domaćinstava u gradskim naseljima, u kojima su nosioci muškarci.
3. Siromaštvo je veće među onim domaćinstvima čiji su nosioci ili u kategoriji mladih odraslih lica ili u kategoriji zrelih odraslih lica ili u kategoriji starijih lica. Koncentracija siromaštva po starosnoj dobi populacije u dva entiteta znatno se razlikuje: dok je u FBiH najsiromašnija grupa mladih-odraslih, u RS-u je to populacija starije dobi iznad 64 godine.
4. Siromaštvo je najrasprostranjenije među većim domaćinstvima. Ipak, u svakoj od kategorija stopa siromaštva se povećava sa povećanjem starosne dobi nosioca domaćinstva. Ako se uzme u obzir da velika domaćinstva (sa pet ili više članova) predstavljaju 20,6% od ukupnog broja domaćinstava i 35,9% populacije, možemo reći da siromaštvo utječe na 22,7% cjelokupne populacije, te da je najveća koncentracija siromaštva među ljudima koji žive u velikim domaćinstvima (36,2% od ukupnog broja, sa stopom siromaštva od 34,1% od ukupne populacije, koja je najveća među domaćinstvima svih veličina).
5. Siromaštvo je više koncentrirano u domaćinstvima sa djecom, rasprostranjenije je, dublje i ozbiljnije. Ipak, od cjelokupne dječije populacije – definirane kao lica mlađa od 14 godina koja čine 17,4 ukupnog stanovništva – samo 16,6% živi u domaćinstvima koja su siromašna (naspram 22,7% ukupne populacije). Stope siromaštva za domaćinstva bez djece su generalno niže od prosjeka. Isto tako, kako je i očekivano, sa povećanjem broja djece postaje viša i stopa siromaštva.
6. Stope siromaštva su veće od prosjeka za nezaposlena lica i lica nesposobna za rad, dok su među aktivnim licima stope siromaštva veće za samozaposlena i lica koja nisu stalno zaposlena. Ipak, od svih siromašnih domaćinstava, 39,9% nosilaca domaćinstava je zaposleno, a 28,1% u penziji.

Siromaštvo se definira kao nivo izdatka za potrošnju koji je niži od određenog praga, generalne linije siromaštva. Ali su ugroženost i sklonost ka siromaštvu također važni. Ugroženost u smislu rizika od siromaštva definira se kao procenat domaćinstava čiji je nivo izdataka za potrošnju veoma blizu liniji siromaštva, 50% kao što sugerira dokument Svjetske banke (2003.). U našem slučaju *ukupna stopa siromašnih i onih koji su blizu siromaštva* je oko 41,5% – ili 18,6% siromašnih i 22,9% onih koji su veoma blizu siromaštvu, tj. ugroženi rizikom od siromaštva.

Ugrožena domaćinstva su frekventnija u RS-u nego u FBiH (45,9 prema 38,7% od ukupnog) i također su više koncentrirana među četveročlanim ili domaćinstvima sa pet ili više članova (sa stopama od 43,5 i 62,4%).

Stope ugroženosti su veće među domaćinstvima sa dvoje ili troje i više djece (57,3 i 70,9%,) i među onim domaćinstvima čiji su nosioci zrele starosne dobi ili u kategoriji starijih lica (45 i 42,6%,). Domaćinstva u kojima su nosioci muškarci ugroženija su od onih u kojima su nosioci žene (43,3 prema 34,8%), a domaćinstva iz naselja tipa „ostalo“ ugroženija su od domaćinstava iz gradskih naselja (50,4 prema 29%). Što se tiče tekućeg statusa aktivnosti, nezaposleni i oni nesposobni za rad su najugroženiji (51,9 i 64,1%,).

Nejednakost je također relevantan faktor, barem sudeći po gore navedenim rezultatima. Razlika između srednje kategorije i kategorije siromašnih je veća u FBiH nego u RS-u, dok je bogata kategorija iznad srednje u sličnom omjeru u oba entiteta. Ako posmatramo udio u ukupnoj potrošnji od vrha do kvantila na dnu, vidjet ćemo da ukupan broj siromašnih čini oko 20% stanovništva (u smislu potrošnje), što podrazumijeva oko 7,2% ukupnog ekvivalenta potrošnje, dok najbogatijih 20% podrazumijeva oko 39%. Gini koeficijent, Theil koeficijent i logaritamsko odstupanje od prosjeka pokazuju da je nejednakost ipak relativno niska u državi.

Što se tiče dinamike siromaštva, čini se da je stopa siromaštva smanjena na 17,9% u 2004. godini sa 19,5% iz 2001. godine, da bi opet porasla na 18,6% u 2007. godini. Ipak, ako uzmemo u obzir standardne greške, možemo reći da je stopa siromaštva ostala suštinski nepromijenjena. Tri se procjene značajno preklapaju, gdje je u 2001. godini veliki interval, što čini teškim donošenje suda o stvarnoj dinamici stope siromaštva. Suprotno tome, interesantno je primijetiti da su se od 2004. i 2007. godine stope siromaštva u entitetima i BD kretale u suprotnim smjerovima, iako intervali povjerenja samih procjena ostavljaju upitnim odgovor na pitanje da li su se uslovi, kad je u pitanju siromaštvo, pogoršali ili ostali nepromijenjeni.²⁴ Od 2004. do 2007. godine stope siromaštva su se snizile u FBiH, a povisile u RS-u, mada sniženje nije statistički značajno. Suprotno tome, u BD-u se situacija sa siromaštvom jasno i dramatično pogoršala.

U poređenju sa 2004. godinom čini se da su se uslovi u 2007. godini pogoršali u nekim slučajevima, dok su se u drugim popravili. Od 2004. do 2007. godine u FBiH stopa siromaštva se snizila (iako ne značajno) i u gradskim i u naseljima tipa „ostalo“. Suprotno tome, u RS-u se stopa siromaštva povisila (iako ne značajno) i u gradskim i u naseljima tipa „ostalo“. U BD-u je porast stope siromaštva od 2004. do 2007. godine bio dramatičan i vrlo značajan. Stopa siromaštva se vidljivo i značajno povisila za domaćinstva u kojima su nosioci žene, barem u RS-u i BD-u, dok je ostala suštinski nepromijenjena za domaćinstva u kojima su nosioci muškarci. Stope siromaštva su se povećale malo za velika domaćinstva – a već su bile vrlo visoke – kada je u njima nosilac muškarac i malo smanjile za velika domaćinstva u kojima su nosioci žene, iako je i dalje i u 2007. godini jedno od tri domaćinstva u kojima je nosilac žena siromašno. Stope siromaštva su se povisile za domaćinstva u kojima su nosioci žene, ako imaju od jednog do četiri člana, kao i za jednočlana domaćinstva u kojima su muškarci nosioci. U ovom smislu je raspoređenost siromaštva postala manje „ravnomjerna“ između 2004. i 2007. godine: stopa siromaštva se povisila za mala i velika domaćinstva, dok je ostala suštinski nepromijenjena za domaćinstva ostalih veličina.

Zaključujemo da su za državu koja je u posljednjih deset godina ostvarila „snažan ekonomski rast“, kako je navedeno u dokumentima Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke, gore prikazani rezultati razlog za zabrinutost.²⁵ „BDP se više nego učestvostručio, izvoz robe je u porastu za 20% u prosjeku u proteklih osam godina“ (SB, 2008). Procijenjeni per capita BDP iznosio je 5.633 KM u 2007 godini (ili 3.940 USD po prosječnom godišnjem kursu), ili 7.700 USD ako se mjerenje vrši po Paritetu kupovne moći (PPP). A ipak, čak i uz stabilni rast stvarnih prihoda od 2001. do 2007. godine, stopa siromaštva se nije značajno smanjila, dok se procenat ugroženih smanjio sa 48 na 42% u tih šest godina.²⁶ Sa obzirom da u ovom slučaju

²⁴ Ako isključimo rezultate za BD, za koje su trendovi, čini se, jasniji.

²⁵ U stvari, stope siromaštva sa GPL_1 su čak i više.

²⁶ Jednostavno, mada u neku ruku proizvoljno poređenje pokazuje da je generalna linija siromaštva koja se gore koristila u iznosu od 2.857 KM tj. per capita nivo potrošnje po kojem se pojedinac smatra siromašnim, ekvivalentan je polovini per capita BDP. U tom slučaju linija ugroženosti je negdje oko 76% per capita prihoda.

razmatramo apsolutni koncept siromaštva – a ne relativni koji se mjeri u Eurostatu (vidjeti publikaciju: Konačni rezultati Ankete o potrošnji domaćinstava u BiH za 2004. godinu) – činjenicu da se stopa siromaštva nije snizila treba smatrati pitanjem od značaja za kreiranje socijalne politike. Prihodi su u porastu, obim ekonomije raste, a ipak i dalje je tu 20% stanovništva čiji je životni standard nesiguran i jedva podnošljiv – udio koji je postojano visok – i 40% koje živi u sličnom dometu mogućnosti. Ovo je društvo koje će, smatra se, iskusiti porast nejednakosti i sve veću socijalnu isključenost kojom je neophodno pozabaviti se.

16. Bibliografija

- 1) Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2006.), *Indeks potrošačkih cijena BiH, tom I: Metodologija i rezultati*.
- 2) Deaton, A. (1997.), *Analiza anketa o domaćinstvima: Mikroekonometrički pristup razvojnoj politici (The Analysis of Household Surveys: A Microeconomic Approach to Development Policy)*, Johns Hopkins University Press.
- 3) Deaton, A. Zaidi, S. (2002.), *Vodiči za konstrukciju agregata potrošnje (Guidelines for Constructing Consumption Aggregates)*, Svjetska banka Anketa za mjerenje životnih standarda, radni dokument: 135
- 4) Drèze, J. i Srinivasan, P.V. (1997.), *Udovištvo i siromaštvo u ruralnoj Indiji: zaključci na osnovu anketa domaćinstava (Widowhood and poverty in rural India: some inferences from household survey data)*, Dnevnik razvojne ekonomije, 54.
- 5) Lanjouw, O. i Lanjouw, P. (2001.), *Kako porediti jabuke i narandže: mjerenje siromaštva zasnovano na različitim definicijama potrošnje (How to compare apples and oranges: poverty measurement based on different definitions of consumption)*, Pregled prihoda i bogatstva, 47(1).
- 6) Ravallion, M. (1998.), *Poređenja siromaštva (Poverty Comparisons)*, (SB) Anketa za mjerenje životnih standarda, radni dokument: 88
- 7) Svjetska banka (2003.), *Analiza siromaštva u Bosni i Hercegovini (Bosnia and Herzegovina Poverty Assessment)*, tom I i II, mimeograf.

Prilog 1

Tabela 1. Stvarna referenta i minimalna potrošačka korpa Svjetske banke, po pojedincu, kg/lt/KM/mjesečno

Šifra	Prehrambeni proizvod	Jedinica mjere	Početna minimalna korpa	Optimizirana minimalna korpa	Kompozicija KCAL	Cijena (KM)	Iznos (KM/mjesečno)
01	Riža	KG	0,214	0,154	0,8%	1,63	0,25
02	Ostale žitarice (pšenica, raž, ječam, zob)	KG	0,930	1,230	6,2%	1,40	1,72
03	Pšenično brašno (sve sorte)	KG	4,950	5,002	23,8%	0,64	3,20
04	Ostala brašna (kukuruzno, raženo, i dr).	KG	0,270	0,304	1,6%	1,13	0,34
05	Hljeb	KG	3,625	5,932	22,7%	0,87	5,16
06	Tjestenina	KG	0,355	0,427	2,1%	1,94	0,83
07	Biskviti, slastičarski proizvodi, pizza i dr.	KG	0,100	0,100	0,5%	4,84	0,48
8/10	Junetina, teletina	KG	0,410	1,569	2,3%	7,00	10,99
11	Perad (friška ili smrznuta)	KG	0,483	0,820	1,1%	4,77	3,91
12	Ostali proizvodi životinjskog porijekla	KG	0,050	0,050	0,2%	6,73	0,34
13	Slatkovodna i morska riba	KG	0,146	0,163	0,1%	5,46	0,89
14	Ostali riblji proizvodi	KG	0,050	0,050	0,0%	6,50	0,33
15	Svježe mlijeko	LT	3,825	4,884	4,4%	1,00	4,88
16	Jogurt i kiselo mlijeko, kefir	LT	0,771	0,771	0,7%	1,38	1,06
17	Pavlaka	LT	0,227	0,227	0,7%	3,97	0,90
18	Krem sirovi	KG	0,287	0,299	1,5%	2,63	0,79
19	Bijeli sir	KG	0,226	0,185	1,0%	5,75	1,06
20	Jaja	KG	0,240	0,247	0,3%	5,00	1,24
21	Puter	KG	0,090	0,090	1,0%	5,77	0,52
22	Margarin, biljno maslo	KG	0,099	0,100	1,1%	4,00	0,40
23	Jestivo ulje	LT	0,700	0,500	6,5%	1,64	0,82
24	Ostale masti životinjskog porijekla	KG	0,317	0,316	4,2%	2,43	0,77
25	Šećer	KG	0,771	0,546	3,2%	1,05	0,57
26	Džem, pekmez, marmelada, žele	KG	0,141	0,352	1,2%	3,12	1,10
30	Ostali konditorski proizvodi (sladoled...)	KG	0,050	0,339	2,1%	7,71	2,61
32	Sirće	LT	0,077	0,092	0,4%	1,59	0,15
33	Sol	KG	0,180	0,247	0,0%	0,89	0,22
36	Kafa	KG	0,163	0,177	0,0%	7,32	1,29
41	Voćni sirupi, sokovi	LT	0,291	0,291	0,5%	1,98	0,58
44	Pivo	LT	0,827	0,900	0,5%	1,23	1,11
45	Svježi citrusi	KG	0,141	0,146	0,1%	1,92	0,28
46	Banane	KG	0,150	0,150	0,1%	1,71	0,26
47	Jabuke	KG	0,294	0,212	0,2%	1,37	0,29
48	Kruške	KG	0,116	0,081	0,0%	1,81	0,15
49	Grožđe	KG	0,104	0,075	0,0%	2,19	0,16
50	Košunjica voće (breskve, marelice...)	KG	0,090	0,090	0,0%	1,46	0,13
51	Ostalo voće (jagode,	KG	0,188	0,225	0,1%	0,93	0,21

Šifra	Prehrambeni proizvod	Jedinica mjere	Početna minimalna korpa	Optimizirana minimalna korpa	Kompozicija KCAL	Cijena (KM)	Iznos (KM/mjesečno)
	maline lubenice)						
52	Orasi, bademi...	KG	0,000	0,000	0,0%	7,40	0,00
53	Suho voće	KG	0,047	0,826	4,9%	3,00	2,48
54	Lisnato svježe povrće	KG	0,099	0,099	0,0%	1,54	0,16
55	Kupusnjače	KG	0,490	2,906	0,6%	0,59	2,00
56	Paradajz	KG	0,333	0,253	0,1%	1,51	0,38
57	Paprika	KG	0,263	0,382	0,1%	1,65	0,63
58	Krastavac	KG	0,208	0,150	0,0%	1,12	0,17
59	Grašak, buranija	KG	0,064	0,539	0,3%	1,96	1,06
60	Sušeni grah	KG	0,188	0,282	0,1%	3,00	0,85
61	Mrkva	KG	0,090	0,097	0,0%	1,25	0,12
62	Luk	KG	0,213	0,245	0,1%	1,08	0,26
63	Bijeli luk	KG	0,090	0,124	0,0%	2,80	0,35
64	Krompir	KG	2,356	1,649	1,7%	0,59	0,97
65	Ostalo svježe povrće	KG	0,043	0,507	0,1%	3,89	1,97
66	Prerađeno, konzervirano i sušeno povrće	KG	0,150	0,420	0,5%	2,22	0,93
	UKUPNO – MJESEČNO				100%		63,33
	UKUPNO – GODIŠNJE PO POJEDINCU						760,00

Izvor: SB (2003.)

Prilog 2

Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po spolu, tipu naselja, veličini domaćinstva, dobi, statusu aktivnosti, statusu u zaposlenju, sektoru aktivnosti i stepenu obrazovanja nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Tabela 1. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po spolu nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Spol nosioca domaćinstva		Ukupno
	MND	ŽND	
Ukupno za zemlju			
Nesiromašni	77,77	22,23	100,00
	80,68	84,22	81,44
Siromašni	81,72	18,28	100,00
	19,32	15,78	18,56
Ukupno	78,50	21,50	100,00
	100,00	100,00	100,00
FBiH			
Nesiromašni	77,73	22,27	100,00
	81,70	85,96	82,61
Siromašni	82,73	17,27	100,00
	18,30	14,04	17,39
Ukupno	78,60	21,40	100,00
	100,00	100,00	100,00
RS			
Nesiromašni	77,91	22,09	100,00
	79,40	81,07	79,77
Siromašni	79,67	20,33	100,00
	20,60	18,93	20,23
Ukupno	78,27	21,73	100,00
	100,00	100,00	100,00
BD			
Nesiromašni	76,20	23,80	100,00
	71,90	86,81	74,97
Siromašni	89,17	10,83	100,00
	28,10	13,19	25,03
Ukupno	79,44	20,56	100,00
	100,00	100,00	100,00

Tabela 2. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po tipu naselja i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Tip naselja		Ukupno
	Gradsko	Ostalo	
Ukupno za zemlju			
Nesiromašni	45,36	54,64	100,00
	88,97	76,10	81,44
Siromašni	24,68	75,32	100,00
	11,03	23,90	18,56
Ukupno	41,52	58,48	100,00
	100,00	100,00	100,00
FBiH			
Nesiromašni	49,46	50,54	100,00
	90,11	76,38	82,61
Siromašni	25,78	74,22	100,00
	9,89	23,62	17,39
Ukupno	45,34	54,66	100,00
	100,00	100,00	100,00
RS			
Nesiromašni	37,53	62,47	100,00
	86,76	76,08	79,77
Siromašni	22,58	77,42	100,00
	13,24	23,92	20,23
Ukupno	34,50	65,50	100,00
	100,00	100,00	100,00
BD			
Nesiromašni	52,14	47,86	100,00
	83,49	67,46	74,97
Siromašni	30,87	69,13	100,00
	16,51	32,54	25,03
Ukupno	46,82	53,18	100,00
	100,00	100,00	100,00

Tabela 3. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po spolu nosioca domaćinstva i tipu naselja [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Spol nosioca domaćinstva		Ukupno
	MND	ŽND	
Gradsko			
Nesiromašni	75,02	24,98	100,00
	88,43	90,61	88,97
Siromašni	79,12	20,88	100,00
	11,57	9,39	11,03
Ukupno	75,47	24,53	100,00
	100,00	100,00	100,00
Ostalo			
Nesiromašni	75,02	24,98	100,00
	88,43	90,61	88,97
Siromašni	79,12	20,88	100,00
	11,57	9,39	11,03
Ukupno	75,47	24,53	100,00
	100,00	100,00	100,00

Tabela 4. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po tipu naselja i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Tip naselja		Ukupno
	Gradsko	Ostalo	
MND			
Nesiromašni	43,76	56,24	100,00
	88,43	75,52	80,68
Siromašni	23,90	76,10	100,00
	11,57	24,48	19,32
Ukupno	39,92	60,08	100,00
	100,00	100,00	100,00
ŽND			
Nesiromašni	50,96	49,04	100,00
	90,61	78,48	84,22
Siromašni	28,19	71,81	100,00
	9,39	21,52	15,78
Ukupno	47,37	52,63	100,00
	100,00	100,00	100,00

Tabela 5. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po veličini domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Veličina domaćinstva (broj članova)					Ukupno
	Jedan član	Dva člana	Tri člana	Četiri člana	Pet ili više članova	
Ukupno za zemlju						
Nesiromašni	16,34	23,94	19,17	23,37	17,18	100,00
	90,01	86,00	85,39	80,76	67,60	81,44
Siromašni	7,96	17,10	14,39	24,42	36,13	100,00
	9,99	14,00	14,61	19,24	32,40	18,56
Ukupno	14,79	22,67	18,28	23,56	20,70	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH						
Nesiromašni	14,34	22,79	20,03	24,88	17,95	100,00
	92,26	88,85	87,11	80,62	69,06	82,61
Siromašni	5,71	13,58	14,09	28,40	38,21	100,00
	7,74	11,15	12,89	19,38	30,94	17,39
Ukupno	12,84	21,19	19,00	25,49	21,48	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS						
Nesiromašni	19,53	25,96	17,78	20,64	16,08	100,00
	86,87	82,43	82,24	81,46	65,84	79,77
Siromašni	11,64	21,81	15,14	18,52	32,89	100,00
	13,13	17,57	17,76	18,54	34,16	20,23
Ukupno	17,93	25,12	17,25	20,21	19,48	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD						
Nesiromašni	24,47	24,96	15,88	22,94	11,74	100,00
	94,81	74,67	82,11	75,04	48,45	74,97
Siromašni	4,01	25,36	10,36	22,86	37,41	100,00
	5,19	25,33	17,89	24,96	51,55	25,03
Ukupno	19,35	25,06	14,50	22,92	18,17	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 6. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po veličini domaćinstva i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Veličina domaćinstva (broj članova)					Ukupno
	Jedan član	Dva člana	Tri člana	Četiri člana	Pet ili više članova	
MND						
Nesiromašni	6,72	24,65	20,49	28,03	20,11	100,00
	91,82	85,82	86,08	81,20	67,98	80,68
Siromašni	2,50	17,01	13,84	27,09	39,56	100,00
	8,18	14,18	13,92	18,80	32,02	19,32
Ukupno	5,90	23,17	19,20	27,85	23,87	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ŽND						
Nesiromašni	50,00	21,45	14,56	7,04	6,94	100,00
	89,18	86,74	82,19	75,10	64,06	84,22
Siromašni	32,39	17,50	16,85	12,46	20,80	100,00
	10,82	13,26	17,81	24,90	35,94	15,78
Ukupno	47,22	20,83	14,93	7,90	9,13	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 7. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po starosnoj dobi nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Starosna dob nosioca domaćinstva					Ukupno
	15-24	25-34	35-49	50-64	65 ili više	
Ukupno za zemlju						
Nesiromašni	0,67	7,11	29,10	33,23	29,90	100,00
	83,31	78,72	79,82	84,35	80,57	81,44
Siromašni	0,59	8,43	32,29	27,05	31,64	100,00
	16,69	21,28	20,18	15,65	19,43	18,56
Ukupno	0,65	7,35	29,69	32,08	30,22	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH						
Nesiromašni	0,70	7,34	31,07	32,57	28,33	100,00
	81,39	76,90	79,88	85,60	84,03	82,61
Siromašni	0,76	10,47	37,18	26,02	25,57	100,00
	18,61	23,10	20,12	14,40	15,97	17,39
Ukupno	0,71	7,88	32,13	31,43	27,85	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS						
Nesiromašni	0,63	6,79	25,44	34,57	32,57	100,00
	87,08	83,10	80,17	82,55	75,99	79,77
Siromašni	0,37	5,44	24,81	28,80	40,57	100,00
	12,92	16,90	19,83	17,45	24,01	20,23
Ukupno	0,58	6,52	25,32	33,40	34,19	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD						
Nesiromašni	0,30	5,13	30,50	30,85	33,23	100,00
	100,00	68,82	73,02	79,10	74,04	74,97
Siromašni	0,00	6,95	33,74	24,41	34,89	100,00
	0,00	31,18	26,98	20,90	25,96	25,03
Ukupno	0,22	5,58	31,31	29,24	33,64	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 8. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po starosnoj dobi i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Starosna dob nosioca domaćinstva					Ukupno
	15-24	25-34	35-49	50-64	65 ili više	
MND						
Nesiromašni	0,57	8,29	32,84	34,06	24,23	100,00
	76,93	77,68	79,19	84,16	79,23	80,68
Siromašni	0,72	9,94	36,04	26,77	26,53	100,00
	23,07	22,32	20,81	15,84	20,77	19,32
Ukupno	0,60	8,61	33,46	32,65	24,68	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ŽND						
Nesiromašni	1,00	2,97	16,02	30,31	49,70	100,00
	100,00	90,61	84,62	85,11	82,96	84,22
Siromašni	0,00	1,64	15,53	28,32	54,50	100,00
	0,00	9,39	15,38	14,89	17,04	15,78
Ukupno	0,84	2,76	15,94	30,00	50,46	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 9. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po broju djece u domaćinstvu i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Broj djece u domaćinstvu				Ukupno
	Bez djece	Jedno dijete	Dvoje djece	Troje ili više djece	
Ukupno za zemlju					
Nesiromašni	67,99	18,11	11,33	2,57	100,00
	85,76	79,92	69,34	56,98	81,44
Siromašni	49,55	19,97	21,97	8,50	100,00
	14,24	20,08	30,66	43,02	18,56
Ukupno	64,57	18,46	13,30	3,67	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH					
Nesiromašni	64,88	20,38	11,89	2,85	100,00
	87,68	81,52	69,17	58,56	82,61
Siromašni	43,29	21,95	25,17	9,59	100,00
	12,32	18,48	30,83	41,44	17,39
Ukupno	61,12	20,65	14,20	4,02	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS					
Nesiromašni	73,22	14,43	10,25	2,10	100,00
	83,13	76,85	70,17	53,81	79,77
Siromašni	58,57	17,14	17,18	7,11	100,00
	16,87	23,15	29,83	46,19	20,23
Ukupno	70,25	14,98	11,65	3,11	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD					
Nesiromašni	75,98	10,19	12,24	1,59	100,00
	80,36	63,01	63,20	48,10	74,97
Siromašni	55,62	17,92	21,33	5,12	100,00
	19,64	36,99	36,80	51,90	25,03
Ukupno	70,89	12,13	14,51	2,47	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 10. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po broju djece u domaćinstvu i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Broj djece u domaćinstvu				Ukupno
	Bez djece	Jedno dijete	Dvoje djece	Troje ili više djece	
MND					
Nesiromašni	62,75	20,48	13,62	3,15	100,00
	85,28	80,71	69,53	58,30	80,68
Siromašni	45,24	20,44	24,92	9,40	100,00
	14,72	19,29	30,47	41,70	19,32
Ukupno	59,36	20,48	15,80	4,36	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ŽND					
Nesiromašni	86,34	9,83	3,30	0,53	100,00
	87,00	74,55	66,74	38,83	84,22
Siromašni	68,85	17,91	8,77	4,46	100,00
	13,00	25,45	33,26	61,17	15,78
Ukupno	83,58	11,10	4,16	1,15	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 11. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po statusu aktivnosti nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Status aktivnosti nosioca domaćinstva				Ukupno
	Zaposleni	Nezaposleni	Penzionisani	Ostalo	
Ukupno za zemlju					
Nesiromašni	46,38	9,33	30,95	13,34	100,00
	83,59	73,23	82,70	77,83	81,44
Siromašni	39,96	14,97	28,40	16,67	100,00
	16,41	26,77	17,30	22,17	18,56
Ukupno	45,19	10,38	30,48	13,96	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH					
Nesiromašni	47,67	8,39	31,21	12,73	100,00
	83,61	74,13	84,27	81,15	82,61
Siromašni	44,38	13,90	27,66	14,05	100,00
	16,39	25,87	15,73	18,85	17,39
Ukupno	47,10	9,35	30,59	12,96	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS					
Nesiromašni	44,53	10,60	30,81	14,06	100,00
	84,01	72,38	80,19	72,86	79,77
Siromašni	33,42	15,94	30,01	20,63	100,00
	15,99	27,62	19,81	27,14	20,23
Ukupno	42,28	11,68	30,65	15,39	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD					
Nesiromašni	36,96	17,54	25,13	20,37	100,00
	74,34	68,84	77,75	78,72	74,97
Siromašni	38,21	23,76	21,54	16,49	100,00
	25,66	31,16	22,25	21,28	25,03
Ukupno	37,27	19,09	24,24	19,40	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 12. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po statusu aktivnosti i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Status aktivnosti nosioca domaćinstva				Ukupno
	Zaposlen	Nezaposlen	Penzionisani	Ostalo	
MND					
Nesiromašni	54,68	10,68	31,59	3,05	100,00
	82,99	72,09	81,47	68,13	80,68
Siromašni	46,78	17,26	30,00	5,95	100,00
	17,01	27,91	18,53	31,87	19,32
Ukupno	53,16	11,95	31,28	3,61	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ŽND					
Nesiromašni	17,32	4,63	28,72	49,33	100,00
	90,72	84,01	87,83	80,30	84,22
Siromašni	9,46	4,70	21,25	64,59	100,00
	9,28	15,99	12,17	19,70	15,78
Ukupno	16,08	4,64	27,54	51,74	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 13. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po statusu u zaposlenju nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Status u zaposlenju nosioca domaćinstva				Ukupno
	Poslodavac	Samozaposlen	Stalno zaposlenje	Ostali vidovi zaposlenja	
Ukupno za zemlju					
Nesiromašni	6,57	16,67	62,19	14,57	100,00
	89,52	78,92	84,74	71,69	81,85
Siromašni	3,47	20,07	50,52	25,93	100,00
	10,48	21,08	15,26	28,31	18,15
Ukupno	6,01	17,29	60,08	16,63	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BiH					
Nesiromašni	6,49	14,79	62,88	15,84	100,00
	90,52	78,01	85,81	72,08	82,38
Siromašni	3,18	19,50	48,63	28,69	100,00
	9,48	21,99	14,19	27,92	17,62
Ukupno	5,91	15,62	60,37	18,10	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS					
Nesiromašni	6,69	20,12	60,97	12,22	100,00
	88,43	80,87	83,13	71,91	81,45
Siromašni	3,84	20,89	54,32	20,95	100,00
	11,57	19,13	16,87	28,09	18,55
Ukupno	6,16	20,26	59,74	13,84	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD					
Nesiromašni	7,22	17,68	60,94	14,16	100,00
	79,02	67,64	77,86	57,26	72,32
Siromašni	5,01	22,09	45,29	27,61	100,00
	20,98	32,36	22,14	42,74	27,68
Ukupno	6,61	18,90	56,61	17,88	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 14. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po području aktivnosti nosioca domaćinstva i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Sektor aktivnosti nosioca domaćinstva					Ukupno
	Poljoprivreda	Industrija	Građevinarstvo	Trgovina, transport	Ostalo	
Ukupno za zemlju						
Nesiromašni	12,44	23,98	16,02	23,88	23,69	100,00
	74,74	79,04	73,42	88,60	89,63	81,85
Siromašni	18,95	28,68	26,15	13,86	12,36	100,00
	25,26	20,96	26,58	11,40	10,37	18,15
Ukupno	13,62	24,84	17,86	22,06	21,63	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH						
Nesiromašni	8,49	24,77	17,44	24,44	24,86	100,00
	73,86	79,76	73,13	89,04	90,28	82,38
Siromašni	14,05	29,39	29,97	14,07	12,52	100,00
	26,14	20,24	26,87	10,96	9,72	17,62
Ukupno	9,47	25,58	19,65	22,62	22,68	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS						
Nesiromašni	19,99	22,54	13,46	22,47	21,55	100,00
	75,92	77,75	75,66	88,83	88,39	81,45
Siromašni	27,83	28,32	19,01	12,41	12,43	100,00
	24,08	22,25	24,34	11,17	11,61	18,55
Ukupno	21,44	23,61	14,49	20,60	19,86	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD						
Nesiromašni	9,01	23,77	14,22	30,25	22,76	100,00
	59,67	76,73	54,38	75,43	87,67	72,32
Siromašni	15,90	18,83	31,16	25,74	8,36	100,00
	40,33	23,27	45,62	24,57	12,33	27,68
Ukupno	10,92	22,40	18,91	29,01	18,77	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 15. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po stepenu obrazovanja i geografskom području [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Stepen obrazovanja				Ukupno
	Bez obrazovanja	Osnovno obrazovanje	Srednje obrazovanje	Tercijarno obrazovanje	
Ukupno za zemlju					
Nesiromašni	8,48	28,68	48,89	13,95	100,00
	66,68	75,82	84,54	96,76	81,44
Siromašni	18,59	40,14	39,23	2,05	100,00
	33,32	24,18	15,46	3,24	18,56
Ukupno	10,35	30,81	47,10	11,74	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
FBiH					
Nesiromašni	8,14	25,73	51,33	14,79	100,00
	69,80	75,90	85,26	96,85	82,61
Siromašni	16,74	38,81	42,16	2,28	100,00
	30,20	24,10	14,74	3,15	17,39
Ukupno	9,64	28,01	49,74	12,61	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
RS					
Nesiromašni	9,05	33,69	44,61	12,65	100,00
	61,60	76,23	83,55	96,65	79,77
Siromašni	22,24	41,41	34,63	1,73	100,00
	38,40	23,77	16,45	3,35	20,23
Ukupno	11,72	35,25	42,59	10,44	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
BD					
Nesiromašni	9,11	35,35	45,75	9,79	100,00
	80,39	67,87	76,67	95,04	74,97
Siromašni	6,65	50,12	41,70	1,53	100,00
	19,61	32,13	23,33	4,96	25,03
Ukupno	8,49	39,05	44,74	7,72	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 16. Distribucija domaćinstava prema statusu siromaštva po stepenu obrazovanja i spolu nosioca domaćinstva [procenti prema GPL₃]

Status siromaštva	Stepen obrazovanja				Ukupno
	Bez obrazovanja	Osnovno obrazovanje	Srednje obrazovanje	Tercijarno obrazovanje	
MND					
Nesiromašni	3,42	25,31	55,44	15,83	100,00
	54,44	72,47	83,60	96,35	80,68
Siromašni	11,94	40,15	45,41	2,50	100,00
	45,56	27,53	16,40	3,65	19,32
Ukupno	5,06	28,18	53,50	13,26	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ŽND					
Nesiromašni	26,18	40,48	25,97	7,37	100,00
	74,31	84,36	92,28	100,00	84,22
Siromašni	48,33	40,07	11,60	0,00	100,00
	25,69	15,64	7,72	0,00	15,78
Ukupno	29,67	40,42	23,70	6,20	100,00
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Prilog 3. Mjere siromaštva prema generalnoj liniji siromaštva GPL₃

[Output iz statističkog software-a STATA, *sepov* rutina]

Mjere siromaštva za varijabilnu pcce: per capita izdaci za potrošnju (bez izdataka za zdravstvenu zaštitu)

Procjene prosjeka iz ankete

pweight:	finwgt	Broj opservacija	= 7.468
Stratum:	entitet	Broj stratuma	= 3
Primarne jedinice uzorka (PJU):	PK	Broj PJU	= 648
		Populacija	= 1.054.612,70

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	FBiH	0,1739089	0,0080185	0,1581635	0,1896544	2,084985
	RS	0,2023491	0,0091465	0,1843885	0,2203097	1,375157
	BD	0,2503388	0,0284358	0,1945009	0,3061768	0,6685201
p1						
	FBiH	0,0454483	0,0025462	0,0404485	0,0504481	1,929909
	RS	0,0546274	0,003315	0,048118	0,0611369	1,547465
	BD	0,0711556	0,0093125	0,052869	0,0894421	0,5675771
p2						
	FBiH	0,0177153	0,0012071	0,015345	0,0200856	1,647227
	RS	0,0218248	0,0017568	0,018375	0,0252746	1,54397
	BD	0,0287707	0,0047081	0,0195256	0,0380158	0,5404762

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	Ostalo	0,1964128	0,0083207	0,1800739	0,2127516	1,358114
	Gradsko	0,1779443	0,0067182	0,1647522	0,1911365	1,348594
p1						
	Ostalo	0,0517726	0,0028355	0,0462047	0,0573405	1,407625
	Gradsko	0,0474527	0,0021706	0,0431903	0,0517151	1,250123
p2						
	Ostalo	0,0203647	0,0013961	0,0176232	0,01762	1,29109
	Gradsko	0,0187255	0,0011038	0,016558	0,0208929	1,174209

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
FBiH	Ostalo	0,185	0,0112517	0,1629057	0,2070944	1,595412
FBiH	Gradsko	0,1662699	0,0086052	0,1493722	0,1831675	1,473624
RS	Ostalo	0,211661	0,01245	0,1872137	0,2361084	1,048415
RS	Gradsko	0,1954551	0,0110438	0,173769	0,2171412	1,182383
BD	Ostalo	0,262743	0,0396527	0,184879	0,3406069	0,5476431
BD	Gradsko	0,2407951	0,0348541	0,172354	0,3092362	0,582708
p1						
FBiH	Ostalo	0,049238	0,0037664	0,041842	0,056634	1,590101
FBiH	Gradsko	0,0428382	0,002654	0,0376267	0,0480496	1,318546
RS	Ostalo	0,0543326	0,0043938	0,0457048	0,0629604	1,196428
RS	Gradsko	0,0548457	0,0039469	0,0470955	0,062596	1,230052
BD	Ostalo	0,0803288	0,0165612	0,0478084	0,1128491	0,6515283
BD	Gradsko	0,0640977	0,0096789	0,0450918	0,0831037	0,4111363
p2						
FBiH	Ostalo	0,0193758	0,0017927	0,015855	0,022896	1,402781
FBiH	Gradsko	0,0165717	0,0013136	0,0139922	0,0191512	1,202804
RS	Ostalo	0,0211633	0,0023008	0,0166454	0,0256813	1,201163
RS	Gradsko	0,0223145	0,0020963	0,0181981	0,0264309	1,20768
BD	Ostalo	0,034855	0,0086082	0,0179514	0,0517585	0,5911868
BD	Gradsko	0,0240895	0,0044739	0,0153043	0,0328747	0,3732522

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	MND	0,1866512	0,0065025	0,1738826	0,1994198	1,631479
	ŽND	0,1817837	0,010309	0,1615404	0,202027	1,149826
p1						
	MND	0,049767	0,0021254	0,0455934	0,0539406	1,544824
	ŽND	0,04734	0,0034699	0,0405264	0,0541536	1,179154
p2						
	MND	0,0196065	0,0010566	0,0175316	0,0216813	1,425891
	ŽND	0,0186725	0,0018365	0,0150663	0,0222786	1,175387

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
FBiH	MND	0,1752679	0,0086202	0,1583409	0,1921949	1,882032
FBiH	ŽND	0,1689219	0,013044	0,143308	0,1945358	1,209136
RS	MND	0,2037196	0,0098908	0,1842976	0,2231416	1,252089
RS	ŽND	0,1974167	0,0177157	0,1626292	0,2322041	1,142696
BD	MND	0,2384317	0,0308837	0,1777869	0,2990765	0,6327347
BD	ŽND	0,291672	0,0556525	0,18239	0,4009541	0,5202158
p1						
FBiH	MND	0,0455877	0,0026982	0,0402894	0,0508861	1,702308
FBiH	ŽND	0,0449369	0,0043643	0,0363669	0,0535069	1,21651
RS	MND	0,0557341	0,003584	0,0486964	0,0627718	1,394
RS	ŽND	0,0506445	0,0060091	0,0388448	0,0624442	1,169449
BD	MND	0,0739381	0,0109153	0,0525043	0,095372	0,5557324
BD	ŽND	0,0614965	0,0156634	0,030739	0,092254	0,5243395
p2						
FBiH	MND	0,0177359	0,0012876	0,0152074	0,0202643	1,47141
FBiH	ŽND	0,0176399	0,0022224	0,0132759	0,0220039	1,200422
RS	MND	0,022227	0,0019084	0,0184795	0,0259744	1,449215
RS	ŽND	0,0203773	0,0033719	0,0137561	0,0269985	1,169031
BD	MND	0,0312919	0,0058297	0,0198445	0,0427394	0,5553941
BD	ŽND	0,0200188	0,0061116	0,0080177	0,0320198	0,4683148

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
Ostalo	MND	0,1994248	0,0093382	0,1810879	0,2177616	1,338914
Ostalo	ŽND	0,1849612	0,0153901	0,1547404	0,215182	1,013045
Gradsko	MND	0,1774587	0,0073328	0,1630597	0,1918578	1,254813
Gradsko	ŽND	0,1796595	0,012635	0,1548488	0,2044701	1,0447
p1						
Ostalo	MND	0,0531942	0,0031677	0,046974	0,0594145	1,355605
Ostalo	ŽND	0,0463677	0,0050323	0,036486	0,0562494	1,02733
Gradsko	MND	0,0473006	0,0023864	0,0426145	0,0519866	1,18401
Gradsko	ŽND	0,0479901	0,0043092	0,0395283	0,0564519	1,066697
p2						
Ostalo	MND	0,0209751	0,0015485	0,0179344	0,0240158	1,216487
Ostalo	ŽND	0,0180439	0,0025734	0,0129906	0,0230972	1,049557
Gradsko	MND	0,0186215	0,0012132	0,0162392	0,0210038	1,137405
Gradsko	ŽND	0,0190928	0,002358	0,0144625	0,023723	1,075941

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	15-34	0,1628618	0,0155558	0,1323157	0,1934078	1,059527
	35-49	0,1747453	0,009268	0,1565462	1929443	1,319265
	50-64	0,1932611	0,0095275	0,1745524	0,2119697	1,394589
	> 64	0,1941324	0,0088183	0,1768164	0,2114484	1,123247
p1						
	15-34	0,0415509	0,004845	0,0320371	0,0510647	1,057153
	35-49	0,0459845	0,0031044	0,0398886	0,0520805	1,350794
	50-64	0,0517772	0,0031071	0,0456758	0,0578785	1,279172
	> 64	0,0517857	0,0028802	0,04613	0,0574414	1,046378
p2						
	15-34	0,0149817	0,0023061	0,0104534	0,01951	1,072466
	35-49	0,0179168	0,001522	0,0149282	0,0209054	1,259969
	50-64	0,0207593	0,0016339	0,0175509	0,0239677	1,208652
	> 64	0,0205972	0,0014628	0,0177247	0,0234696	1,010254

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	Jedan član	0,1991376	0,0130807	0,1734517	0,2248234	1,200736
	Dva člana	0,1970148	0,0108276	0,1757532	0,2182764	1,263622
	Tri člana	0,1829442	0,0113817	0,1605946	0,2052937	1,176325
	Četiri člana	0,1934144	0,0091354	0,1754757	0,2113531	0,9351377
	Pet ili više članova	0,1565527	0,0100822	0,1367548	0,1763506	1,183437
p1						
	Jedan član	0,0503562	0,0043095	0,0418939	0,0588184	1,233474
	Dva člana	0,0522282	0,0036806	0,0450008	0,0594557	1,306935
	Tri člana	0,0482661	0,0036492	0,0411003	0,0554319	1,105219
	Četiri člana	0,0522386	0,0032119	0,0459315	0,0585457	0,9868616
	Pet ili više članova	0,0425822	0,0035366	0,0356375	0,0495269	1,255159
p2						
	Jedan član	0,0193863	0,0021355	0,0151929	0,0235797	1,166846
	Dva člana	0,0204023	0,0018544	0,0167609	0,0240437	1,265669
	Tri člana	0,0186843	0,0017654	0,0152177	0,022151	1,0452
	Četiri člana	0,0210031	0,0017617	0,0175438	0,0244624	0,9880971
	Pet ili više članova	0,0171324	0,0018031	0,0135919	0,020673	1,2007

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]	Deff	
p0						
	Bez djece	0,1920915	0,0072332	0,177888	0,2062949	1,630109
	Jedno dijete	0,1673388	0,0107841	0,1461627	0,188515	1,138685
	Dvoje djece	0,1848149	0,0130809	0,1591286	0,2105012	1,134926
	Troje ili više djece	0,1644339	0,0224353	0,1203789	0,2084889	0,9821276
p1						
	Bez djece	0,0510027	0,0023528	0,0463826	0,0556228	1,546872
	Jedno dijete	0,0475714	0,00387	0,0399721	0,0551708	1,147148
	Dvoje djece	0,0468569	0,0042854	0,0384418	0,0552719	1,151532
	Troje ili više djece	0,0349308	0,0063793	0,0224042	0,0474574	1,038781
p2						
	Bez djece	0,0199052	0,0011548	0,0176375	0,0221729	1,412273
	Jedno dijete	0,0200749	0,0020899	0,015971	0,0241788	1,148869
	Dvoje djece	0,0181322	0,0022164	0,0137799	0,0224844	1,087659
	Troje ili više djece	0,0117227	0,0029409	0,0059478	0,0174976	1,010884

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]	Deff	
p0						
	Zaposleni	0,1841105	0,0077344	0,1689228	0,1992983	1,343572
	Nezaposleni	0,1831879	0,0151717	0,1533959	0,2129798	1,18963
	Penzionisani	0,1893969	0,0087735	0,1721688	0,2066249	1,141777
	Ostali	0,1839313	0,0125504	0,1592867	0,208576	1,094137
p1						
	Zaposleni	0,0484028	0,0024732	0,0435463	0,0532592	1,243017
	Nezaposleni	0,050471	0,0053705	0,0399252	0,0610168	1,25857
	Penzionisani	0,0514283	0,0029867	0,0455635	0,0572932	1,121592
	Ostali	0,0462847	0,0040352	0,0383609	0,0542085	1,119755
p2						
	Zaposleni	0,018944	0,0012278	0,0165331	0,0213549	1,148393
	Nezaposleni	0,0202693	0,0028571	0,0146589	0,0258797	1,248319
	Penzionisani	0,0207569	0,0015936	0,0176277	0,0238862	1,147386
	Ostali	0,0173041	0,0020245	0,0133286	0,0212796	1,125177

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	Poslodavaca	0,1604409	0,0234454	0,114398	0,2064838	0,9936905
	Samozaposlen	0,189987	0,0159405	0,1586825	0,2212915	1,163454
	Stalno zaposlenje	0,1821019	0,00893	0,1645649	0,199639	1,308881
	Ostali vidovi zaposlenja	0,1951592	0,0162655	0,1632163	0,227102	1,137356
p1						
	Poslodavaca	0,0376096	0,0071984	0,023473	0,0517462	1,084203
	Samozaposlen	0,04991	0,0050034	0,0400841	0,0597359	1,013441
	Stalno zaposlenje	0,048033	0,0028793	0,0423786	0,0536874	1,218524
	Ostali vidovi zaposlenja	0,0543476	0,0053531	0,0438349	0,0648602	1,050656
p2						
	Poslodavaca	0,0130522	0,0034815	0,0062152	0,0198893	1,091427
	Samozaposlen	0,0198968	0,0026251	0,0147415	0,025052	0,9649682
	Stalno zaposlenje	0,018939	0,0014465	0,0160983	0,0217798	1,1169
	Ostali vidovi zaposlenja	0,0213703	0,0025297	0,0164023	0,0263383	0,9743429

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	Poljoprivreda	0,1884804	0,0163928	0,1562878	0,2206731	0,9775601
	Industrija	0,1914436	0,0142301	0,1634981	0,2193891	1,322218
	Građevinarstvo	0,1817166	0,0144704	0,153299	0,2101342	1,022154
	Trgovina, transport	0,1687033	0,0135581	0,1420774	0,1953292	1,174383
	Ostali sektori	0,1916485	0,0130776	0,1659662	0,2173308	0,9703946
p1						
	Poljoprivreda	0,0491444	0,0053428	0,0386519	0,0596368	0,9664402
	Industrija	0,052122	0,004618	0,043053	0,0611909	1,189914
	Građevinarstvo	0,047271	0,0046848	0,0380708	0,0564712	1,02346
	Trgovina, transport	0,0440768	0,0043681	0,0354985	0,052655	1,108446
	Ostali sektori	0,0507575	0,0045372	0,0418472	0,0596678	1,017057
p2						
	Poljoprivreda	0,0188504	0,0027303	0,0134886	0,0242122	0,9496707
	Industrija	0,0208312	0,0023232	0,0162687	0,0253936	1,099789
	Građevinarstvo	0,0178001	0,0022186	0,0134432	0,022157	0,9866082
	Trgovina, transport	0,0173656	0,0023154	0,0128185	0,0219127	1,041023
	Ostali sektori	0,0203684	0,0023689	0,0157163	0,0250206	1,03411

Aritmetička sredina	Potpopulacija	Procjena	St. greška	[Interval povjerenja 95%]		Deff
p0						
	Bez obrazovanja	0,1738364	0,0141602	0,1460308	0,201642	1,080563
	Osnovno obrazovanje	0,1990291	0,0088967	0,1815592	0,216499	1,143992
	Srednje obrazovanje	0,1770224	0,0081106	0,161096	0,1929487	1,585989
	Tercijarno obrazovanje	0,1950781	0,0132605	0,1690391	0,2211171	0,9815084
p1						
	Bez obrazovanja	0,0454527	0,0046116	0,0363971	0,0545082	1,051732
	Osnovno obrazovanje	0,0534709	0,0029695	0,04764	0,0593019	1,106672
	Srednje obrazovanje	0,0463004	0,0026329	0,0411304	0,0514704	1,536884
	Tercijarno obrazovanje	0,0532762	0,0049034	0,0436475	0,0629048	1,110296
p2						
	Bez obrazovanja	0,0177161	0,0022932	0,0132131	0,0222191	1,001904
	Osnovno obrazovanje	0,0212177	0,0015236	0,0182258	0,0242096	1,094262
	Srednje obrazovanje	0,0179862	0,0012958	0,0154417	0,0205308	1,353979
	Tercijarno obrazovanje	0,0218184	0,0025681	0,0167756	0,0268612	1,108564